

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**KENT İÇİNDEKİ KAMUSAL ALANLARIN, KENTSEL MEKÂN KALİTESİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: VAN ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Muhittin TEKİNYER
DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Yelda MERT

VAN-2020

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**KENT İÇİNDEKİ KAMUSAL ALANLARIN, KENTSEL MEKÂN KALİTESİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: VAN ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Muhittin TEKİNYER

VAN-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Yelda MERT danışmanlığında, Mimar Muhittin TEKİNYER tarafından sunulan **Kent İçindeki Kamusal Alanların, Kentsel Mekân Kalitesi Açısından Değerlendirilmesi: Van Örneği** isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 23/12/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuş ve Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Mehmet ÇETİN

İmza:

Dr. Öğr. Üyesi Gülçinay BAŞDOĞAN

İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Yelda MERT

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 10/01/2020 tarih ve 2020/2-1. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

(İmza)

Muhittin TEKİNYER

ÖZET

KENT İÇİNDEKİ KAMUSAL ALANLARIN, KENTSEL MEKÂN KALİTESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: VAN ÖRNEĞİ

TEKİNYER, Muhittin
Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yelda MERT
Ocak 2020, 156 sayfa

Kamusal alanlar, kentli kullanıcının yaşam kalitesini etkileyen alanların başında gelmektedir. Bu tez çalışmasının amacı, kent içindeki kamusal alanların kentsel mekân kalitesini değerlendirmektir. Bu çerçevede kullanıcı değerlendirmelerini de göz önüne alarak kent merkezinde yer alan caddelerin mekân kalitesini etkileyen ilkeler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, kamusal alanın mekân kalitesini değerlendirmek için Jan Gehl ve Gehl Enstitüsü tarafından “Koruma”, “Konfor” ve “Eğlence” olmak üzere üç temel başlık altında tanımlanan 12 Kalite Kriteri çalışmanın yöntemi olarak belirlenmiştir.

Van kent merkezinde yer alan Cumhuriyet Caddesi ve kent merkezi çeperinde bulunan İki Nisan Bulvarı örneklem alanı olarak seçilmiştir. Seçilen kamusal alanlarda yapılan gözlem, analiz ve kullanıcı anketleri ile 12 kalite kriteri değerlendirilmiştir. Öncelikle, literatür çalışması kapsamında mekan kalitesi, kalite kriterleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Sonraki aşamada, alan çalışması kapsamında önceden belirlenen gün ve saatlerde gözlem, analiz ve kullanıcı anketleri yapılmıştır. Yapılan gözlem ve analizler sonucunda, söz konusu kalite kriterleri; “iyi”, “orta”, “zayıf” durum kategorisi ile değerlendirilip sırasıyla 3, 2, 1 değerleri ile puanlandırılmıştır. Sonuç olarak, her kriterde alınan ortalama puanlar temel alınarak kamusal alanların mevcut durumları karşılıklı değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmalar sonucunda çalışma yapılan kamusal alanların 12 Kalite Kriteri çerçevesinde, ortalama değerinin altında olduğu ortaya konmuştur. Kriterlerin önerileri doğrultusunda kent yöneticileri tarafından kentlinin yaşam kalitesini artıracak mekânsal düzenlemeler yapılmalıdır.

Anahtar kelimeler: 12 kalite kriteri, Jan Gehl, Kamusal alan, Mekân kalitesi.

ABSTRACT

EVALUATION OF PUBLIC SPACES IN THE CITY ACCORDING TO URBAN SPACE QUALITY: CASE OF VAN

TEKİNYER, Muhittin
M.Sc. Thesis, Landscape Architecture
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Yelda MERT
January 2020, 156 pages

In this thesis, the quality of urban space in public spaces should be high in order for the users to spend more productive time in comfortable, safe, pleasant and aesthetically pleasing public spaces. Public institutions and organizations, city planners, architects in today's increasingly increasing, not only automobile-indexed transportation, all modes of transport for people using safe, comfortable and warm urban public spaces need to focus on creating. According to this concept; spaces need to be designed taking into account the needs of people with disabilities, children and the elderly, serving pedestrians, cyclists, transit passengers and drivers.

This work; The district of İpekyolu in Van covers the two Nisan Avenue and Cumhuriyet Streets. It focuses on how urban design techniques can be used to create a safe, comfortable, fun and aesthetically pleasing pedestrian zone. The current situation of these avenues was examined by observations and surveys on the basis of Jan Gehl's 12 Quality criteria, which are accepted in the literature. These quality criteria are scored with good (3), medium (2), weak (1) status categories and after evaluating the average score of each parameter, the current situation of the street is revealed.

As a result of the studies, it was found out that these streets are below the average value as a result of the score evaluation within the 12 Quality Criteria. With redesign and improvements, additional seats, pavement repairs, green street elevations and pedestrian assistance should be carried out.

Keywords: 12 quality criteria, Jan Gehl, Public space, Space quality.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, her türlü ilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yelda MERT'e teşekkür ederim. Tezin gelişmesine yorum ve önerileriyle katkıda bulunan tez savunma jüri üyelerim Sayın Doç. Dr. Mehmet ÇETİN ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gülçinay Başdoğan'a, tez sürecinde her türlü desteği veren Sayın Doç. Dr. Süha Orçun MERT'e teşekkür ederim. Değerli arkadaşlarımdan İnş. Müh. Erdiç HAMZADAYI, Mimar Abdulvahap GÜVENER, İç Mimar Yeşim SAVU ve Uzm. Mimar Esra Arpa'ya yardımlarından ötürü teşekkürü borç bilirim. Bu çalışmamda desteğini ve sabrını hiç esirgemeyen Berfin KARABAKAN'a ve eğitim hayatımda gösterdikleri destek, ilgi, yardımları ve sabırları için aileme teşekkürü bir borç bilirim. Yıl içinde kaybettiğim benim için değerli ve önemli olan kardeşim Yusuf'un anısına...

2020

Muhittin TEKİNYER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xix
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	7
2.1. Kentsel Kamusal Alan Kavramı	7
2.1.1. Kamusal alan nedir?	7
2.1.2. Mekân ve algı	11
2.1.3. Jan Gehl'in kamusal yaşam ve açık mekân kalitesi.....	12
2.1.4. Jan Gehl'e göre kamusal mekân ve türleri	15
2.2. Kentsel Mekân Kalitesi.....	20
2.2.1. Mekân kalitesi kavramı.....	24
2.2.2. Kent algısı	27
2.2.3. Kentsel mekân algılanabilirliği	29
2.2.4. Jan Gehl'in kentsel mekân okuma Deneyimi	32
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	35
3.1. Jan Gehl'in Kentsel Açık Mekân Araştırmaları -Yöntemleri ve Kalite Parametreleri.....	35
3.1.1. Koruma	38
3.1.2. Konfor.....	39
3.1.3. Eğlence.....	45
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	49
4.1. Çalışma Alanının Tanıtımı: Cumhuriyet Caddesi.....	50
4.1.1. Cumhuriyet Caddesinin Jan Gehl'in 12 kalite kriteri çerçevesinde	52
incelenmesi	52

	Sayfa
4.1.2. Cumhuriyet Caddesi Anket Çalışması Sonuçları	92
4.2. Çalışma Alanının Tanıtımı: İki Nisan Bulvarı.....	103
4.2.1. İki Nisan Bulvarının Jan Gehl'in 12 Kriteri çerçevesinde incelenmesi	103
4.2.2. İki Nisan Bulvarı Anket Çalışması Sonuçları.....	134
4.1.Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarının Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi	145
5. SONUÇ.....	149
KAYNAKLAR.....	151
EKLER.	155
ÖZ GEÇMİŞ.....	157

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Gehl'in 12 kriteri.....	36
Çizelge 4.1. Cumhuriyet Caddesinin 12 kalite kriteri değerlendirmesi	91
Çizelge 4.2. Anketlerin uygulanış zamanları.....	92
Çizelge 4.3. Cumhuriyet Caddesinin 12 kalite kriteri değerlendirmesi	133
Çizelge 4.4. Anketlerin uygulanış zamanları.....	135
Çizelge 4.5. Cumhuriyet Caddesinin 12 kalite kriteri çerçevesinde değerlendirmesi..	146
Çizelge 4.6. İki Nisan Bulvarının 12 kalite kriteri çerçevesinde değerlendirmesi.....	147
Çizelge 4.7. Cumhuriyet Cad. ve İki Nisan Bulvarının 12 kalite kriteri çerçevesinde karşılaştırılması.....	149

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı'nın kent içindeki konumları.....	3
Şekil 1.2. Çalışmanın kapsamı.	6
Şekil 2.1. Kentsel yapıda özel ve ortak alanlar arasındaki ilişkinin işaretlendiği hiyerarşik organizasyon	8
Şekil 2.2. Kentsel mekân aktivitelerinin 3 türü ve mekân kalitesi ilişkisi.....	13
Şekil 2.3. An architecture of belonging housing for new canadians	14
Şekil 2.4. Kamusal ve yarı kamusal mekân ayrımı	16
Şekil 2.5. Yarı kamusal mekân ve yarı özel mekân ayrımı	17
Şekil 2.6. Kamusal mekân ile özel mekân arasındaki yol	20
Şekil 2.7. DQI kalite ana prensipleri	25
Şekil 2.8. Kesişen kalite alanları	26
Şekil 2.9. Kent ve binalarda uygulanabilir alt bölümler.....	26
Şekil 2.10. Çevre algısı.....	28
Şekil 2.11. Kent imgeleri.....	28
Şekil 2.12. Henriette Vamberg, Gehl Architects tarafından çizdirilen bir kamusal alanda, kamusal yaşam çalışması yürütme sürecinin grafik sunum diyalogu.....	33
Şekil 3.1. Jan Gehl'in 12 kalite parametresinin çalışmaya uyarlanması	37
Şekil 3.2 Yürüme eyleminde kenar etkisi.....	40
Şekil 3.3 Araç yolu, peyzaj elemanı ve yaya yürüme yolu ayrımı	41
Şekil 3.4 Beklemek için uygun yerler; solda, Piazza del Campo, Siena, İtalya	42
Şekil 3.5 Bank düzenlemeleri ile "konuşma mekânı " sağlamak	44

Şekil	Sayfa
Şekil 3.6. Kent içindeki İnsan Aktiviteleri	45
Şekil 3.7. İnsan ölçeği ve algı ilişkisi	46
Şekil 3.8. Jan Gehl Project yapılı çevre ile insanların yaşam kalitesi arasındaki ilişki..	47
Şekil 3.9. Güneş ve gölge ilişkisi	47
Şekil 4.1. Van il haritası ve merkez İpekyolu İlçesinin konumu.....	49
Şekil 4.2. Çalışma alanı ana ulaşım şeması ve zemin kat arazi kullanım.....	50
Şekil 4.3. Cumhuriyet Caddesi zemin kat arazi kullanımı	51
Şekil 4.4. Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeydoğu bölümü (Merkez Bankası önü) yaya kaldırımı.	53
Şekil 4.5. Cumhuriyet Caddesi'nin güneydoğu bölümü (Van AVM yakınları) yaya kaldırımı.	54
Şekil 4.6. Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeybatı bölümü (Beşyol Meydanı yakınları) yaya kaldırımı.	54
Şekil 4.7. Taşıt-yaya kesişim noktalarında yayaların güvenli geçişini sağlayacak düzenlemelerin eksikliği.	56
Şekil 4.8. Yoğun taşıt trafiğinde yayaların kontrolsüz geçişi.....	56
Şekil 4.9. Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak düzenlemelerin idare ve/veya taşıt sürücüsü tarafından engellenmesi.	57
Şekil 4.10. Cumhuriyet Caddesi üzerindeki trafik işaretleri ve yaya geçitleri	58
Şekil 4.11. Bisiklet kullanıcısının taşıt yolunda güvenli olmayan şekilde seyri.	59
Şekil 4.12. Kontrollü geçiş sisteminin olmaması nedeniyle bisiklet kullanıcısının güvensiz şekilde geçişi.....	60
Şekil 4. 13. Zemin kat fonksiyonların çeşitliliği.	62
Şekil 4. 14. Cumhuriyet Caddesi aydınlatma sistemi.....	63

Şekil	Sayfa
Şekil 4.15. Sadece taşıt yolu aydınlatmasının oluşu, yaya ölçekli aydınlatma sisteminin olmaması güvensizlik hissi oluşturur.	64
Şekil 4.16. Boş alanların güvensizlik hissi oluşturması.	64
Şekil 4.17. Yoğun taşıt trafiği kaynaklı gürültü	66
Şekil 4.18. Yaya yoğunluğundan kaynaklı gürültü.	66
Şekil 4.19. Yaya kaldırımında iklimin etkilerinden korunma için olanakların olmaması.	67
Şekil 4.20. Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırımı genişliği	69
Şekil 4.21. Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırımı.....	70
Şekil 4.22. Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırımı.....	70
Şekil 4.23. Yaya kaldırımındaki rampalar.	71
Şekil 4.24. Yaya kaldırımındaki engeller.	72
Şekil 4.25. Zemin kat kullanımlarının yaya kaldırımındaki geçişi engellemesi.	73
Şekil 4.26. Zemin kat kullanımlarının yaya kaldırımındaki geçişi engellemesi.	73
Şekil 4.27. Yaya erişilebilirliğin taşıt sürücüsü tarafından engellenmesi.....	74
Şekil 4. 28. Hasarlı zemin kaplaması foto	75
Şekil 4. 29. Engelli zemin kaplaması foto	76
Şekil 4.30. Van AVM önünde bekleme ve oturma olanakları.	77
Şekil 4.31. Valilik duvarında bekleme olanağı.	78
Şekil 4.32. Cumhuriyet Caddesindeki otobüs durağı.	79
Şekil 4.33. Yaya kaldırımının kenarında reklam panoları.....	80
Şekil 4.34. Yaya kaldırımının kenarında reklam panoları.....	80
Şekil 4.35. Cumhuriyet Caddesindeki park alanından oturma olanakları.	81

Şekil	Sayfa
Şekil 4.36. Park alanında oturma olanakları.....	83
Şekil 4.37. İnsan ölçeğine ve dokuya uyumsuz yapılaşma.	85
Şekil 4.38. Cumhuriyet Caddesinin güney-batı kısmında yer alan Perihan AVM.....	85
Şekil 4.39. Cumhuriyet Caddesi genel görünümü.	86
Şekil 4.40. Faki Teyran Parkında güneşten korunmaya çalışan kullanıcı.....	87
Şekil 4.41. Faki Teyran Parkında gölge oluşturan üst örtü ve peyzaj.	88
Şekil 4.42. Cumhuriyet Caddesi kuzey bölümü peyzaj düzenlemesi.....	89
Şekil 4.43. Faki Teyran Parkı su elemanı ve bitkilendirme.....	90
Şekil 4. 44. Cumhuriyet Caddesi güney bölümü peyzaj düzenlemesi.....	91
Şekil 4.45. Cumhuriyet Caddesinde ankete katılanların cinsiyet dağılımları.....	92
Şekil 4.46. Cumhuriyet Caddesinde ankete katılanların medeni durumları.....	93
Şekil 4.47. Cumhuriyet Caddesinde ankete katılanların Eğitim durumları.....	93
Şekil 4.48. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların vakit geçirme sıklıkları.....	94
Şekil 4.49. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların ziyaret amaçları.....	94
Şekil 4.50. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların insan profili algıları.....	95
Şekil 4.51. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların yaya güvenliği algıları.....	95
Şekil 4.52. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların şahsi güvenlik algıları.....	96
Şekil 4.53. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların iklimden korunma algıları.....	96
Şekil 4.54. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların yürüyüş olanakları algıları.....	97
Şekil 4.55. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların bekleme alanları algıları.....	97
Şekil 4.56. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların oturma olanağı algıları.....	98
Şekil 4.57. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların görüş algıları.....	98

Şekil	Sayfa
Şekil 4.58. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların dinlenme olanakları algıları	99
Şekil 4.59. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların spor olanakları algıları	99
Şekil 4.60. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların ölççek algıları.....	100
Şekil 4.61. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların iklim kullanım algıları.....	100
Şekil 4.62. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların tasarım algıları.....	101
Şekil 4.63. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların engelli olanakları algıları	101
Şekil 4.64. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların ulaşım düzeni algıları	102
Şekil 4.65. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların estetik algıları	102
Şekil 4.66. Çalışma alanı ana ulaşım şeması ve zemin kat arazi kullanım.	103
Şekil 4.67. İki Nisan zemin kat arazi kullanımı.	104
Şekil 4.68. İki Nisan Bulvarı.	104
Şekil 4.69. İki Nisan Bulvarı yaya kaldırımı.	106
Şekil 4.70. Taşıt-yaya kesişim noktalarında yayaların güvenli geçişini sağlayacak düzenlemelerin eksikliği.	107
Şekil 4.71. Yoğun taşıt trafiğinde yayaların kontrolsüz geçişi.....	108
Şekil 4.72. İki Nisan Bulvarı üzerindeki trafik işaretleri ve yaya geçitleri	108
Şekil 4.73. İki Nisan Bulvarı aydınlatma sistemi.	111
Şekil 4.74. Hem taşıt hem de yaya yolunu aydınlatan sistemler.	111
Şekil 4. 75. Boş alanların güvensizlik hissi oluşturması.	112
Şekil 4. 76. Mesai bitiminde yoğun taşıt trafiği kaynaklı gürültü.	113
Şekil 4.77.Yaya kaldırımında iklimin etkilerinden korunma için olanakların olmamas.	114
Şekil 4.78. Kaldırım genişliği haritası	115

Şekil	Sayfa
Şekil 4.79. İki Nisan Bulvarı yaya kaldırımı.....	115
Şekil 4.80. İki Nisan Bulvarı yaya kaldırımı.....	116
Şekil 4.81. Yaya kaldırımındaki rampalar.....	117
Şekil 4.82. Görme engelliler için yapılan hissedilebilir yüzeyin kesintiye uğraması. .	118
Şekil 4.83. Reklam panolarının yaya kaldırımındaki geçişi engellemesi.....	119
Şekil 4.84. Zemin kat kullanımlarının yaya kaldırımındaki geçişi engellemesi.	119
Şekil 4.85. Yaya erişilebilirliğin taşıt sürücüsü tarafından engellenmesi.....	120
Şekil 4.86. Hasarlı zemin kaplaması	121
Şekil 4.87. Engelli zemin kaplaması.	121
Şekil 4.88. Bahçe duvarında bekleme ve oturma olanakları.	122
Şekil 4.89. Bahçe duvarında oturma olanağı.....	123
Şekil 4.90. İki Nisan Bulvarında otobüs durağı.	124
Şekil 4.91. İki Nisan Bulvarında park alanından oturma olanakları.	125
Şekil 4.92. Park alanında oturma olanakları.....	127
Şekil 4.93. Yüksek katlı apartman blokları.	129
Şekil 4.94. İki Nisan Bulvarının genel görünüm (gece).....	129
Şekil 4.95. İki Nisan Bulvarı genel görünümü.	130
Şekil 4.96. Peyzaj elamanı altında güneşten korunmaya çalışan kullanıcı	131
Şekil 4.97. İki Nisan Bulvarı refüj ve yaya kaldırımındaki peyzaj düzenlemesi.	132
Şekil 4.98. Yaya kaldırımındaki peyzaj düzenlemesi.....	133
Şekil 4.99. Alandaki park alanındaki peyzaj düzenlemesi.	133
Şekil 4.100. 2 Nisan Caddesinde ankete katılanların cinsiyet dağılımları	135

Şekil	Sayfa
Şekil 4.101. 2 Nisan Caddesinde ankete katılanların medeni durumları.....	136
Şekil 4.102. 2 Nisan Caddesinde ankete katılanların Eğitim durumları.....	136
Şekil 4.103. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların vakit geçirme sıklıkları	137
Şekil 4.104. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların ziyaret amaçları.....	137
Şekil 4.105. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların insan profili algıları.....	138
Şekil 4.106. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların yaya güvenliği algıları	138
Şekil 4.107. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların şahsi güvenlik algıları	139
Şekil 4.108. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların iklimden korunma algıları.....	139
Şekil 4.109. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların yürüyüş olanakları algıları	140
Şekil 4.110. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların bekleme alanları algıları.....	140
Şekil 4.111. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların oturma olanağı algıları	141
Şekil 4.112. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların görüş algıları	141
Şekil 4.113. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların dinlenme olanakları algıları	142
Şekil 4.114. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların spor olanakları algıları	142
Şekil 4.115. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların ölçek algıları	143
Şekil 4.116. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların iklim kullanım algıları	143
Şekil 4.117. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların tasarım algıları	144
Şekil 4.118. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların engelli olanakları algıları	144
Şekil 4.119. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların ulaşım düzeni algıları.....	145
Şekil 4.120. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların estetik algıları.....	145

EKLER LİSTESİ

Ek	Sayfa
Ek. 1. Kullanıcı anketi.....	145

1. GİRİŞ

“Binaların içerisinde ve arasında sürdürülen bir yaşamın incelenmesi, mekânların ve binaların birbirine etkisinin incelenmesinden çok daha esaslı ve önemlidir.”

Jan Gehl

Problem tanımı ve tezin amacı

Kentlerin, kent sakinleri ve kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilme, bu ihtiyaçların ölçüt derecesine ve hitap edebilme durumunu değerlendirirken kalite kavramının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Son zamanlarda dünyadaki teknolojik, bilimsel ilerlemenin paralelinde kentleşme kavramının yeniden sorgulamasıyla birlikte; kentlerde ki yaşana bilirlilik, kentlilerin yaşam kalitesi ve bunun paralelinde kentsel mekân kalitesinin geliştirilmesine yönelik ciddi araştırmalar ve çalışmalar yapılmaktadır.

Kent mekânı, kentli kullanıcıların farklı amaçlar için kullandığı, birbirleriyle sosyalleştiği, kültürel etkileşimde bulunmalarına fırsat tanıyan mekânlardır. İnsanların yaşam kalitelerine doğrudan etkileyen kent mekânının kalitesi bu açıdan önemlidir. Bir kamusal alanın erişilebilirliği,

Bu çalışmada, kentsel açık kamusal alanlardaki kentsel mekân kalitesinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Tezin yöntemi

Kamusal alanlardaki kentsel mekân kalitesi hakkında çalışma yapan ve bu çalışmalar sırasında çeşitli yöntemlere başvuran birçok mimar, kentsel tasarımcı ve bilim adamı vardır. Kevin Lynch , Jane Jacobs , Environmental Design Research Association (EDRA) , William H. Whyte , Donald Appleyard ve Jan Gehl gibi uzmanlar birçok teori, çalışma ve uygulama yapmışlardır. Jan Geh bu isimlerden biri olarak, kentlerin yaşanabilirliği ve kamusal alanlarda kentsel mekân kalitesi standartlarını araştırmış ve bunu kitaplarında da bununla ilgili bazı ölçütlere yer vermiş bir mimar ve kent planlamacıdır. Aynı zamanda kamusal alan ve yürünebilir kentlerle

ilgili araştırmaları ve şehirlere danışmanlıkları vardır. Jan Gehl'in kent okuma kriterleri baz alınarak Van kenti için edinilen bilgilere ve haritalara bağlı olarak kentte bulunan İki Nisan Bulvarı ve Cumhuriyet Caddesinde kentsel mekân kalitesine yönelik bir kent okuması yapılmıştır.

Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı, mekân kalitesini değerlendirmek için çeşitli avantajlara ve dezavantajlara sahip iki kamusal alan olması ve literatürde bu iki cadde özelinde mekân kalitesine değinen çalışma olmamasından dolayı örneklem alanı olarak seçilmiştir. Cumhuriyet Caddesi, kent merkezinin yoğun olarak kullanıldığı bir cadde olmasından dolayı seçilmiştir. İlde 2011 yılında yaşanan deprem sonrası kent hızlıca yeniden yapılaşma sürecine girmiş ve bu süreçte yapılan planlama çalışmasıyla önceleri konut kullanımı yoğunlukta olan İki Nisan Bulvarı, karma arazi kullanım deseniyle ve artan yoğunluk artışıyla farklı bir yapılaşma süreci yaşamıştır/yaşamaktadır. Özellikle kafe ve restoranlar ile farklılaşan arazi kullanım deseniyle bulvarın günün özellikle akşam ve hafta sonu kullanım yoğunluğunda artış gözlemlenmiştir.

Çalışma alanı olarak belirlenen iki cadde gözlem, alan çalışması ve fotoğraflama yöntemi ile analiz edilmiştir. Koruma, Konfor ve Eğlence ana başlıkları altında belirlenen alt başlıklar objektif gözlemlere dayalı analizlerle değerlendirilmiştir. Her bir alt başlık niteliğine göre "İYİ", "ORTA" ve "ZAYIF" değerlendirme ile sırasıyla 3, 2,1 sayısal değeri almıştır. Ayrıca, iki alanın mekân kalitesi açısından kullanıcı görüşleri alınmıştır. Koruma, konfor ve eğlence alt başlıklarında ayrı ayrı olmak alanın mekânsal kalitesi değerlendirmesi yapılmıştır.

Şekil 1.1 Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı'nın kent içindeki konumları.

Tezin araştırma soruları

1. Kamusal mekanların kentsel mekân kalitesi ölçülebilir mi?
2. Jan Gehl ve Gehl Enstitüsü tarafından geliştirilen kalite kriterleri Van kenti kamusal alanlarının kentsel mekân kalitesini değerlendirmek için uygun mudur?
3. Cumhuriyet Caddesindeki kentsel mekân kalitesi düzeyi nedir?
4. İki Nisan Bulvarı yeniden yapılanma sürecindeki kentsel mekân kalitesi düzeyi nedir?
5. İki kamusal alanın mekân kalitesinin farklılaştığı noktalar nelerdir?
6. Kamusal alanın mekân kalitesi ile ilgili öznel kullanıcı değerlendirmeleri, nesnel değerlendirmelerle örtüşüyor mu?

Çalışmanın Amacı

Bu yapılan çalışmada dünyadaki gelişmeler paralelinde, ülkemizdeki kentsel mekânların, mekân kalitesi bağlamında, yeniden üretilecek kentsel mekânın gerek tasarımı, gerekse yeniden düzenlemesi (caddeler ve sokaklar) için, ülkemiz genelinde bu mekânların yenilenmesi ve yeni tasarımlarının uygulanmasında, bu mekânlara yönelik kullanılabilir, bir öneri model ve mekânsal kalite parametrelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tezin çalışma alanı olarak Van kenti tercih edilmiştir. Van kent merkezinde

yaya akışının yoğun olduğu kamusal alanların cadde ve sokak bağlamında, kullanıcılar tarafından irdelenerek ‘Kentsel mekân kalitesi açısından değerlendirilmesi’ hedeflenmiştir.

Bu çalışmayla kamusal mekânların kentsel mekân kalitesi açısından olması gereken ve/veya beklenen düzeyde olup olmadığının belirlenmesi temel esas alınmıştır. Ayrıca kamusal mekânların kullanıcılar üzerinde yarattığı psikolojik, fiziksel, duygusal etkilerinin araştırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Çalışma Jan Gehl yöntemi ile desteklenerek tamamlanacaktır.

Çalışmanın odak noktası yaşanan çevrede insan – mekân arasında ki bağ üzerine çalışmak ve bunun kentsel mekân kalitesi açısından değerlendirilmesi düşünülmektedir. Yapılı çevredeki bu ilişkileri tanımlamak için var edilen mekân büyük önem kazanır. Bina ölçeğinden, kentsel/ kamusal mekândan, kent kavramına kadar ulaşan süreçte yapılı çevre-kullanıcı ilişkisi, mekânsal etkileşimi, caddeler ve sokaklardaki kaliteyi tespit etmek için ilk olarak bu konu ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır.

Yöntem

Gehl, “çok sayıda sokak ve caddenin, çağdaş kamuya açık alan tasarımında kullanılmak üzere analiz edilebilecek, değerlendirilebilecek ve belgelenebilecek bir takım temel özelliklere sahip olduğunu” söylemektedir (Gehl, 2007). Gehl’in 12 Kalite Parametresi doğrultusunda analizler yapıldıktan sonra, cadde boyunca düşük puan alanlarını iyileştirmek için öneriler üzerinde odaklanan bir tartışma hakkında bilgi verecektir.

Çalışma alanı detaylı analiz edildikten sonra, “İyi”, “Orta” veya “Zayıf” Gehl puanlama ölçeğine uyması için eşleştirilmesi amaçlanmıştır. Veriler toplandıktan ve analiz edildikten sonra her değer ve alt değer (varsa) “İyi” , “ Orta” veya“ Zayıf ” puanını alacaktır. Bu puanlar sırasıyla“ 3 ”,“ 2 ”ve“ 1 ”sayısal değerlerine dönüştürülecektir. Sonra, her değer için toplam puan hesaplanması yapılacaktır.

Her bir kalite kriteri, Gehl tarafından belirlenmiş bir dizi ölçüt içermektedir. Bu ölçütler sonucunda kentsel mekân kalitesinin oranı ortaya çıkmış olacaktır. Bu durumda alınabilecek önlem ve öneriler sunulacaktır. Van Kent yerleşimleri üzerinden, yapı

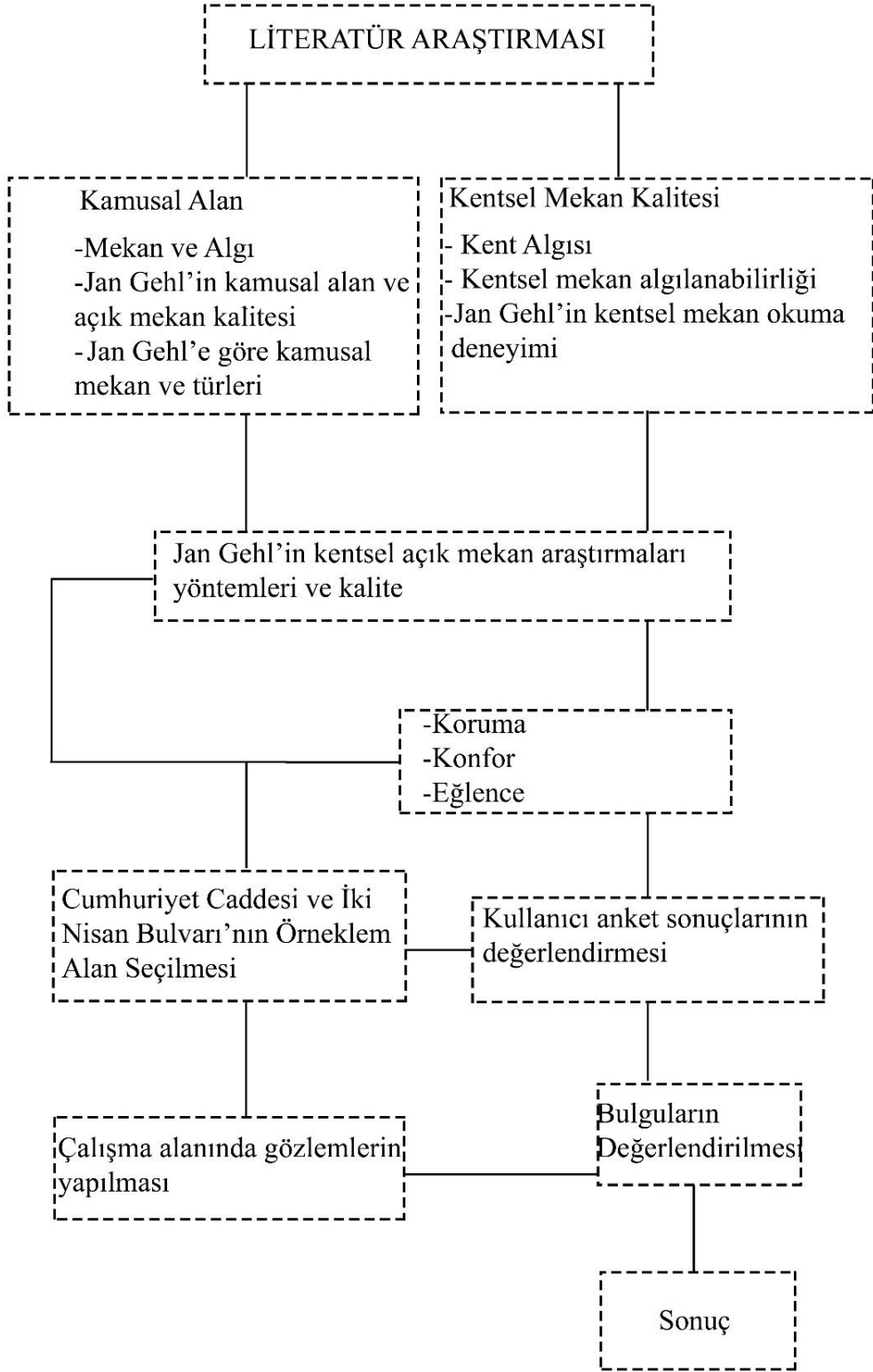
birimlerinin bir araya gelişleriyle beraber oluşturdukları boşlukları, kentsel açık mekânları inceler. Bu mekânların, kentsel mekân kalitesi ölçülmesi amaçlanmıştır. Van Kentinin 2011 yılında geçirmiş olduğu depremde sonra başlayan yapılaşma ve kamusal alan ilişkilerinin kentsel mekân kalitesi bağlamında ne kadar düşünüldüğünü ölçmek için tespitler yapılacaktır.

Çalışmanın amacına ulaşabilmesi ve somut durum tespitlerinin yapılması için genel ilkeler ve parametreler kullanılacaktır. İki Nisan Bulvarı ve Cumhuriyet Caddesindeki; kamusal alanlar, işyerleri ve konut yerleşimlerinde kentsel boşlukların mekânsal ve fiziksel özellikleri ile insanlarda uyandırdığı kentsel mekân kalitesi nicelik/nitelik yöntemlerle yapılması hedeflenmektedir. Kentsel açık mekânlardaki kamusal yaşam niteliklerini mimari araçlar ve yöntemlerle görünür hale getirmek, bu çalışmanın temel amacıdır.

Cumhuriyet Caddesi, kent merkezinde oluşu ve kentli kullanıcılar tarafından farklı amaçlar doğrultusunda (alışveriş, yeme-içme, eğlence, gezinti, dinlenme vb.) yoğun olarak kullanılmaktadır. İki Nisan Bulvarı ise kent merkezi çeperinde yer alan ve 2011 yılı yaşanan deprem sonrasında kentin yeniden yapılaşmasında karma kullanımı ile desteklenen kamusal alan olma özelliğinden dolayı dikkat çekmektedir. Bu iki kamusal alan kalite kriterleri çerçevesinde ayrı ayrı analiz edilecek ve karşlıklı olarak değerlendirilecektir.

Kapsam

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, çalışmanın amacının, yönteminin araştırma sorularının ve kapsamının açıklandığı giriş bölümüdür. İkinci bölüm, mekân kalitesi kavramının kavramsal çerçevesine odaklanan kaynak bildirişleri bölümüdür. Çalışma amacına ulaşmak ve araştırma sorularına yanıt aramak için kullanılan yöntem üçüncü bölümdür. Dördüncü bölüm, çalışmanın amaç ve yöntemine uygun olarak seçilen alan çalışması ve yöntem sonuçları ile ilgili bilgilerin verildiği sonuçların tartişıldığı bölümdür. Son bölümde ise, kamusal alanların mekân kalitesi değerlendirmesi yapılmış ve öneriler tartişılmıştır Şekil 1.2.

Şekil 1.2 Çalışmanın kapsamı.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

2.1. Kentsel Kamusal Alan Kavramı

2.1.1. Kamusal alan nedir?

Kamusal alan kavramı günümüze kadar tarih boyunca pek çok farklı açılardan çalışılmış ve kökeni antik Yunana kadar dayanmaktadır. Eski Yunanlarda; agoralarda yurttaşın kendini ifade edebildiği bir mekân olarak tanımlanan bu alan günümüzde ise çok çeşitli kavramların bir araya gelmesiyle politik, sosyolojik ve felsefi bağlamda bir kavram olarak tanımlanmıştır (Nalbant, 2016).

Kamu sözcük olarak iki temel anlam ifade etmektedir. Birincisi devlet organlarının bütünü diğeri ise halkın bütünü (Kaynak TDK) . Bu tanıma alan ifadesini de eklediğimizde günlük hayat içerisinde karşılaşılan çoğu alanın kamusal alan olarak ifade edilebileceğini anlatmış olur. Bazı kaynaklar kamusal alanı Resmi Alan olarak tanımlasa da “Kamu” ve “Kamusal” olarak nitelendirilen kavramlar arasında net olarak bağlantı kurulamayan ve birbirleriyle bazen karışan bu anlam karışıklığını Habermas şöyle açıklamaktadır:

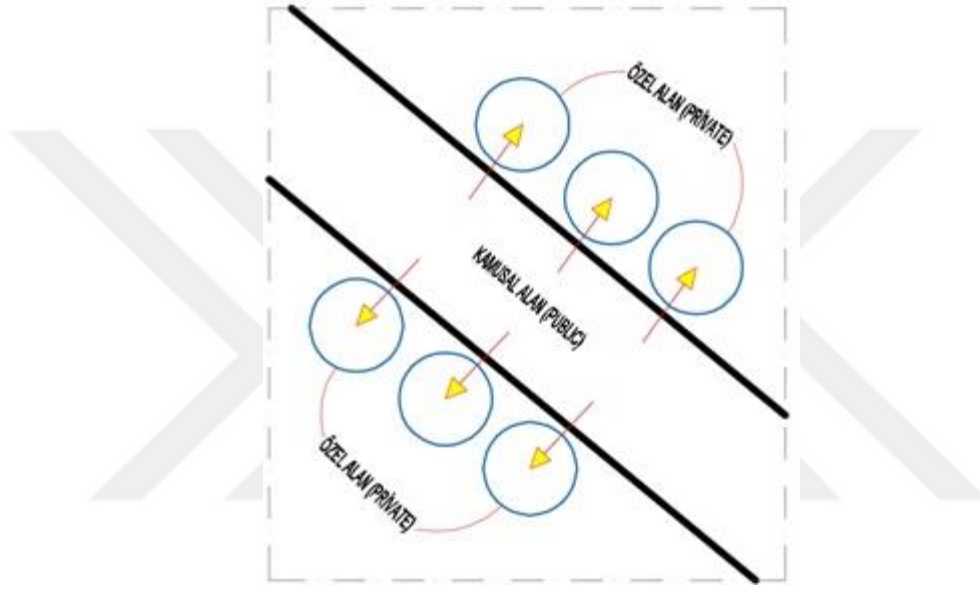
“Kamusal ve kamu kavramlarının günlük dildeki kullanımı, bunların birbirleriyle uyuşmayan çok çeşitli anlamlara sahip olduklarını ele veriyor. Değişik tarihsel evrelerden kaynaklanan bu anlamlar, sanayisi gelişmiş ve sosyal devlet olarak örgütlenmiş burjuva toplumu koşullarına eş zamanlı olarak uyarlanan kullanımları içinde, birbirleriyle bulanık bir ilişkiye giriyorlar (Habermas, 2005).”

Kostoff a göre ise kamusal alan;

"insanların normal günlük rutinlerinde ya da dönemsel etkinliklerde fonksiyonel ve törensel aktiviteleri gerçekleştirdikleri, toplumu birbirine bağlayan ortak bir zemin" olarak nitelendirilmektedir (Kostoff, 1999).

Kent içerisindeki deneyim kamusal alandaki ve özel alandaki mekânlarda oluşan ortak deneyimi ifade etmektedir. Sosyal hayat işte bu mekânlardaki deneyimler ve karşılıklı insan ilişkileri neticesinde oluşmaktadır. Uzaktan sadece yapıların oluşturduğu bir alan olarak görülen Kent içine girdiğinizde ise çeşitli kamusal alanların varlığında sosyal paylaşımların yapıldığı alanların bir bütünü olduğu da değerlendirilmelidir.

Kamusal alan, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar, binaların girişleri kademeli de olsa kamusal alan olarak değerlendirilebilir ve şehrin temasını büyük ölçüde bu alanlar belirler (Madanipour, 1996). Kent kimliği kamusal alanların çoğunluğunu oluşturan cadde, sokak ve meydanlarla oluşur. Bu alanların tanımlı, anlaşılabilir, birbirleriyle ilişkili olarak kurgulanması durumunda başarıdan bahsedilebilir. (Madanipour, 1996).

Şekil 2.1. Kentsel yapıda özel ve ortak alanlar arasındaki ilişkinin işaretlendiği hiyerarşik organizasyon (Gehl, 2010).

Kamusal alanda birden fazla bireyin bir arada olmasıyla oluşan sosyal hayat, burada yaşayan/kullanan insanların birbiriyle iletişim kurup, birbirleriyle sosyal etkileşimi sosyalleşmesini sağlar. Bu durumların neticesinde alanların kimlikleri tanımlanmış olur (Gehl, 2010). Alanlar kullanıma geçmeden sosyal doku tam olarak oluşmadan yani tanımlı bir alan haline dönmeden önce boşluktan bir farkı olmamaktadır.

İnsanlar ise toplu olarak kullanılan ve zaman geçirilen yerlerde olduklarında sosyal olduklarını hissederler. Kentsel kamusal alanda, sosyal hayatın oluşmasında; sokaklar, caddeler, meydanlar, parklar temel yapı taşlarıdır. Bir sokağın kamusal olarak tanımlanmasını sağlayan iki özellik bulunmaktadır. Bunlar; buranın aynı zamanda hem geçiş için yol hem de kullanılan mekân olmasıdır (Gehl, 2010). Sokaklar

insanların yaşadıkları evlerinin önünde bulunan onlara en yakın kamusal alandır. Dolayısıyla bu alanların tasarımında kentsel açık kamusal alanların niteliğini anlamak ve düzenlemek çok önemlidir. Her alan da yapılacak tasarımlar bulunduğu yörenin sosyal yaşayışına göre şekillenmeli ve hiyerarşik bir düzende ilerlemelidir (Gehl, 2010). Jacobs bu alanları şu şekilde tanımlamıştır;

“Bu sokaklar onların evlerini, işyerlerini birbirine bağlarken, yaşam alanlarını oluştururlar.” (Jacobs, 1969).

Kamusal açık alan olan sokaklar, fiziksel çevrece oluşturulan açık kamusal alanlar/mekânlar, şehrin fark edilen ve yaşayan öğeleridir. Sokak/caddeler burayı kullanan yoğun insanların orada ki sosyal hayat etkileşimini desteklemektedir (Jacobs, 1969).

Sosyal hayatın oluşturduğu hayat ve değişen fiziksel yapının bir ortak payda olan mekanlarla oluşturulması, hiyerarşik olarak özelden genele geçiş olan küçük alanlardan büyük kamusal alanlara geçişi yaratmaktır. Kentsel açık kamusal mekanlar farklı yöre ve kültürlerde, isimlendirilmeleri değişkenlik gösterir, meydan, piazza, maida, square, vb. Lynch'in kent imgesi eserinde, açık kamusal alanları kentte birçok insan etkinliğinin bir arada gerçekleştiği, ticaret, pazarlama, rekreasyon, ulaşım ağlarının merkezlerini barındıran düğüm ve referans noktaları olarak tanımlamaktadır (Lynch, 1960).

Bireyler modern kentlerde çeşitli tiplerde aktiviteler gerçekleştirmektedirler. Eski kent merkezleri çeşitli sebeplerle popülerliklerini yitirmektedirler. Bunlar güvenlik kaygıları, ulaşım sıkıntıları, kaynaklar ve vb sebeplerdir. Toplum yaşayan ve değişen bir varlık olarak eğlence, alışveriş gibi ihtiyaçlarını değiştirmekte ve bunlara bağlı olarak ulaşım yolları ve kaynakların kullanımı da değişmektedir. Bu olgular kamusal alanlarının kullanım amaçları ile yollarını zaman içinde değiştirebilmekte ve tanımlı alanların kullanımı çeşitlenebilmektedir. Kamusal alan, özel alan ve yarı kamusal alan kavramları da bu değişimlerden nasibini almaktadır (Gray,1999).

Yerelde; eğlence alanları, alışveriş merkezleri, toplu ulaşım alanları ve bunlarla ilişkili tanımlı alanlar da kamusal alanlar olarak algılanmaktadır, ancak bunlar çoğunlukla kamu kullanımına sunulan özel alanlardır. Bu olgu kamusal alan tanımına değişik bir anlam kazandırmaktadır. Alanların birbirlerinin içinde varoluşları mülkiyet

sahipleri açısından kendi haklarını düzenlemek ve korumak açısından önemlidir. Normal özel alanlarda mülk sahipleri bir şarta bağlı kalmaksızın ve istedikleri alanlarını kimlerin kullanabileceği seçme hakkına sahiptirler. Mülk sahipleri özel mülklerini kullanacak, geçecek bu mekânlara girecek bulunacak kişileri seçme ve ya yasaklama hakkına sahiptir. Çoğu koşulda bu gibi durumlar kanunlarla koruma altına alınmışlardır. Güvenlik ya da başkalarının özel haklarını engelleme gibi özel durumlarda bu hak gene yasada belirlenen koşullara göre sınırlandırılabilir. Dolayısıyla özel mekânlar ile kamusal mekânlar arasındaki en önemli fark özel mekânların sadece belli bir grup insan tarafından kullanılırken, kamusal alanların ise canı isteyen herkes tarafından kullanılabilmesidir (Krupa,1993).

‘Kentsel mekânda kamusal alan’ konusu karmaşıktır. Sosyoloji, felsefe, siyaset, ekonomi, mimarlık, planlama, kamu yönetimi ve benzeri bir çok disiplin kamusal alan konusuyla ilişkilidir. Dolayısıyla genel bir tanım çoğu zaman kısıtlı olmaktadır disiplinlere özel tanımlarda işlevsellik kazanabilmektedirler.

Kamusal alanda yaşam kalitesinin artırılması açısından bu alanların sahip olması gereken önemli özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler ilgi çekici, yaşanabilir ve tanımlanmış işlevini gerçekleştirebilen alanlar yaratılmasında önemlidir. Gerçek anlamdaki kamusal alanlar zaman içerisinde oluşur ve en az bir neslin zaman geçirdiği alanlardır. Alan herkese erişilebilir olmalı ve kendi içinde tanımlı olmalıdır (Gülen , 2006).

Kamusal alanı şu özellikleriyle tanımlanmalıdır:

- Ulaşabilir ve erişebilir olması
- İnsanları bir araya getirmesi
- Kalıcı olması
- Sosyal insan davranışlarına yön vermesi
- Kurum veya kuruluş tarafından denetlenmesi
- İçinde olunan çevreyi tanımlamada önemli rol oynaması
- Çeşitli aktivitelere ev sahipliği yapması
- Çevresindeki özel mekânlarla olan ilişkisi
- Çeşitli kullanım alanlarının olması

2.1.2. Mekân ve algı

Algı öncelikle sezgiseldir. Duyusal, ansal, mekânsal etmenlerle nesnel bilginin öznel bilgiye dönüşmesi, duyuların aracı olarak kullanılışı, farkındalık, tanınabilirlik ve hatırlanabilirlik oluşması ile bütünleşir. Böylece algı karmaşık bir ilişkinin bir araya gelmesi ortak paydada buluşan sezgisel anlayıştır (Asar, 2013). Birçokları algıyı ihtiyaçlarımızın rehberi olarak tanımlayarak çok yönlü bir süreçle istek ve güdülerimizin yansıması sayar. Her insan içinde bulunduğu mekan, ruh hali, zaman ile birlikte olan biteni değişik bir algıyla yargılar. Ayrıntılar bu süreçte çok önemlidir ve kişiseldir (Gibson, 1978).

Klasik bir algı tanımından farklılaşan mekân algısının oluşması ise genel olarak iki farklı şekilde ifade edilir,

- Kültürden etkilenen bir süreç
- Evrensel, değişmeyen bir süreç.

Algı, anlık olarak zaman içerisinde çözünen ve hareketten bağımsız bir şekilde düşünülmelidir. İnsan çevre ilişkisi içerisinde zaman mekân ve duygular algıyı o andaki yargı özelinde niteler (Gibson, 1978).

Mekân sözcük olarak sık ve çok kullanılsa da tam olarak neyi ifade ettiği anlaşılabilir. Mekân mimaride oluşturulan tanımlı alan, bireyin ruhsal mekânında, bilincindeki mekân, sanal mekânlar, siber mekânlar ve kentsel mekânlar gibi birçok şekilde karşımıza çıkabilir. Mekân sözlükte; yer, ev, uzay, mahal olarak tanımlanmaktadır. Mekân üç boyutlu hacimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekânın kendi doğasında değişim ve algıda bulunmaktadır (Cansever, 2010). Mekânları tanımlı yapan süreç insanların algıları ve yaşamışlıklarıyla da iççice geçmiştir, dolayısıyla sürekli bir değişim ve oluşum hali sürmektedir.

Mimari mekân kavramı ise fiziksel bir alanı tarifler gibi dursa da günümüzde sosyolojik ve kavramsal olarak tanımlı alan ve işlevli alan özelliği ile birlikte değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bu olgu kullanıcısı ve amacı ile birlikte değerlendirilmez (Aytuğ, 2009).

2.1.3. Jan Gehl'in kamusal yaşam ve açık mekân kalitesi

Jan Gehl Danimarkalı bir mimardır. 1987 yılında kaleme aldığı 'Life Between Buildings', 'Using Public Space' kitaplarında, işlevsel planlama anlayışına eleştirel yaklaşmış ve mimarlık, kentsel tasarım ve kent planlama disiplinlerindeki çalışmalarda, özel ve kamusal alanlarda yoğunlaşan yaşam temposunda bu önemli zamanın geçtiği mekanların tasarımının çok önemli olduğu üzerine yoğunlaşmıştır. Kentsel mekanlar olan bu alanlardaki yaşam her türlü değişimden etkilenebilir ve değişebilir, ancak bazı standart değerlere de sahip olmalıdır. Çalışmalarını şahsen yaptığı gözlemler üzerine yaptığı analizlerle sürdüren Gehl, bu mekanların yaşam kalitesi üzerine olan etkilerini kullanım çeşitliliği, kullanım süresi gibi kriterler üzerinden tanımlamaya çalışmıştır (Gehl, 1987).

Gehl mekânlarda gerçekleştirilen aktiviteleri 3 ana başlık altında irdeleyerek mekân kalitesini tanımlaya gayret etmiştir.

1- Gerekli aktiviteler

İnsanların yapmak zorunda oldukları etkinlikler bu başlıkta değerlendirilmelidir. Bunlar işe gitmek, okula gitmek, alışveriş yapmak için yapılan yolculuklar gibi günlük ve/veya düzenli yapılan zorunlu faaliyetlerdir.

2- Opsiyonel aktiviteler

Bu tip aktiviteler ancak tanımlı mekânların varlığında yapılabilecektir. Bunlar dinlenme, güneşlenme, yemek yeme, spor yapma gibi zorunluluk içermeyen ama yaptığımızda hayat standartlarını arttırdığını düşündüğümüz faaliyetlerdir. Bunların gerçekleştirilmesi için oldukça iyi tasarlanmış, kentsel, mimari ve sosyal alandan uygun çözümlerin üretildiği alanlar bulunmalıdır.

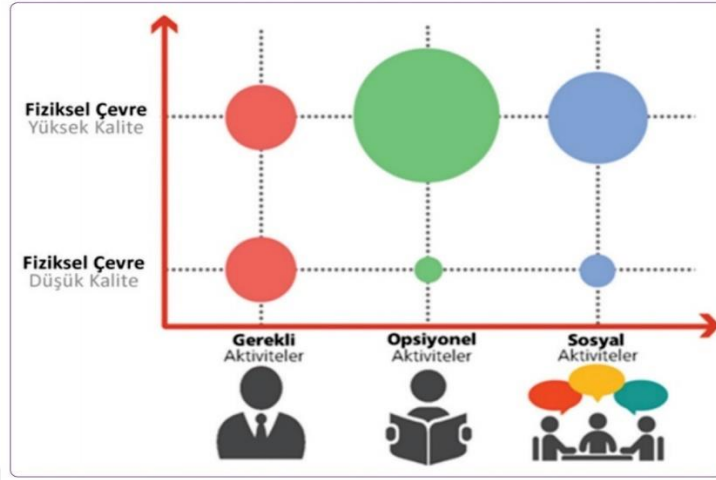
3- Sosyal aktiviteler

Sosyal aktiviteler birden fazla kişinin birlikte gerçekleştirdikleri denir. Bunlar konuşmadan, spora, konserden selamlaşmaya kadar geniş bir perspektifte olabilir. Bu etkinlikler zorunlu ve opsiyonel aktiviteler sebebiyle gerçekleştirilmektedir. Mekânın tanımı da sosyal aktivitenin türü üzerinde etkilidir.

İşte bu 3 yol ile kentsel yapıların arasındaki alanlarda, kamusal mekanlar oluşmaktadır. Bu aktiviteler genellikle iç içe geçmekle birlikte zorunlu aktivitelerin

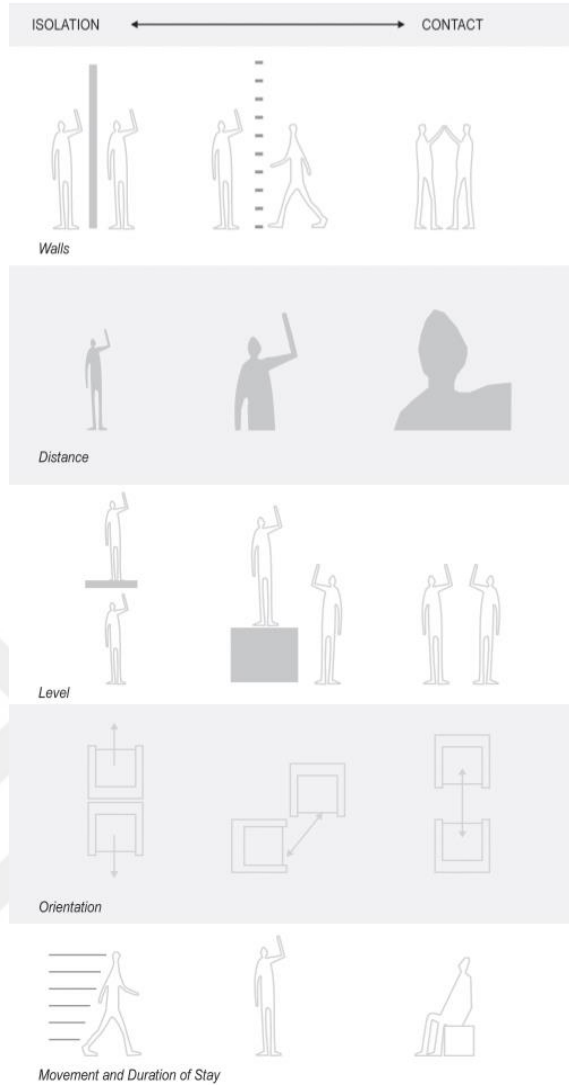
baskınlığı kaçınılmazdır (Gehl, 1987).

Şekil 2.2. Kentsel mekân aktivitelerinin 3 türü ve mekân kalitesi ilişkisi (Gehl, 1987;aktaran Uzgören ve Erdönmez, 2017).

Gehl yapılar arasındaki yaşam alanlarında (Kentsel Kamusal Alanlarda) planlı, etkin ve duyarlı alanlar oluşturulmuşsa mimariden bağımsız olarak insanların kalite ve estetik algıları yükselttiğini savunmaktadır. Cephe tasarımlarının estetik üzerinde algısı sosyal yaşamın renkliliği karşısında önemini yitirir (Gehl, 1987).

Genellikle çok katlı yapı bölgelerinde çalışmalarını sürdüren Gehl Trafik ve yapıların etkilerini daha rahat gözlemlemiştir. Bu gibi alanlarda karakteristik olarak yüksek yapılar ve yapılar arasında geniş alanlar bulunmaktadır. İşte bu boşluk alanlar tanımlanmaz ve gelişi güzel planlanırsa insanların deneyimleyebileceği fazlaca bir şey olmadığından sınırlı sayıda aktivite gerçekleştirilebilmektedir. İnsanlar bu kamusal alanlarda değil kendi özel alanlarında vakit geçirmeye önem vermektedirler. Buda şehrin ve/veya bölgenin yaşamasını kısıtlamaktadır. Öte yandan insan ölçeğinde planlanmış düşük katlı yakın mesafeli karma kullanımda olan bölgelerde ise yüksek yay yoğunluğu gözlemlenmektedir. Bu gibi yapılarda binalar genellikle dış yaşamı da destekleyen unsurlara sahiptir. Bu çerçevede ele alındığında kentsel mekanların tasarımının çok kritik olduğu, bu gibi tasarım ve planlama kararlarının kentsel alanda yaşayanların yaşam kaliteleri üzerinde doğrudan etki gösterdiği Gehl tarafından vurgulanmaktadır (Gehl, 1987).

Şekil 2.3. An architecture of belonging housing for new Canadians (Yeung, 2009).

Gehl kentsel mekân kalitesinin mantıklı tasarımlar ve stratejiler kullanılarak arttırılabileceğini ve özellikle kentsel alanlarda yapılacak yeni düzenlemeler ve yenilemelerde bu kentsel kaliteyi arttıracak sosyal etkileşimi iyileştirecek kamusal alanların tanımlı ve verimli kullanılmasını sağlayacak iyileştirmeler yapılmasının önemini vurgulamaktadır. Kamusal alanlar ve yapılar arasındaki boşluklar mekân-insan ve insan-insan ilişkisini arttıracak şekilde tasarlanmalıdır. İnsanlar bu mekânlarda etkileşime girmeli, zorunlu ve gönüllü aktivitelerin yanında sosyal aktiviteleri de yerine getirebilmelidirler. Özellikle kamusal alanlar ile özel alanları ayıran sınırlar yumuşatılarak keskin geçişler azaltılmalı ve insan ölçeği ve algısı kuvvetlendirilmelidir.

Bunu sağlamak için peyzaj öğeleri de destek olarak aktif kullanılmalıdır.

Jacob a göre kentsel mekânlardaki boş tenha alanlar suç işlenme oranlarını arttıran tekin olmayan bölgeler oluşturmaktadır. Gehl ise bu fikri kentsel kamusal alanların iyi tanımlanarak ve kaliteli tasarlanarak çeşitli aktivitelerin gerçekleşeceği alanlar haline getirilebileceği ve böylece insanları çekerek evlerinden çıkartacağı böylece sürekli tenha bölgelerin oluşumunun kısıtlanacağını öne sürmektedir. Öte yandan kullanıcıların bu alanlara çekilmesi ile karşılıklı iletişimleri artacak ve bu sosyal etki başka aktivitelerin de oluşmasına fırsat vererek kendi içerisinde pozitif bir sinerji oluşturacaktır.

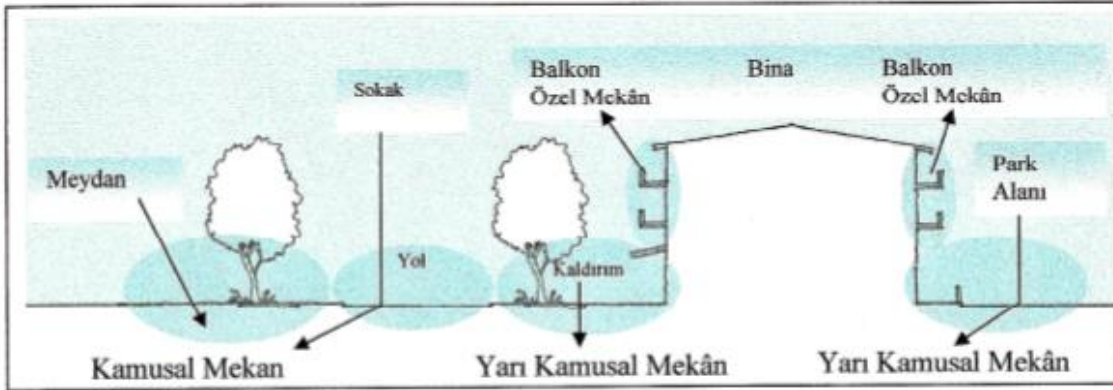
Kentsel mekânların kalitesinin içerisinde gerçekleşen fiziksel/sosyal aktivitelerin sayısı ile orantılı olduğunu savunan Gehl plancılarının sadece iki nokta arasında transferi sağlayan sistemler değil her boyutunda yaşanan mekânlar tasarlaması gerektiğini savunmuştur. Dolayısıyla sadece bir yere ulaşmak için yürüme, araç bekleme ve ya durma gibi eylemlerin yanında sosyal aktivitelerin varlığı kaliteyi getiren unsur olarak bahsetmektedir. Bu aktivitelerin değişik yaş gruplarını etkileşimiyle, yaz-kış gece gündüz değişik zaman ve mevsimlerde olması beklenmektedir (Gehl, 1987).

2.1.4. Jan Gehl'e göre kamusal mekân ve türleri

Jan Gehl çalışmalarını gözleme dayalı olarak yürütmektedir. Bu gözlem temel olarak kamusal alanlardaki aktiviteler ile sosyal, fiziksel ve kültürel etkinliklerin etkileşimi üzerinedir. Gehl bu çalışmaları ile planlama ve mimari tasarım disiplinlerinde kendine saygın bir yer edinmiştir. İnsa ölçeği ve yaya önceliğinin, kaliteli yaşam alanları kentsel mekanlar ve kamusal mekanlar oluşturmada birinci öncelik olması gerektiğini vurgulayan Gehl bu kamusal alanlarda nasıl daha yaygın uygun kaliteli ve yaşanabilir mekanların tasarlanacağı konusunda literatürde oldukça saygı duyulan pek çok esere yazarlık yapmıştır.

Herkesin kullanımına açık olamayan özel mekânlardan, tüm toplum tarafından kullanılan kamusal mekânlara ve bunların arasındaki geçişleri sağlayan yarı kamusal mekânlar olmak üzere Gehl kentin içindeki mekanları 4 ana başlıkta irdelemektedir (İnceoğlu, 2009).

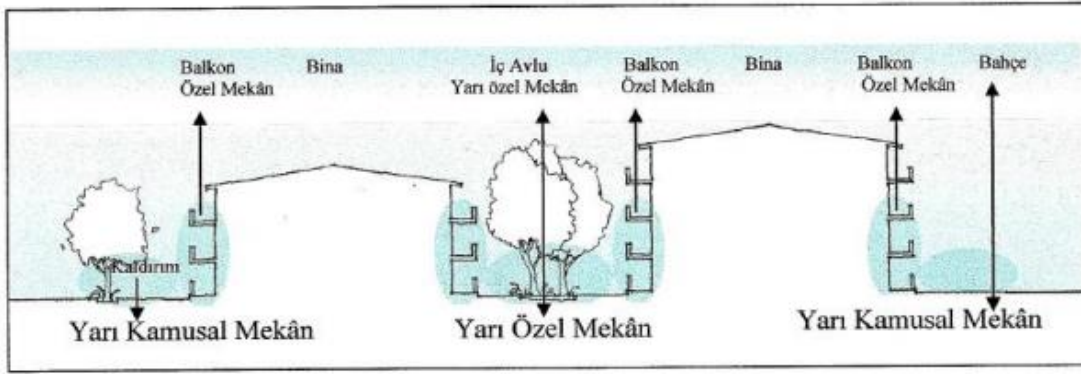
1. Kamusal alan ve mekân,
2. Yarı kamusal alan ve mekân,
3. Yarı özel alan ve mekân,
4. Özel alan ve mekân,

Şekil 2.4. Kamusal ve Yarı Kamusal Mekân Ayrımı, (İnceoğlu, 2009).

Kentteki tüm bireylerin kullanımına açık herhangi bir sınırlama olmayan alanlara kamusal alanlar denir. Tüm yaş grupları bu alanları özgürce ve eşit şartlarda kullanabilmelidirler. Bu alanlar günlük faaliyetlerin yanı sıra gönüllü faaliyetlerinde yapılabileceği alanlar olmalıdır ve insanların sosyalleşmelerine olanak vermektedir.

Yarı kamusal alanlar ise bir yönetim organı tarafından denetlenen ve aktivitelerin kısmen izne veya koşula bağlı olduğu mekânlara verilen isimdir. Yarı özel alanlar ise girilin belli bir izne bağlı olduğu, belirli insanlar tarafından ortak kullanılabilen alanları tariflemektedir. Son olarak özel alan ise kullanımının özel mülkiyet çerçevesinde belirli birey veya gruba açık mekânlar olarak tanımlanmaktadır (İnceoğlu, 2009). Kitaplar da bu ayrım net olsa da, yaşanan çevrede ayırmak ve sınırlarını görmek bu kadar net olmayabilir (Kılıç, 2012).

Şekil 2.5. Yarı Kamusal Mekân ve Yarı Özel Mekân Ayrımı (İnceoğlu, 2009).

Kamusal ve yarı kamusal alanlarda yapılacak tasarımlarda özellikle cadde sokak gibi geçiş mekanlarından düşük araç hızları, düşük katlı cadde kenarı yapılar, yüksek duvarsız, pencereli mekanların cadde kenarlarında varlığı bu iki mekanın birbirine olan geçişini kolaylaştırarak insan ölçeği ve algısında kaliteli mekanlar yaratılmasına fırsat vermektedir (Gehl, 1987).

Gehl'e göre bu tanımlar geçerli olmakla birlikte kamusal ve özel alanların tanımları ve/veya kullanımları devingen bir süreç içerisinde değişmektedir. Kentteki cadde sokak üzerinde bulunan yarı özel alanlar zaman içerisinde değişerek yarı kamusal veya kamusal alan olarak da kullanılabilirler. Bu alanlar genelde yol –kaldırım- özel alan arasındaki bağlantı ile ilgili alanlardır (Gehl, 2010).

Gehl, başta Life Between Buildings'te ortaya koyduğu anlayışı geliştirerek 2010 yayımlanan Cities For People'da sağlıklı fiziksel ve sosyal mekânların oluşması için gerekli olan koşul ve sebepleri daha da detaylandırarak tanımlamıştır.

Gehl üç gözlemsel araştırma yaklaşımını şu şekilde ifade etmektedir:

1 Koruma: Risk taşıyan, fiziksel etkilerden yaralanma veya güvensizliği etkileyen nedenlerin azaltılması,

2 Konfor: Çevresel isteğe bağlı oluşan ve sosyal aktiviteleri kolaylaştırmaya yolunda davet etmek için oluşturulan kriterler,

3 Eğlence: Yüksek kaliteli kamusal alan/mekânların hoş duyuşsal ve estetik deneyimlerinin olduğu yerler,

Gehl, bu üç ana başlık altında 12 kriter oluşturmuştur. Gene de bu üç kriterin Koruma-Konfor-Eğlence sırasını kendi içerisinde verilen bu sıralamayla hiyerarşik bir

üstünlüğü olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla bir kişinin eğlence bileşenlerinden sosyal ve fiziksel fayda sağlayabilmesi veya bu yönde faaliyet gösterebilmesi ancak Koruma ve konfor kriterlerinin yeterince karşılanabildiği mekânlarda oluştuğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla gözleme dayanan bu sorgulamada değerlendirmeler de bu sıralamayı bozmadan yapılmalıdır (Smith, 2016).

2.1.4.1. Kamusal alan ve mekân

İlhan Tekeli'nin yaklaşımına göre kamusal alan, herkese açık bir görünme ve görüşme alan/mekânıdır (Tekeli, 1999). Tekeli (1999), kamusal alanı insanların bir araya geldiği ve alt ayrımlarla birleşen bir bütün mekân olarak tanımlamaktadır. Bu alanın mülkiyeti kamu olarak kabul edilerek herkesin sahipliğine vurgu yapılsada aslında hiçbir sahibi olmayan alanlar olarak da değerlendirilmektedir (Drummond, 2000).

Kent ve/veya ülke yönetimi tarafından tasarlanan ve oluşturulan sanayi, hizmet, dinlenme, eğlence vb. yapılar yapılmış kamusal mekân olarak tanımlanırken, yapılmamış kamusal alan/mekânlar ise sokak, cadde, park, meydan, vb. gibi örneklerle verilebilmektedir (Aydemir, 1999).

Kamusal alan/mekân tarihinden bağımsız düşünülemez. Boş alanların kamusal mekân tanımını kazanması zaman içerisinde gelişen bir süreçtir ve en az 1 insan ömrü sürecinin geçmesi bu tanıma olgunlaştırır. İnsanlar kamusal alanları günlük zorunlu ve gönüllü işlerini gerçekleştirirken birbirleriyle bağlantılı sağlıklı ve kaliteli mekânlar oluşturmak isteyerek tasarlamaya çalışmışlardır. (Kostof, 1999).

Kamusal açık mekânlar, bireylerin ücretsiz/sınırsız erişebildiği faydalanabildiği alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlarda toplumun her kesimi bulunabilir ve alanın imkânlarından yararlanabilir.

Bu kamusal açık alanlar çoğunlukla parklar, meydanlar, yürüyüş yolları gibi alanlardan oluşmaktadır. Kamusal açık mekânların kalitesi, yaşayan, gelişen ve değişen bir organizma olan kent açısından oldukça önemlidir (Jacobs,1969).

2.1.4.2. Yarı kamusal mekân

Geçiş mekânları olarak tanımlanan yarı kamusal alanlar, kamusal mekanlardan özel mekanlara geçişin olduğu alanlar olarak fizikselleşmektedir. Bir çeşit tampon bölge olarak da isimlendirilebilecek bu mekânların sınırları bazen keskin bazen ise yumuşak olarak tasarlanmaktadır. Bu hususu kültür, güvenlik ve toplumsal özelliklere bağlı olarak değişebilmektedir. Bu mekânın tanımlanmasında konumu, boyutu ve niteliği tanımı farklılaştırabilmektedir (Gülen, 2006).

Bahçe geleneksel yerleşimde yarı kamusal alan ile özel mekânı ayıran en önemli unsurdur. Bahçenin tanımlı varlığı sokağı tam kamusal mekân olarak ayırır. Öte yandan konut kapısının direk sokağa açıldığı durumlarda ise özel mekândan doğrudan kamusal mekâna geçildiği için kaldırımlar çoğunlukla yarı kamusal alan olarak nitelendirilebilir (Gülen, 2006). En küçük ulaşım bileşeni olan sokak sayısal üstünlüğü sebebiyle bir şehirdeki en büyük kamusal alanları oluşturmaktadır. Ayrıca doğrudan özel mekânlarla ilişkili son kamusal alan olduğundan önem arz etmektedir.

2.1.4.3. Yarı özel mekân

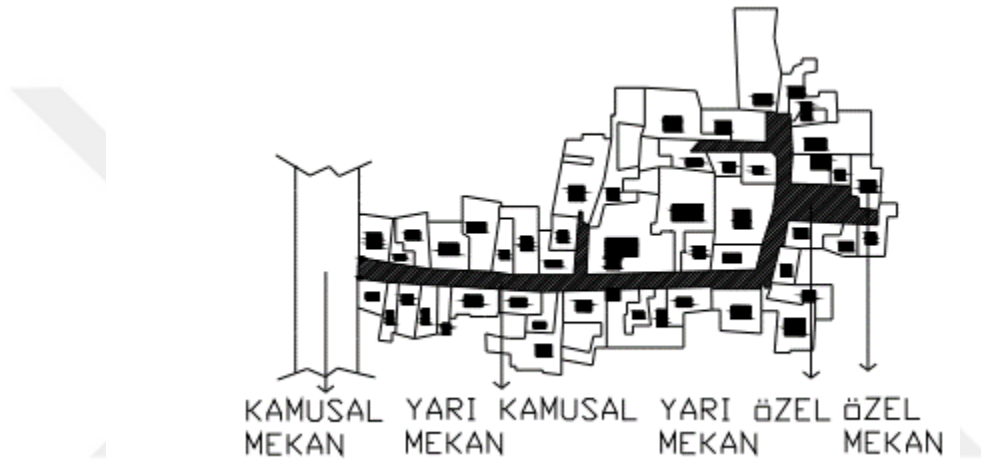
Bu tip alanlar özel mülkiyete dâhil olsa da özel site bahçesi veya üyelik ile girilebilen yerler gibi alanlar başta olmak üzere belli bir kesimin kullanımına açık özel mülkiyete ait alanlar Yarı özel mekân olarak tanımlanmaktadır. Bu tip alanların tasarımı ve görünümü diğer insanların beğenileri ve eleştirileri yoluyla sosyal ve toplumsal bir denetime tabidir.

Bu tip alanlar kentteki sosyal aktivite havuzuna önemli bir katkı koyar, karşılıklı ilişkilerin oluşmasını ve küçük bölgeler olsa da büyük aktivitelerin oluştuğu yerler olarak bilinmektedir.

2.1.4.4. Özel alan ve mekân

Genel olarak sadece belli bir kişi veya kişilere ait olan onların tasarrufunda kullanılan alan/mekanlara özel mekân adı verilmektedir. Bu alanlar konut ve ticaret

alanları gibi yapı alanları olabileceği gibi aynı zamanda arazi arsa gibi alanlardan da oluşabilmektedirler (Aydemir, 1999). Bu mekanlara erişilebilirlik mülk sahibinin tercihinin göre kısıtlı olabilir, genelde kamu iradesi özel mülkiyetin dokunulmazlığına katkı koyacak şekilde yasal düzenlemeler geliştirmektedirler. Türk sosyal yapısında evin en önemli özelliklerinden biri mahremiyet olgusudur. Batı toplumları da buna benzer şekilde mahremiyetlerine çok önem vermekte ve çoğunlukla kutsal sayılmaktadır. Kamusal alandan keskin bir şekilde ayrılan bu alanlar ancak yarı kamusal ve yarı özel alanlar vasıtasıyla kamusal alanlarla iletişime geçmektedir (Yoldaş, 2007).

Şekil 2.6. Kamusal mekân ile özel mekân arasındaki yol (Yoldaş, 2007).

2.2. Kentsel mekân kalitesi

Kentsel alan/mekânda kalite, kullanıcıların yapılaşmış ya da doğal olan her türlü çevreye ulaşımındaki rahatlık ile oluşmaktadır. Bu kalite kamusal, yarı kamusal ve özel alanların tamamında aranmaktadır. Bu alanlar sokak, cadde, park, bahçe, konut ve ticarethaneleri kapsamaktadırlar.

İnceoğlu'na (2007) göre kentsel alandaki yaşamlar kültürle yenilediğinden, değiştiğinden ve geliştiğinden yeni ihtiyaçlara karşılayabilecek kentsel mekânlara gereksinim duymaktadır. Mevcut durumda kentsel kamusal/özel mekânlar ya tamamen ya da biçimsel ve/veya işlevsel olarak değiştirilirler, yenileştirilirler.

Kent içinde ki mekânlar, kamusal bildirimlerin ve fikirlerin kullanıcıların birbiriyle paylaşıldığı, bu fikirlerin karşdakini etkileyecek mekânlardır. Bu

mekânlardaki anılar ve yaşanmışlıklar insanların toplumların kent ile kaynaşmalarını ve içselleştirmelerini sağlayan unsurlardır. Bu kamusal alanların yok olması grup aidiyet duygularına zarar verir ve kişilerin ve kişilerin yabancılaşmalarına sebep olur.

Ekonomik güç ve istikrar kamu hayatında olumlu bir etkiye sahiptir. Örneğin, bazı alışveriş mekânlarının bulunması caddelerin/sokakların yaya kaldırımları olarak kullanılmasını özendirir. Bu tip kamusal mekânlar insanların grup/kentli/hemşerilik gibi aidiyet duygularına değer katmaktadır.

Son yıllarda “kalite” kavramı olarak pek çok alanda kullanılmaya başlamıştır. Kamu hizmetlerinde, mühendislikte, üretimde, eğitimde kalite gibi alanlar başı çekmekte olsa da , kalite çok katmanlı bir kavramdır. Yaşamsal bölge ve mekânda da kalite kavramı yaygınlaşmaktadır. Bunun başlıca sebebi küreselleşen, gelişen dünyada iletişimin ve teknolojinin hızlı bir biçimde ilerlemesidir (Ergenoğlu, 2006).

Kalite, insanların ihtiyaçların duyduğu ve bunların karşılanmasına imkân veren bütün özelliklerdir. Bunlar, öznel özellikler ve hislerle de bağlantılıdır. Kalite, yapısal özellikler bakımından şartları yerine getirmesiyle, kişilerin kullanımına uygundur.

Garvin(1987), stratejik analiz için çerçeve görevi görecek kalitenin sekiz önemli kategorisini önerir. Bunlar “*Performans, özellikler, güvenilirlik, uygunluk, dayanıklılık, servis imkânları, estetik ve algılanan kalite*” dir.

1. *Performans*: Ürünün temelinde yatan işleyiş özellikleriyle ilgilidir. Bir otomobil için performansı hızlanma, konfor, güvenlik ve rahatlık gibi özelliklerini kapsar. Kalitenin bu kapsamı kontrol edilebilir özellikler içerdiği için üretici firmalar genellikle performansın çeşitli yönlerine göre nesnel bir tutumla derecelendirilebilir. Performansa derecelerde bulunmak, özellikle kullanıcıların ihtiyacı olmayan yararlarını keşfetmek zordur. Nedeni ise ölçmekte zorlanmaktır.
2. *Özellikler*: Genellikle performanstan sonra gelen yönüdür, ürün ve servislerin detayları olan ve temel işleyişi destekleyen niteliklerdir. mühim olan durum şudur ki; özellikler objektif ve ölçülebilir nitelikleri içerir. Peşin hüküm yerine, nesnel kişisel ihtiyaçlar kalite farklılıklarının yorumlanmasını etkiler.
3. *Güvenilirlik*: Bu madde, bir ürünün belirlenen zaman süreci içerisinde üretilen hatalı veya bozulması ihtimalini aksettirir. Güvenilirliğin en bilindik kıstasları

arasında, ilk bozulmaya kadar geçen sürenin ortalaması, bozulmalar arası sürelerin ortalaması, belli süreçler başına bozulma sıklığı vardır. Bu kıstasların alınabilmesi için ürünün belli bir süre kullanıcılar tarafından kullanımda olması gerektiğinden bu kıstaslar anında tüketilen ürünler ve servisler değil de dayanıklı ürünler için geçerlidir.

4. *Uygunluk*: Tasarım ve işleyiş bir ürün standart olarak bir derece kazanmasıdır. Uygunluğu kavramı sorunsuz bir ürünün elimize geçmesi, bu ürünü kullandıktan sonra herhangi bir problem yaşamadan kullanabiliyor olmamızdır. Uygunluğu bozulmayan ürünler kaliteyi göstermiş olur. Standart özellik kazanmış ürün kullanıcılarla talep bulur.
5. *Dayanıklılık*: Bir ürünün kullanım sürecinde sorun çıkarmadan ölçütlerine göre dayanım sağlamasıdır. Teknik olarak dayanıklılık, bir ürünün belirlenmiş kullanım süreci boyunca dayanım göstermesidir. Dayanıklılık ürün bozulma veya arıza yapınca tamamen kurtulma endeksli olamamasıdır.
6. *Servis İmkânları*: Servis imkânları, hız, nezaket, yeterlik ve tamir kolaylığıdır. Kullanıcılar, bir ürünün arıza/bozulmasından endişe duymamalıdır, firmaların servis diye nitelendirilen ürünle ilgili problemleri zamanında gideren, ekonomik anlamda talepte bulunmayan durumları barındırmadığında endişe duymaya başlarlar. Oluşan problemlerin giderilmesi durumunda servis işini yapmış olur ve kullanıcı ürünü kullanmaya devam eder. Böylece servis imkanı sağlanmış olur ve kaliteyi de kendisiyle beraber getirmiş olur.
7. *Estetik*: Estetik kavramı öznel yargılarla oluştuğundan kalite algısı da öznel bir boyut olur. Bir ürünün dokusu, sesi, görünüşü, lezzeti, kokusu kişisel hissiyat ve duygu oluşturduğundan tercih meselesini doğurur. Böylece kalite anlamında kişileri memnun etmek olanağı zorlaşmış olur.
8. *Algılanan Kalite*: Kullanıcı ve tüketiciler elde edinilen ürünle ilgili her zaman tam bilgi sahibi olmazlar keza servisiyle de ilgili. Kaliteyi algılamak için bir ürünün bu tip bilgileriyle donanımlı olup tercih edilmelidir. Bir ürünün dayanıklı, estetik, uygunluk ve kullanışlı olmasıyla ilgili gözlem yapılıncı elde edilebilir bir bilgi olmaktadır. Ürünü tercih etme durumun da reklam ve marka ön plana çıkmaktadır. Bu durum algılanan kaliteyi doğurur.

Mimarlıkta kalite kavramının öncelenmesinde rol oynayan faktörler şöyle de tanımlanabilir (Halıcıoğlu , 2005);

- Zaman / mekân tecrübesi,
- Mekânsal ulaşılabilirliğin artması,
- Kullanıcıların, mekânları algılamasında teknolojinin rolü
- İnsan ilişkileri geliştirmek için mekânların tasarlanması,
- Mimarlıkta teknolojiyle bilgi edinme, yorumlama süreçlerinin kısılması,
- Tasarımcı ve üreticinin kullanıcıların, beğenisini, zevkini, estetik değer yargısını kısacası duygusal ve görsel isteklerini de göz önünde bulundurması.

Kentsel kamusal mekânın kalitesi, bulunulan çevrelerdeki insan etkileşimlerinin bıraktığı duygu ve anılardır. Bu hissiyat kamusal alanları kullanan her yaşta kullanıcının ortak yargılarıyla oluşmaktadır (İnceoğlu , 2007).

Kamusal kentsel mekânların kaliteli tasarlanmasını engelleyen başlıca faktörler çeşitli çalışmalarla (Urban Research Summary Number 15, 2004) irdelenmiştir. Bunlar 8 başlıkta toplanabilir.

1. Hareketlerin entegrasyonu: Yönetimlerin üzerine düşeni planlı bir biçimde yerine getirmesi. Ön görülen durumlarda alınacak hareketlerin entegrasyonu sağlanmalıdır.

2. Diğerlerini de içermek: Bütün kurum, kuruluş ve özel sektörün de işin içinde olduğunu ve fikirlerini alarak konuya dahil edilmelidir. Kentsel mekânın daha iyi yönetilmesi için stratejiler geliştirirken katılımcılığa önem vermesi,

3. Standartları tespit etmek: tasarım ve kullanıcı özellikleri gözden geçirilerek standardı sağlanmalıdır. Bu standart ise kaliteyi kendisiyle beraber getirir,

4. Kaynakları çekmek: Kentsel alan/mekân için yeterli kaynaklar elde edilmeli, kurum, kurulu ve özel sektörden kaynak tahsis edilmelidir. Ek kaynaklar içinde gerekli alanlar oluşturulmalıdır,

5. Uzun dönem için bırakmak: Uzun vadede bitirilecek alanların geliştirme süreci akıllıca hesaplanıp, bu doğrultuda çalışmalar yapılmalıdır,

6. Şartlara ve ortama cevap verme: şartlara göre strateji hazırlanırken bölgenin dikkatlice gözlem ve düşünerek yapılması, hesaplamalar sağlam sonuca ulaşılmasını

sağlar.

7. Başarıyı gözleme: Stratejik ve hesaplamayla yapılan çalışmalar kamusal alan/mekânların tasarımında ve gelişiminde başarı kaçınılmaz olur. Aktiviteleri sürekli olarak iyi yaparsak net sonuçlar alırız.

8. Öngörü ile yönetmek: Ön görünümün net bir biçimde belirlenmesi “kaliteyi” açık bir şekilde ilk ve temel bir ilke haline getirir. Kentsel mekân onun yönetimiyle ilgili bir durum olarak gösterilir.

2.2.1. Mekân kalitesi kavramı

Fiziki olarak yapılandırılmış ve kullanıcı endeksli çevre, kaliteli kentler yaratma açısından önemlidir. Kentsellik; kentsel alan/mekândaki kamusal yaşantı artacaktır ve “mekânsal kaliteye” kavramını ortaya çıkaracaktır. (yüksek oranda çevrili mekân ve diğer estetik kriterler, vb.) (Lynch, 1960).

Lynch kalite kriterlerinin en genel biçimde şöyle sıralamaktadır:

1. Rahatlık: Görsel ve diğer duyularımızın bireysel rahatlık sınırı oluşturarak: Rahatlık sınırı bireyden bireye değişkenlik göstermektedir (Lynch , 1960).

2. Çeşitlilik: Kentte belirli oranlarda hissiyat ve çevre de farklılık olmalıdır: özgür, rahat, açık, serbest, aynı düzlemde kalabalık, çekici, kısıtlayıcı vb. gibi çeşitlilikler olmalıdır. Kentte bu çeşitliliğe erişilebilir olmalıdır. Çevresel çekiciliği arttırmak için değişiklikler olmalıdır bunlarda zıtlıklarla ve belli başlı sınırlar içinde uygun yerler olmalıdır (Lynch , 1960).

3. Kimlik: kentin belli başlı kimliği olmalıdır: diğer alan ve yerlerden farklı olmalıdır. Görsel, tanımlanabilir, hatırlanabilir, kültürü yansıtmalıdır. Bir cadde/sokak/ meydanın diğer alanlarla aynı görsel etki oluşturmaması ve mekânsal olarak farklı ayırt edilebilir özellikte olmalıdır. Mekânlar az da olsa farklara sahip olmalıdır bu da kimlik oluşumunda ayırıcı bir etki gösterebilir. Farklar olmazsa bir araştırmacı, gözlemci, kullanıcı bu mekân/alandan yer duygusu oluşturup algılama zorluğu çekebilir. Yer duygusu oluşturulmalıdır. Bu yer duygusu kullanıcılarda sahiplenme, kendini bu yere ait hissetme durumu oluşur (Lynch, 1960).

4. İlgililik: Bir mekânda farklı ve ayırt edici özellikler olmalıdır. Bir kullanıcı,

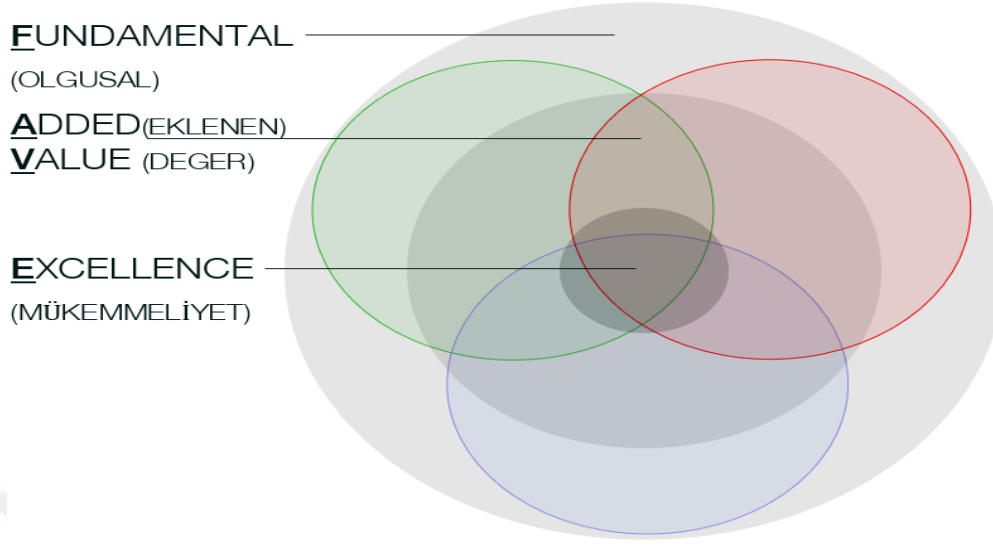
gözlemci biçim düzenini anlayıp, hatırlamalıdır. Ayırt edici özellikler gizemli, çekici, karmaşık, düzensiz olması gerekmektedir. Bir kentin çevresinde oluşturulan kamusal mekânlarında, aralarında bağlantıları açık ve net olmalıdır. Kolay algılanabilir ve hafıza da yer kaplayıcı olmalıdır. Bu yapı yaşanan koşullara uyarlanmış olmak zorundadır, çünkü kentin kullanıcıları bu kentin farklı özellik ve niteliklerinden yararlanmaktadır, kentler büyüyen ve gelişen olgular olduğundan açık ve anlaşılır olmalıdır. Güvenli, duygusal, uyumlu, aidiyetli gibi durumları içermelidir. Bahsedilen karmaşık yapıyı çözmek insanların zihin hareketlerini yönlendirerek, hafızalarını güçlendirip bu bilgilerin kalıcı olması sağlanmalıdır. Kişiden kişiye değişen algılar kentin bazı noktalarını seçmede zorluk çekebilir. Bu durum alan/mekânla ilgili olduktan sonra aşılabilir (Lynch, 1960).

5. Anlam: Çevre, kullanıcı ve gözlemcilerine bir anlam ifade etmelidir: çevresel karakter bütün yönleriyle uyuşmalıdır. Alan/mekânların aktiviteleri, işlevleri, kültürel yapısı, gelecekleri, değerleri ve gayeleri anlam taşımalıdır. Bu anlam ifadeleri kullanıcılara pratik bilgiler verir. Dünyada ki en iyi şehirler anlam taşıyanlardır. Bizim kentlerimiz modernite anlam kazanacak politikasıyla anlam taşıyan, sembolik ve kültürel değerlerini yok eden, tarihine sahip çıkmayan alanlar olmuşlardır. Kenti anlamlandıran orada yaşayan kullanıcıların değerlerine sahip çıkmasıyla ve bunu bir adım öteye taşımasıyla gerçekleşmektedir (Lynch, 1960).

Günümüzde kentsel mekânlarda bulunan etkili binaların ve çevresinin değerlendirilmesi için DOI (The Design Quality Indicator) kullanılmaktadır. Tasarım bakımından kaliteyi değerlendirirken şu modeli kullanırlar.

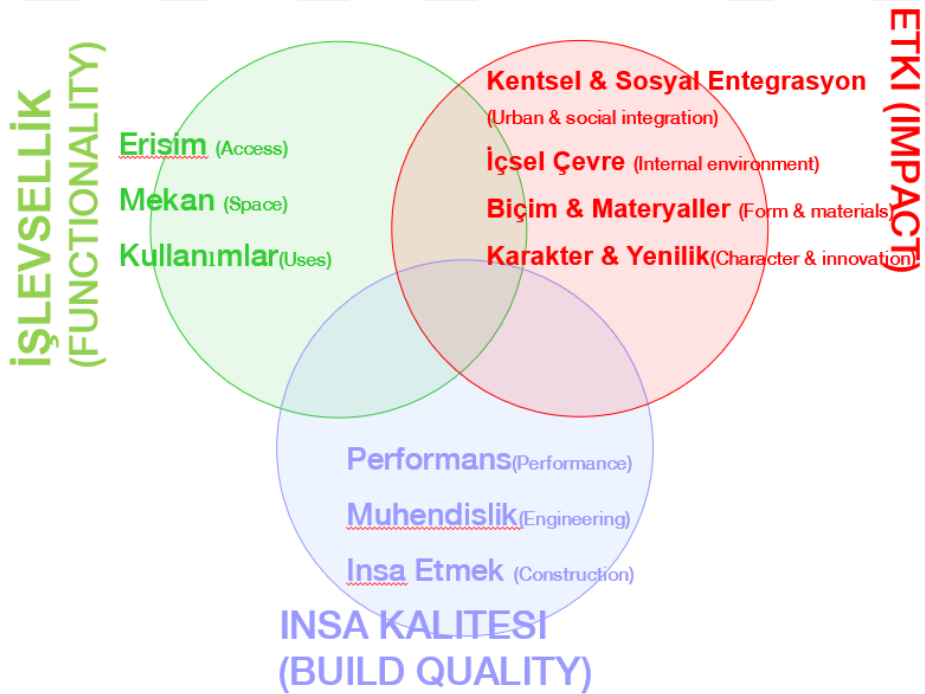

Şekil 2.7. DQI kalite ana prensipleri

Şekil 2.8. Kesişen kalite alanları (DQI)

DOI hesabında FAVE analiz yöntemi kullanılmaktadır. Burada F (Fundamental) yani olgusal; AV eklenen değer (Added Value), E mükemmeliyeti temsil etmektedir. Bu analiz görüşme yoluyla yapılır. Dikkate alınan parametreler Şekil 2.9’da verilmiştir.

Şekil 2.9. Kent ve binalarda uygulanabilir alt bölümler (DQI)

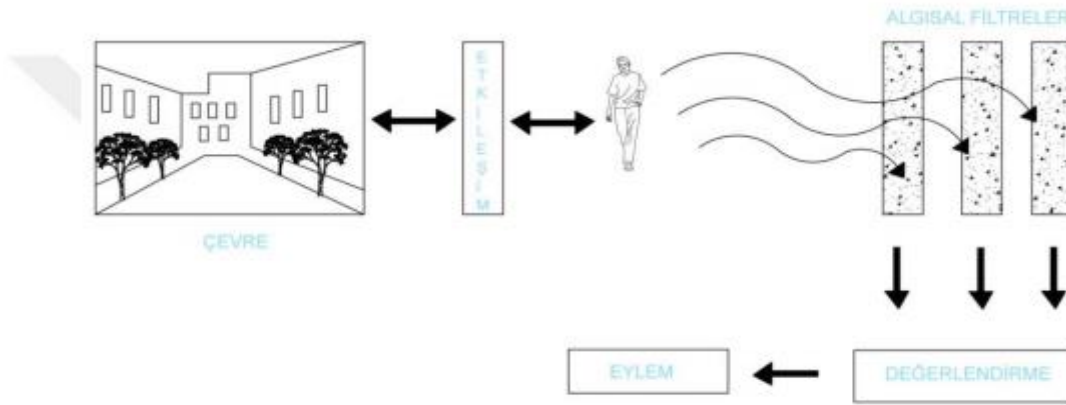
2.2.2. Kent algısı

İnsanların doğrudan algılayabildikleri ve aktiviteleriyle elde ettiği bilgi, his ve davranışlara algı denir. Kenti sadece bilgi girdisiyle algılamak, kent içindeki sadece sembol/simgelere dikkat etmeye neden olur. Oysaki kent bir deneyim alanı olarak düşünülürse, zaman, çevre, mekân ve algı gibi durumların ilişkisi bakımından da değerlendirilmeye alınabilir (Erkman, 1973).

İnsanların yaşadıkları ortamların tümü çevre olarak düşünülürse, her kişinin farklı bir algı üreteceği kaçınılmazdır. Erkman'a göre insanların algısındaki farklılıklar üçe ayrılır:

Şematizasyon: çevrede ki imgelerin, zihindeki tasarlanan modellerle karşılaştırılarak algılanmasıdır. Zihinde oluşan model bu imgelere bağlıdır ve zihinde tasarlanan modeller hiçbir zaman kesin bir yargıyla bitmez. Kişilerin zihinlerinde ki model ile imge arasında uygunluk algıyı kolaylaştırır. Mimari yapıların algılanması ve çevreyle ilgili ilişkilerinde şema çok önemli bir yere sahiptir (Erkman, 1973).

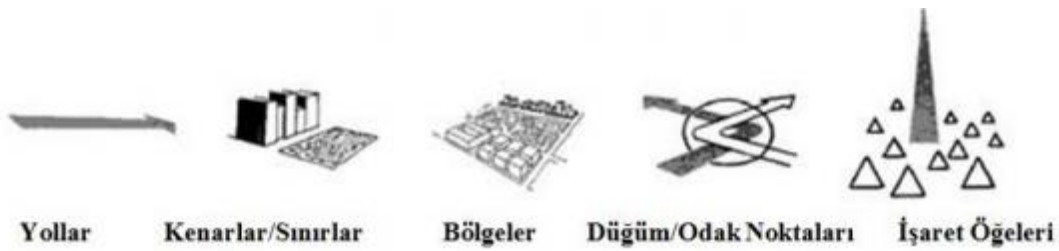
Örnek verilecek olursa, kişilerin zihinlerinde ki modele uymayan mimari yapı, toplum tarafından farklı gelir ve kabul görmeyebilir. Alışkanlık durumu bu aşama da farklı tepkiler doğurur. Alışkanlık, çevrede kabul görmüş uyum içerisinde yani çevresiyle bir bütün halinde olan durumdur. Çevreyi diğer insanlara göre net algılayıp tanımlaması alışkanlıktan ötürü olmaktadır. Çevresel bütün algının gerçekleştiği yerdir. Mimari eserlerin tek başına değil de çevresiyle algılanmasının asıl nedeni budur. Meydana gelen değişimler çevrede bireylerin algısında bağımsız değerlendirilmediği için farklı tepkilere neden olur. Örnek verilecek olursa, mimari eserde herhangi bir değişiklik olmadığı halde çevresinde gerçekleştirilen bir değişiklik farklı noktadan görmeyi sağlar (Erkman, 1973).

Şekil 2.10. Çevre Algısı (Ünlü, 1991).

Çevre algısı, bireylerin çevre duyumunu veri halinde alınması gözükmektedir (Şekil 11) (Ünlü, 1991). İnsanlarda algının farklı çeşitlerde olmasının nedeni, bireylerin kültürel farklılıkları, algıya dönüştürken elekten geçirip durumu kişiselleştirmeleridir. Bireylerin zihninde değerlendirilir, farklı düşünceler algıdaki farklılıklar sonucu eylemler ona göre şekillenir (Ünlü, 1991).

Kent algısı konusunun temellerini atan Lynch, kenti algıarken kent içinde tanımlanmasını sağlayan çevresel imgeleri ‘kent imgeleri’ olarak adlandırmıştır. Kent imgeleri, kentteki bireylerin bilinçli algılanmasına yönelik bir çalışmadır. Lynch, kentsel kamusal alan/mekânın okunabilirliği ve algılanması için gerekli beş bileşen olduğunu savunmuştur. Bunlar; yollar, bölgeler, sınırlar, düğüm noktaları ve işaret öğeleridir (Nazifoğlu ,2016).

Şekil 2.11. Kent İmgeleri (Nazifoğlu, 2016).

Yollar: Kent algısının, en önemli ara bağlantısını sağlayan yollardır. Kentlilerin aralarından geçtiği ve çeşitli yerleri birbirine bağlayan bu oluşumlar, ardışık algılama aracıyla devamlılığı ve hareketi sağlar. Yollar, varılmak istenen yere alan uzaklığı

saptar ve fonksiyonel gerekliliklerinden dolayı süreklidirler (Nazifoğlu ,2016).

Kenarlar/Sınırlar: Sınırlar, yollardan farklı olarak iki alan arasındaki sürekliliği kıran doğrusal elemanlardır. Örnek olarak, deniz kıyıları, raylar veya duvarlar gösterilebilir.

Bölgeler: Bölgeler, içten algılanabilen ya da içinden veya yanından geçenler için dışsal kaynak olan, daha büyük kentsel parçalardır.

Düğüm/Odak Noktaları: Bazen büyük bazen küçük ölçekli olabilen odak noktaları, kentin okunabilirliğine yardımcı olan ve kentlilerin içine girebildiği stratejik noktalarlardır. Örnek olarak, metrolar, kavşaklar, meydanlar, fiziksel forma sahip olan alanlar verilebilir.

İşaret Öğeleri: İşaret öğeleri, kentlilerin içine giremediği noktasal kaynaklardır. Ölçekleri çeşitlilik gösterebilir ama en önemli özellikleri tek ve hatırlanabilir olmalarıdır. Anıtlar, kamusal yapılar veya bazı binalar göze çarpıcılık, birçok yerden görülme ve çevresine zıtlık oluşturmaları ile işaret unsurları olabilir. Bütün bu bileşenler kent içinde ayrı ayrı ele alınmamalıdır. Bunların bütün olarak kullanılması kentin okunabilirliğini sağlar. Bu bileşenlerin birbirleriyle olan ilişkileri de çok önemlidir. Herhangi birisinde olan çarpık bir durum, diğerlerini etkiler ve verilmek istenen imaj sağlanamaz. Dolayısıyla çevre algısı kent algısını nasıl etkiliyorsa, kent algısı da kentsel mekân algısını etkilemektedir (Nazifoğlu, 2016).

2.2.3. Kentsel mekân algılanabilirliği

Genelden özele, çevresel algısı ve kentsel algı kavramlarından sonraki formatı, kentsel mekânın algılanabilirliğidir (Nazifoğlu, 2016). Kamusal alandaki bir mekânı algılamak, yaşanan tüm çevreyi bütünüyle algılamaktan daha farklıdır. Kültürel sistem insanların bulunduğu kamusal mekân bakışı ve kullanımı farklıdır. Bu da onların kültürel yapısından kaynaklı durumu ortaya koyar. Kullanılan mekânın algısı, görme, işitme, koklama, dokunma hislerinin yardımıyla ve düşünceyle desteklenecek bir deneyimdir (Bakan, 1987).

Kentsel kamusal alan/mekân konsepti üzerine araştırma/çalışma yapan bilim insanları(Tasarımcı, Plancı, Felsefeci, Kuramcı, Yazar, Gözlemci vb.) özel ve kamusal

mekânları pozitif, negatif ve tipomorfolojik yer olarak ele almışlardır. Alanlar özel – kamusal olarak incelemeye alındığında, bunların geçiş ve tamamlama unsurlarının alt bölümünde yarı özel alan ve yarı kamusal mekânlar olarak ayrılır. Özel olarak nitelendirilen mekânların bireysel kullanıcıların olduğu konut, ticari, iş yeri, tarım ve küçük sanayi yapılarıdır. Yarı özel mekânlar, özel mülkiyetlerin olmasına karşın hepsinin kullanılmamasıdır. Kamusal mekân/alanlar, cadde, sokak, yol, meydan, şehirde yaşayanların serbest bir biçimde kullandığı ve kamuya ait yerlerdir. Yapısal olarak kamusal mekânları nitelersek, hizmet binaları, sanayi yapıları, dinleme esasına uygun yapılmış alanlar, eğlence mekânlarıdır. Yarı kamusal alanlar ise, üniversiteler, okul bahçeleri, otoparklar, konut giriş bölümleri gibi kimi sahipliği bir takım kişi/kuruluşa kimi de kamusal yönetimlere ait olan mekânlardır (Bakan, 1987).

Şehirde yaşayanlar amacıyla kentsel mekân algılanabilirliğin de düzenleyici bazı ölçütler önemlidir. Akdoğan'a (1984) göre bu ölçütler şu şekildedir;

- Kentsel kamusal alan/mekân kullanıcı tarafından nasıl algılanacağını yansıtmalı ve bir takım fonksiyonları yerine getirmelidir.
- Kentsel kamusal alan/mekânların algılanmasında, kapalılık hissi süreklilikten daha önemlidir.
- Kentsel kamusal alan/mekân boyutları insan ölçeği konusunun ötesinde mekânda yer alacak fonksiyon ve aktiviteleriyle ilişkilidir.
- Kentsel kamusal alan/mekân da psikolojik ve fizyolojik şekilde yapılacak olan renk seçimleri, mekân vakıasına ve kullanıcının algısına olumlu etkiler sağlar.
- Kentsel kamusal alan/mekân işlevleri, kullanıcıların yaş, cinsiyet, ekonomik, düzey vb. nitelikleri göz önünde alınarak belirlenmesi gerekir.
- Kentsel kamusal alan/mekânların iyi algılanması, ışığın, gölgenin ve gece aydınlatmalarının miktarına, biçimine, dokuyu vurgulamasına, özellikleri ortaya çıkarmasına veya gizlemesine, uzakları büyütmesine ve azaltmasına bağlı olarak değişir ve bu etkilere göre tertiplemesi gerekir.
- Kentsel kamusal alan/mekân da insanların bulunulan mekânla ilişkisinin sağlanması, büyük alanlarda insan boyutundan unsurların yerleştirilmesi ile olur.

- Kentsel kamusal alan/mekânlar da monotonluğun ortadan kaldırılması mekânın bütünü içerisinde statik ve dinamik mekânların birleştirilmesiyle sağlanır.
- Yapı yüksekliği ve alan/mekân genişliği oranları belirli ölçüde korunmadığı takdirde kentsel mekânın algılanması güçleşir.
- Tasarlanacak veya yapılacak kentsel kamusal alan/mekânda hız farkı ile algılama arasındaki ilişkiye dikkat edilmelidir.
- Kentsel kamusal alan/mekân da tarihi unsurların algılamada katkıda bulunabilmeleri için, onların korunduğu tarihsel değer ve fonksiyonların öne çıktığı mekân düzenlemeleri gerçekleştirilmelidir.
- Kentsel kamusal alan/mekânın algısının güçlendirilmesi amacıyla, ardışık mekânlar seçeneklere göre düzenlenmelidir.
- Kentsel kamusal alan/mekân üzerinde yeşil alanlar biyolojik, meteorolojik, fiziksel, sosyal, psikolojik, ekonomik ve estetik yönden yapılan düzenlemelerle kullanıcılara olumlu etkiler bırakması sağlanmalıdır.

Bütün bu kentsel kamusal alan/mekân algılanabilirliği süreçlerinde burada yaşayanlar için farklı metotlar geliştirilmelidir. Kentte bulunan mekânların algılanmasında, kamusal alanda yürümek, kentsel imgeleri ve kişilerin kent içindeki etkinliklerini çözümlenmek anlamlı bir kent okuması için önemlidir.

Kentsel kamusal alan/mekânın algılanabilmesi, kentte yaşayan ve kent arasında iletişimi sağlayan, mimari anlamda mekân hakkında bilgi veren ve bunu çözümlenmeyi sağlayan, yeni alan/mekânlar tasarlanırken bu tecrübelerin kullanımını sağlamak önemli bir olgudur. Kentin sürdürülebilirliğine yapılacak yardımların bu birliğe dahil olması çok faydalıdır (Bakan, 1987). Kentin karmaşık yapısına bütüncül bir şekilde yaklaşmak için metotlar geliştirilmiştir. Bunlardan biri de yürünebilirliktir, iyi bir kent okuması, kentsel durumları algılamaktan geçer ve yürünebilir kriterlere sahip bir kent, daha sosyal, çekici, canlı bir yer olur. İlk anda bakıldığında yürümek bir yerden diğer yere ulaşmak olarak görülebilir ancak yürünebilirlik gelişmek anlamında kullanılır (Nazioğlu, 2016).

Kenti keşfetme de insanların en temel ulaşım türü olan ve fizyolojik olarak insana bahşedilen yürümek eylemi, kentin kamusal alan/mekânlarını deneyimlemesine,

cadde ve sokak dokusuna, kaldırım ve yaya imkânlarına gibi çevrede kent ve kentlinin kültür yapısına göre şekillendirdiği bir durumdur. Yürümek, sosyalleşme ve kentlilerin aktivitelerine olanak sağlayan, bir takım ihtiyaçlarını gidermede kullanılan eylemdir. Yürünebilirlik için kent alanlarında yaya – araç kullanım dengesi çok önemli bir parametredir. Çünkü yaya kamusal alan/mekânları bütün kullanıcılar için eşit nitelik taşımalıdır. Erişilebilirlik, engelliler, bebekli aileler, yaşlılar, savunması olarak nitelendirdiğimiz insanlar ve diğer tüm kullanıcıların kullanım eşitliği bakımında yaya yolları; peyzaj elemanları, ağaçlar, kent mobilyaları, geçitler ve kaldırımlar açısından tam donanımlı olmalıdır (Nazioğlu, 2016).

2.2.4. Jan Gehl'in Kentsel Mekân Okuma Deneyimi

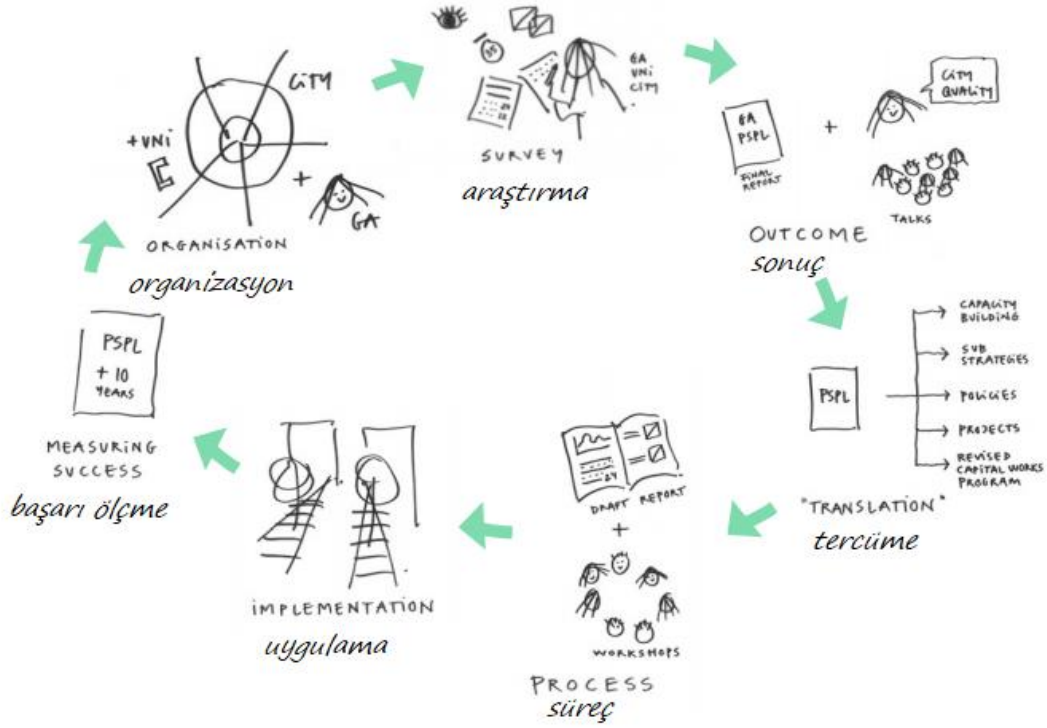
Kentliler kaliteli kamusal alanlarda yürüme, güvenli olma, sosyalleşme ve gündelik ihtiyaçları karşılama gibi rutinleri gerçekleştireceği kamusal alanlara ihtiyaç duyar ve buralarda zaman geçirmek ister (Gehl, 1996). Esasında genel olarak kentliler geçirdikleri zamanın kaliteli olması kaydıyla kamusal alanları kullanma eğilimindedirler. Sosyal bir varlık olarak insan eğlence, gündelik ihtiyaçlar ve çeşitli aktiviteler için kamusal alanları kullanırlar (Gehl, 1996).

Gehl gözlemlerinde dayanarak kentsel kamusal alan/mekânın algısının değişik boyutlardan incelenmesi hususunda çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların temel eksenini daha kaliteli, yaşanabilir kentlerin tasarlanmasıdır. Bu çalışmalar genel olarak kentsel mekânların geçişliliğini, kullanımını, mekân kalitesi açısından gözlemlerini analiz ve notlar aracılığıyla da desteklemiştir (Gehl, 1996).

Kentte yaşayan ve kullanan kişilerin gündelik kullandığı alışkanlıkları deneyimler ve algıları o yer ile ilgili en önemli bilgileri içermektedir. Bu veriler kamusal mekândaki tasarımların iyileştirilmesi ve kalitenin artırılması için ipuçları içermektedir (Gehl ve Svarre , 2013).

Çalışma çeşitliliği ve sayısı ile Gehl ve arkadaşlarını yaptıkları çalışmalar kamusal alan-özel alan kalitesi, kullanışlılığı ile ilgili önemli bilgiler üretmişlerdir. Bu çalışmaların değişik kültür, nüfus büyüklüğü, coğrafi bölgelerde yürütülmüş olması bu bilgilerin değerini arttırmaktadır. Bu çalışmalar ile şehirleri karşılaştırmak ve öz

kontrollerini görmelerini sağlamak kolaylaşmıştır (Gehl ve Svarre, 2013).

Şekil 2.12. Henriette Vamberg, Gehl Architects tarafından çizdirilen bir kamusal alanda, kamusal yaşam çalışması yürütme sürecinin grafik sunum diyalogu (Gehl ve Svarre, 2013).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Jan Gehl'in Kentsel Açık Mekân Araştırmaları -Yöntemleri ve Kalite

Parametreleri

Gehl özgün araçlar ve yöntemler geliştirerek kentsel açık mekân-yaşam arasındaki ölçülmesi, tespit edilmesi zor olan etkileşimi, mimari araçlarla somutlaştırmıştır (Aydınoy, 2017).

Mekân ve yaşam arasındaki ilişkiyi sorulacak sistematik sorular yoluyla anlamaya çalışan Gehl, çalışmalarında genellikle Kopenhag şehrini örneklem olarak kullanmıştır. Bunun yanında İstanbul, Londra, Rotterdam gibi şehirlerde de incelemelerde bulunmuş ve bu çalışmaları şehrin dinamiklerini ve yönetimini de işin içine katarak gerçekleştirmiştir.

Sorulan sorular belli bir sistematikle mekân-yaşam ilişkisini somutlaştırmak ve sayısallaştırmak için kurgulanmaktadır.

Bu sorular şunlardır;

- Kaç tane/kişi?

Kentsel kamusal alanlarda sayısallaştırılarak faydalı olabilecek tüm bilgilerin niceliklerini ölçmeye yarayan bu soru ile Gehl temel bir soru amaçlamıştır. Bu noktadaki veriler demografik özelliklerden, bina ve park gibi alanların detaylarına kadar ulaşmaktadır.

- Kim ?

Mekân-yaşam kalitesini incelemek için bir diğer önemli nokta ise bu ilişki de beklenti içinde olanların varlığıdır. Bu noktada bireylerin veya toplumsal grupların beklenti ve ihtiyaçları farklı olabileceği için Kim sorusu önem kazanmaktadır. Mekan ile veya mekan içinde yapılan aktiviteler erkek, kadın, yaşlı çocuk, zengin, fakir , vb. özellikler ile farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu noktada sayısallaştırılacak veriler bu ilişkiyi anlamada çok önemlidirler.

- Nerede ?

İnceleme alanı içerisinde hangi öğelerin hangi noktalarda olduğunun bilgisi de Gehl e göre detaylı bir incelemenin önemli noktalarından birisidir. Örnek olarak park alanlarının, oturma alanlarının nerelerde olduğu bu alanlardaki sosyal etkileşimi ve aktivite sıklıklarını tespit edip değerlendirmekte önemlidir. Dolayısıyla bu soru fiziksel

ve mekânsal unsurların yerlerinin kesin olarak bilinmesi ve inceleme notları arasına alınmasını gerektirmektedir.

- Ne ?

Gehl in inceleme perspektifindeki zorunlu, gönüllü ve sosyal aktivitelerden hangi (ler) sinin bu mekânda gerçekleştirildiğinin sorgulanması bu soru kapsamındadır. Yapılan aktivitelerin ticari mi yoksa sosyal mi olduğunun tespiti tasarım planlama ve yeniden gözden geçirme kararlarında önemli bir hususu olarak karşımıza çıkacaktır.

Çizelge 3.1. Gehl'in 12 kriteri (Gehl, J. Public Spaces for a Changing Public Life.

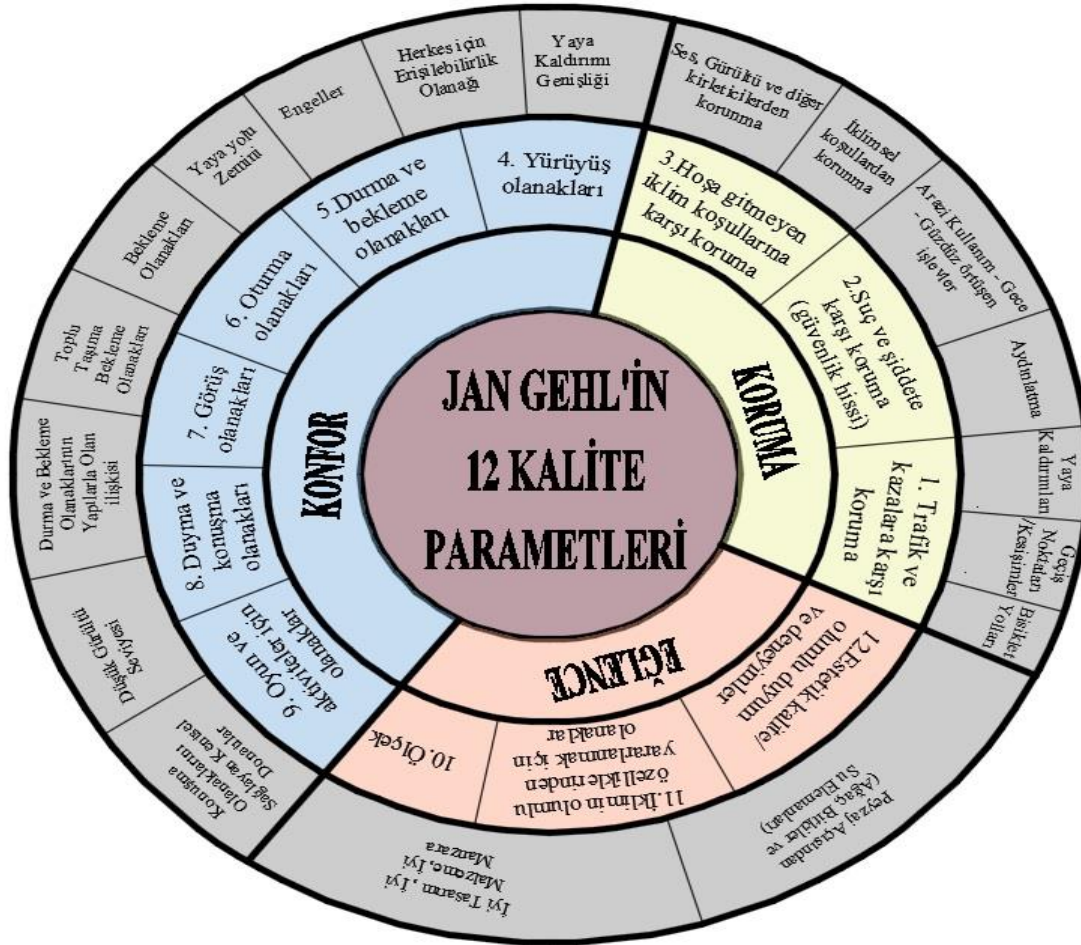
	1. Trafik ve kazalara karşı koruma	2. Suç ve şiddete karşı koruma (güvenlik hissi)	3. Hoşa gitmeyen iklim koşullarına karşı koruma
KORUMA	trafik kazalarına karşı trafik korkusuna karşı diğer kazalara karşı	yaşanılan, kullanılan yerler sokak yaşamı gönüllü bekçilik zaman ve mekanda çakışan işlevler	rüzgar/hava akımı yağmur/kar soğuk/sıcak kirlilik toz, parlama, gürültü
KONFOR	4. Yürüyüş olanakları yürüyüş için yer sokakların ayırık düzeni ilginç cepheler engellerin olmaması düzgün yüzeyler	5. Durma ve bekleme olanakları çekici kenarlar kenar etkileri bekleme için belirlenen noktalar bekleme imkanları	6. Oturma olanakları oturma bölgeleri birincil ve ikincil oturma olanaklarının avantajlarının artırılması dinlenme bankları
KONFOR	7. Görüş olanakları görüş/mesafeler engellenmemiş manzaralar ilginç manzaralar Aydınlatma	8. Duyma ve konuşma olanakları düşük gürültü seviyesi bank düzeni	9. oyun ve aktiviteler için olanaklar gece-gündüz, yaz-kış oyun, eğlence ve fiziksel aktivitelere davet
EĞLENCE	10. Ölçek insanların duyuları, hareketleri, büyüklük ve davranışlarına uygun yapı ve mekan boyutları	11. İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar güneş/gölge sıcak/soğuk rüzgar/havalandırma	12. Estetik kalite/ olumlu duyum ve deneyimler iyi tasarım ve detay görüş alanı ve manzara ağaçlar, bitkiler, su

- Ne kadar ?

Ne kadar sorusu kentsel kamusal mekânlardaki aktivitelerin sürelerini incelemektedir. Sayısal veri üretmeyi amaçlayarak kalite kavramını karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Mekânlarda geçirilen sürelerin mekân kalitesi yönünde yargı oluşturmak için doğrudan önemi vardır. İnsanlar sevdikleri, kaliteli olduğunu düşündükleri alanlarda zaman geçirmek isterler, aktivitelerini bu alanlarda planlarlar. Basit bir işe gidiş için kullanılan günlük yol tercihini bile bu bağlamda gerçekleştirirler.

Mekân kalitesi konusunda Jan Gehl ve Gehl Enstitüsü, “On İki Kalite Kriteri” olarak bilinen bir araç tanımlamıştır (Çizelge 3.1). Bu araç, meydanlar, parklar ve caddeler gibi kamusal alan türlerinde mekânın kalitesini belirleme ve geliştirme için kullanılabilir. Kalite kriterleri gözlemlere ve hem kentliye hem de yakındaki kullanıcıya ait olan kullanımla bağlantılı olan fikirlerle desteklenmelidir.

Şekil 3.1. Jan Gehl'in 12 kalite parametresinin çalışmaya uyarlanması.

Bu kriterler Gehl tarafından kendi derslerinde aktarmak için ana başlıklar olarak oluşturulmuş olsa da Kentsel Kalite ölçümü ve tasarımlarında rehber olması açısından genel bir kabul görmüştür. Bu kriterlerin temel amacı kentsel mekânların kaliteli, konforlu, uygun fiziksel ve sosyal öğelerle bezenmiş, değerli mekânsal deneyimlerin her mevsim ve 7/24 oluşmasına yardımcı olmak olarak özetlenebilir (Lykken, 2014).

Jan Gehl'in Koruma, Konfor ve Eğlence başlıklarında tarif edilen 12 kalite parametresi tez çalışması kapsamında Şekil 3.1'de dış halkada belirlenen kriterler çerçevesinde incelenen iki kamusal alanda analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir.

3.1.1. Koruma

Güvenlik hissi olmadan, insanlar kamusal alanı ziyaret etmek istemeyeceklerdir. Kamusal bir alanda koruma trafikten, unsurlardan ve diğer insanlardan güvenlik gerektirir. Kamusal alanların koruma anlamındaki başarısı da alanların kullanımı için önemlidir. Korunma, Gehl tarafından suç ve şiddete karşı, doğal koşullara karşı ve trafik öğelerine karşı olmak üzere üç temel konu üzerinden tartışılmıştır. Bu durum mevsimsel ve günlük koşullara bağlı kalmaksızın her zaman güvenilir ölçüde tutarlı olmalıdır.

İnsanlarda konfor ve kalite gibi algılar genelde ikincil derecede öneme sahip konulardır. Öncelikli olarak güvende hissetme ve mahremiyet duygusu gelmektedir. Dolayısıyla kaliteli kamusal mekânların oluştuğunu söylemek için öncelikle güvenli mekânların varlığından bahsedilmelidir. Kişilerin güven içinde olmaları ve hissetmeleri, her türlü saldırı, tehdit ve olası kazalara karşı korunması anlamına gelmektedir Yarı özel kamusal mekanlar ve özel mekanlar, kısmen ayrılmış kamusal mekanlardan fiziksel engellerle farklılaşmış alanlar oldukları için sanal bir güvenlik hissi oluştursalar da gerçek güvenlik kentsel kamusal alanın güvenliğinin tam olarak tüm bileşenler yönünden sağlanmasıyla oluşabilir (Şahin ve Ark., 2015).

Kentsel kamusal alanların düzenli ve bakımlı olması, görüşün sınırlandırılmaması, yeterli aydınlatma öğelerinin kullanımı, tanımsız boş alanların var olmaması gibi çeşitli bireysel ve çevresel etmenler, güvenlik hissini oluştururlar.

Trafik güvenliği açısından, yaya kullanımına yönelik tüm kaldırım öğelerinin standartlar dahilinde var olması beklenen optimum durumdur. Tabi ki kesişim noktalarında gerekli işaret ve tabelaların varlığı, gerekli ise ışıklı yaya geçitlerinin

kullanılması gibi çeşitli önlemlerin alınmış olması, araç yolundan kesin sınırlarla ayrılmış yaya ve bisiklet yolları kaliteli trafik güvenliğinin vazgeçilmez öğeleridir. Gehl gözlemsel tespitlerinde bu öğelere önem vermektedir.

Şehirlerde ıssız mekânların oluşmasını engellemek, yeterli aydınlatma öğelerinin bulunması, ofis, mağaza ve restoranların varlığı gibi her saatte insan trafiği yapacak alanların varlığı gibi pek çok faktörün olması kişisel güvenlik açısından kabul edilebilir kamusal mekânların oluşmasını sağlar. İnsanlar başka insanların olduğu alanları daha güvenli olarak algıladıklarından karma kullanım bu açıdan önemlidir. Bu noktada “Canlı Şehir” , “yaşayan şehir” gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır. Şehrin yaşanabilir, konforlu ve kaliteli olma ölçüsü davetkâr olmasıyla bu da öncelikle bireysel olarak güvenli olmasıyla gerçekleşebilir (Gehl ve Gemzøe, 2006).

Mevsimsel koşullara karşı istenmeyen durumların oluşmasını önleyecek mekanizmalar insanların korunma duygularına katkı sağlamaktadır. Bunlar aşırı güneş, yağmur, kar gibi makro ve mikro olayların etkilerini azaltacak yönde faaliyet gösteren öğelerle sağlanabilir. Yerele özgü meteorolojik özellikler, kullanıcı konforunu dikkate alan, kamusal alanda farklı düzenlemelerini beraberinde getirmektedir. Yürümek, oturmak ve beklemek için çeşitli üst örtüler, uygun atık su sistemlerinin uygulanmış olması istenmeyen duysal deneyimlerin oluşmasını engelleyen unsurlardır.

3.1.2. Konfor

Kentsel kamusal mekanlardaki konforun fiziksel, sosyal, psikolojik ve ekolojik boyutları olsa da genel anlamda konfor rahatlık, beklentilerin karşılanması olarak tanımlanmaktadır. Bu çok yönlülük sebebiyle insan beklentilerindeki konfor kriterlerini karşılamak kentler açısından oldukça zordur. Bu sorgulamayı yapmak için öncelikle insanların bu alanlardaki deneyimlerinin uygun bir şekilde kavranması gerekmektedir.

Genel çerçevede ise insanların kamusal alanlardan beklentileri çeşitli imkanların varlığıyla ifade edilebilir. Bunlar uygun yer döşemesi, cepheler, kentsel donatılar, ağaçlar, güneş ve gölge alanlar gibi kentin çeşitli materyal ve dokularının varlığı, görsel estetik, sesler ve kokular gibi hem memnuniyet hem hoşnutsuzluk yaratabilecek duyuların olumlu yönde şekillenmesi bireylerin buldukları ortamda kendilerini konforlu hissetmelerinin sebeplerindedir.

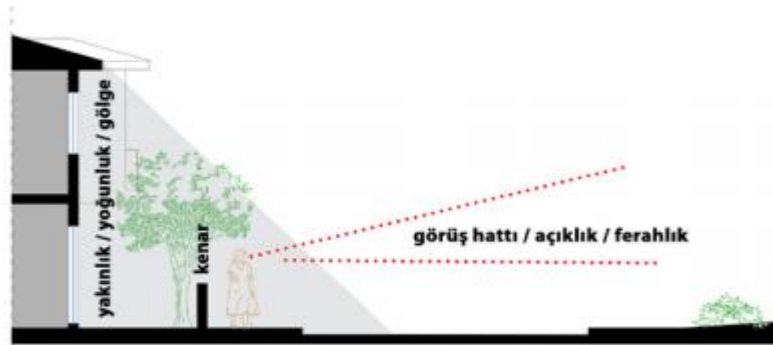
Dolayısıyla konforun varlığı bireylerin kent veya kentsel alanlardaki deneyimlerinin olumlu olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Önceleri kentsel konfor kavramı sadece yaya konforu açısından değerlendirilmiş olsa da günümüzde bahsedilen çok boyutluluk baskın çıkmıştır. Gehl'e göre iyi kamusal alanlar iyi görme ve konuşma olanakları sunarlar. Bu kapsamda örnek olarak yürüyüş yolları ele alınırsa, geniş mekânlar, kaliteli manzara, oturmak, yürümek ve ayakta durmak için kaliteli ve iyi düşünülmüş mekânlar gereklidir.

Konforlu kentsel mekânlarda olması gereken özellikler genel olarak; insan ölçeğinde olma, güvenli olma, değişik kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek tasarıma sahip olma olarak özetlenebilir. Bunlar bireysel tercihlere, çevre ve meteorolojik koşullara göre değişen öncelik sıralamalarına sahip olsa da geçerlidirler.

Yürüme olanağı

Yürümek en temel ulaşım yoludur. İnsan ölçeğinde ve yoğunluk projeksiyonu uygun yapılmış bir tasarımlar insanların kullanmak isteyecekleri yürüyüş mekânları oluşturmak olasılıklıdır. Yürüyüş esnasında meteorolojik olaylardan ve diğer konfor bozucu etkilerden korunmak insanların temel dürtüsüdür. Bazen bir kenar boyunca konumlandırılmış yürüyüş yolu ferahlık hissi verirken, bazense iki yanı açık ve ferah yollar tercih edilir. Bunun tespiti sadece tek boyutta değil kompleks psikolojik, ve sosyolojik çalışmaları gerektirmektedir.

İnsanlar genellikle en kısa yolu tercih ederken, dezavantajlı gruplar ve bebek arabalı aileler ise uygun tasarlanmış öğeleri olan yolları tercih ederler. Tekdüze ve düz yollar insanlara sıkıcı gelebileceği için yürüme yolları gerek meydanlar gerekse dönüşlerle hareketlendirilmelidir (Gehl, 1987).

Şekil 3.2. Yürüme eyleminde kenar etkisi (Aydınsoy, 2017).

Sokak içerisinde kullanılacak kent mobilyaları, peyzaj, çeşitli ütilite, obje ve nesnelere yürüyüş yollarını engellemeyecek şekilde düzenlenmeli ve iklimsel koşullara karşı yürüyüş yolları dirençli olmalıdır.

Şekil 3.3. Araç yolu , peyzaj elemanı ve yaya yürüme yolu ayrımı (Lykken, A. C., 2014).

Kaldırım genişliği haritası

2012 yılında yayınlanan TS 12576 “Şehir İçi Yollar - Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları Standardı” kapsamında yaya kaldırım genişlikleri en az 1.50 metre olmalıdır. Yaya kaldırımını net ölçüsüne ilâveten mülkiyet yanında en az 25 cm, bordür taşı tarafında bordür taşı dâhil 50 cm emniyet şeridi olmalıdır. Kaldırım genişliğine ve yol gruplarına göre emniyet şeritleri mülkiyet sırasında 50 cm’ye ve bordür taşı tarafında 120 cm’ye kadar olabilir şeklinde ifade edilmektedir.

Duraklama ve bekleme olanakları

Beklemek ve durmak bireylerin toplulukların kentsel mekânlarda davranışlarını anlamakta yardımcı olan eylemlerdir. Genelde durma eylemi kısa süreler için yapılırsa da beklemek eylemi uzun süreleri kapsayabilir. Bu anlamda bu iki eylemin ihtiyaçları

farklıdır ve insanlar bu durumlarda farklı davranışlar sergilerler. Beklemek için iklim koşullarına dirençli, yürüyen diğer insan trafiğini etkilemeyecek ve ondan etkilenmeyecek mekâna ihtiyaç duyulur. Öte yandan durmak kısa süreli konuşma, kırımızı ışık vb. ani veya öngörülebilir eylemler için gösterilen bir davranıştır ve mekândan çok imkânlarla ilgilidir. Kenarda duran bir kişi, sırtını yaslayarak kendini güvene alır, kendine doğru yaklaşan insanları ve bulunduğu kentsel açık mekândaki olayları, yaşamı rahatça görebileceği bir görüş hattına sahiptir.

Şekil 3.4. Beklemek için uygun yerler; solda, Piazza del Campo, Siena, İtalya (Gehl, 1987), sağda, Roma, İtalya.

Çekici kenar etkisi

“İnsanlar bir süre boyunca nerede kalırlarsa, mekânın kenarları boyunca yerler ararlar” (Gehl, 2010) diye düşünen Gehl buna çekici kenar etkisi demektedir. Bu gibi obje ve nesnelere özellikle kamusal mekânlarda ve binalarda bina cephelerinde veya duvar kenarlarında oluşturulmalıdır. Genellikle şeffaf olan pencere ve kapılar güvende hissettirir. Bazen bu durum ticari dükkân veya kafelerin girişleri, pencere kenarları olabileceği gibi bazen de kaldırım kenarları da olabilmektedir.

Oturma olanakları

İnsanlar kamusal alanlarda toplanmak için daha çok oturmayı tercih ederler. Ayrıca bu oturma eylemini gerçekleştirecekleri mekânların kendileri tarafından seçilmesi ise onları daha da cezbetmektedir. Bu özelliklere sahip bir mekânda konfor veya estetik özellikler çok önemli değildir. İnsanlar bu alanlarda sosyal rahatlık

peşindedirler. Aynı zamanda bu seçimleri tabi ki iklim ve hava koşullarına bağlı olarak tercih değiştirebilecekleri seçenekler de oluşturmalarıdır.

Bu şekilde tasarlanan alanlara oturma alanı denir ve genelde en az 10 kişinin oturabileceği alanlar olarak tanımlanmaktadır.

Görme ve görüş olanakları

Genellikle kişilerin tercihlerine ve güzellik algılarına göre göreceli olan görme ve görüş olanakları kamusal alanların insanların oturup izleyebilecekleri, yürürken güzel olarak algılayacakları yerler olarak tasarlanmalarını gerektirir. Öte yandan yürüyüş yollarının görüş şartlarını karanlıkta da iyileştirmekse genel bir gerekliliktir. Genelde amaca dönük olarak aydınlatmalar kullanılsa da bazı durumlarda ve şehirlerde bilimsel ve kapsamlı tasarımlarda görülebilmektedir.

Yaya aydınlatmasının genel olarak amacı aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Yayaların kaldırımları ve yolları güvenli bir şekilde yönlendirmelerine yardımcı olmak,
- 2) Her saatte görüş ve güvenlik sağlamak,
- 3) Bir iş bölgesinin aktif olduğu saatleri uzatmak
- 4) Bir işyerinin bir parçası olarak yürümeyi teşvik etmek aktif yaşam tarzı

Dinleme ve konuşma olanakları

Kentsel kamusal mekânlarda insanlar çoğu durumda uygun ses seviyesi beklerler. Bu alanlar genelde dinlenme veya konuşma maksatlı kullanıldığı için yüksek araç vs. gürültüsü bu mekânların kalitesini düşürmektedir.

Öte yandan uygun ses seviyesi olsa da konuşmak sosyal bir olaydır ve uygun mekânlar gerektirir. Ayaküstü yapılan kısa sohbetler dışında oturma alanları veya tasarlanmış kent mobilyalarının kullanımı gereklidir. Konuşma mekânı olarak tasarlanan kentsel mobilyalar genelde en az ikili karşılıklı konumlandırılmış banklardır.

Şekil 3.5. Bank düzenlemeleri ile "konuşma mekânı " sağlamak (Gehl ve Svarre, 2013).

Oyun ve egzersiz aktiviteleri için olanakları

Canlı ve yaşayan bir şehir insanlara çeşitli aktiviteler, egzersizler ve oyunlar için kamusal alanlar sunabilmelidir. Bu etkinlikler kısa süreli ya da gün boyu sürecektir şekilde olabilirken kamusal mekânlarda ortaya çıkan geçiş alanları ya da ayaküstü aktiviteler olabilir. Bu aktivitelerin her mevsim ve saatte olabilmesi beklenmektedir.

Öte yandan uygun sayıda iyi tasarlanmış, her grup insanı cezbedebilen oyun parkları kaliteli bir şehirde mutlaka bulunmalıdır. Parklar her yaş gurubuna uygun olabileceği gibi çeşitli özel seçimlerde yapılabilmektedir (engelli küçük yaş). Genel olarak bu alanlarda oyun ekipmanları, kamusal sanat için uygun mekânlara ve sulak alanlar (çeşme, havuz vb.) parklarda bulunmaktadır.

Şekil 3.6. Kent içindeki İnsan Aktiviteleri (Gehl Architects/ The Human Scale, 2012).

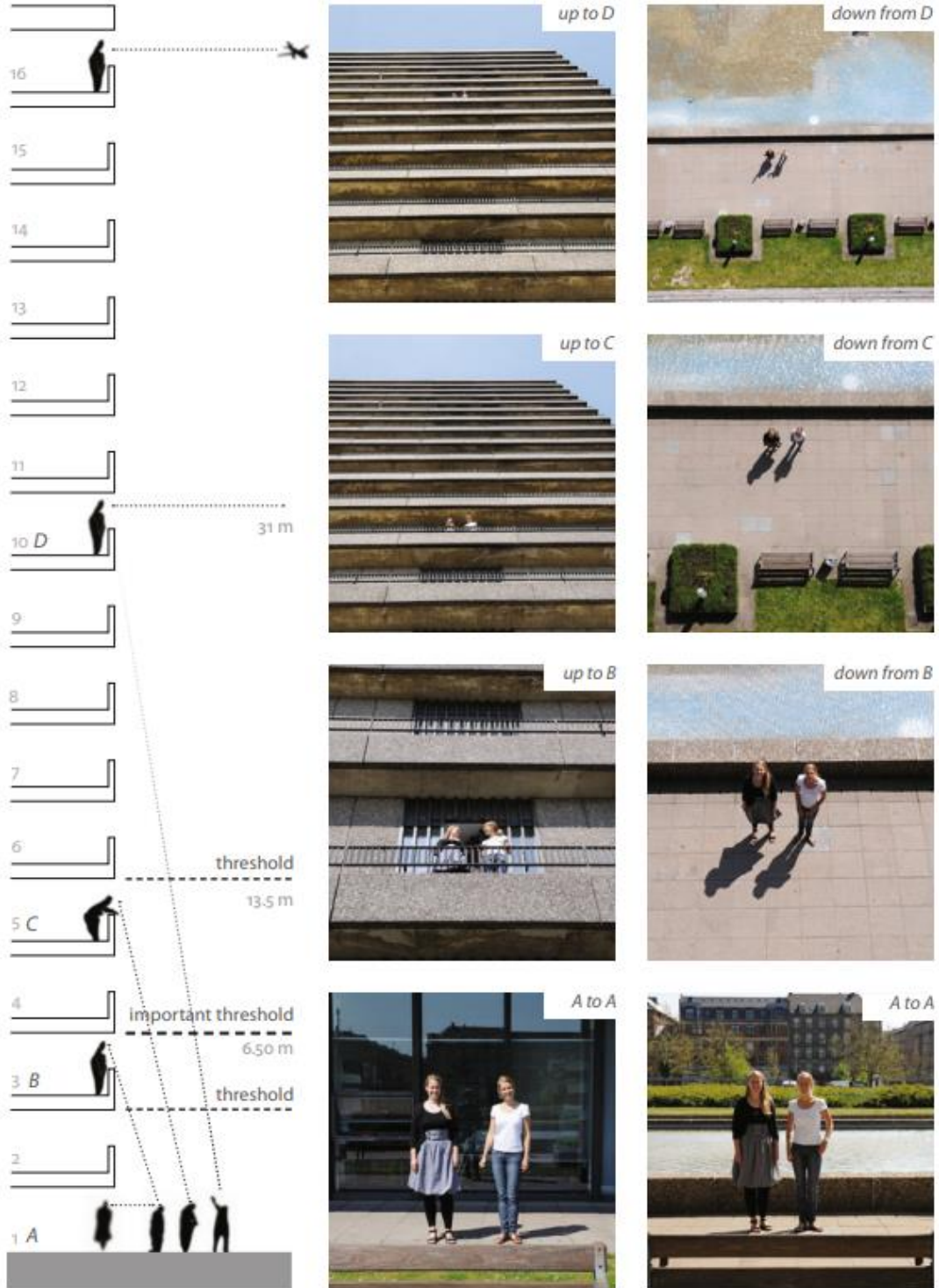
3.1.3. Eğlence

Mekansal kalitenin var olduğunu söylemek sadece korunma ve konfor la açıklanamaz. Gehl' e göre oranlar ve boyutlar çok önemlidir. Zevkli mekanlar ve şehirler uygun ölçüsel bağlantı ve kaliteli objelerle sağlanabilir. Dolayısıyla kentsel kamusal mekanlarda kullanılan mobilyalar, objeler, ve malzemeler belli bir standartta olmalı, üzerinde düşünülmüş tasarıma sahip ve belli bir temayı takip etmelidir. Bunlara ek olarak şehir genel olarak iklimin iyi yanlarını kullanırken kötü yanlarından korunan bir yapıda gelişmelidir.

Ölçek

Yüksek ve çok yüksek binalar insanların algılarının ötesine taşıdığından gereksiz bir endişeye sebep olur buda insanların rahatsız hissetmelerine sebep olur. Öte yandan çok alçak binalarda ise özel mekan kamusal mekan ayrımını gerçekleştirmek zorlaşmakta ve sokaktan geçen insanlar bina içerisiyle etkileşime geçebilmektedir (Gehl, 2010). Bu anlamda literatürde değişik yaklaşımlar olmakla birlikte genel kabul 3 katlı bir binanın tam insan ölçeğinde olduğu (A.B. Jacobs, 1995).ve maksimum 5 katlı yapıların kullanılmasının gerektiğidir. Bu tarz yapılaşma ayrıca boş tanımsız kent içi

alanların azalmasını da sağlayacaktır.

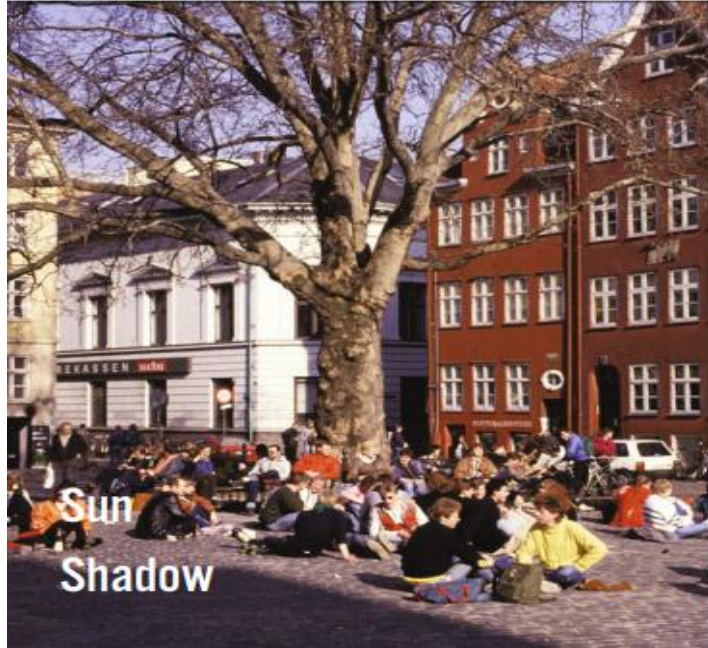

Şekil 3.7. İnsan ölçeği ve algı ilişkisi (Gehl ve Svarre, 2013).

Şekil 3.8 Jan Gehl Project yapılı çevre ile insanların yaşam kalitesi arasındaki ilişki (Gehl Architects/ The Human Scale -2012).

Şehir içerisinde kullanılan peyzaj öğeleri ve kentsel mobilya ve objeler mevsimsel koşulları tolere edebilecek ve yardımcı olacak şekilde seçilmeli ve konumlandırılmalıdır. Özellikle kışın soğuk yazın sıcak bölgelerde geniş yapraklı ve yaprak döken ağaçların tercihi gibi genel olarak bilenen basit çözümlerin uygulanma sıklığının artırılması, sokaktaki görüş olanaklarını çok fazla kısıtlamadan güneş veya yağmur/kardan korunmanın sağlanması gibi akıllı tasarımlara yönelmeli ve mikro klimaya estetiğe dikkat ederek önem vermelidirler.

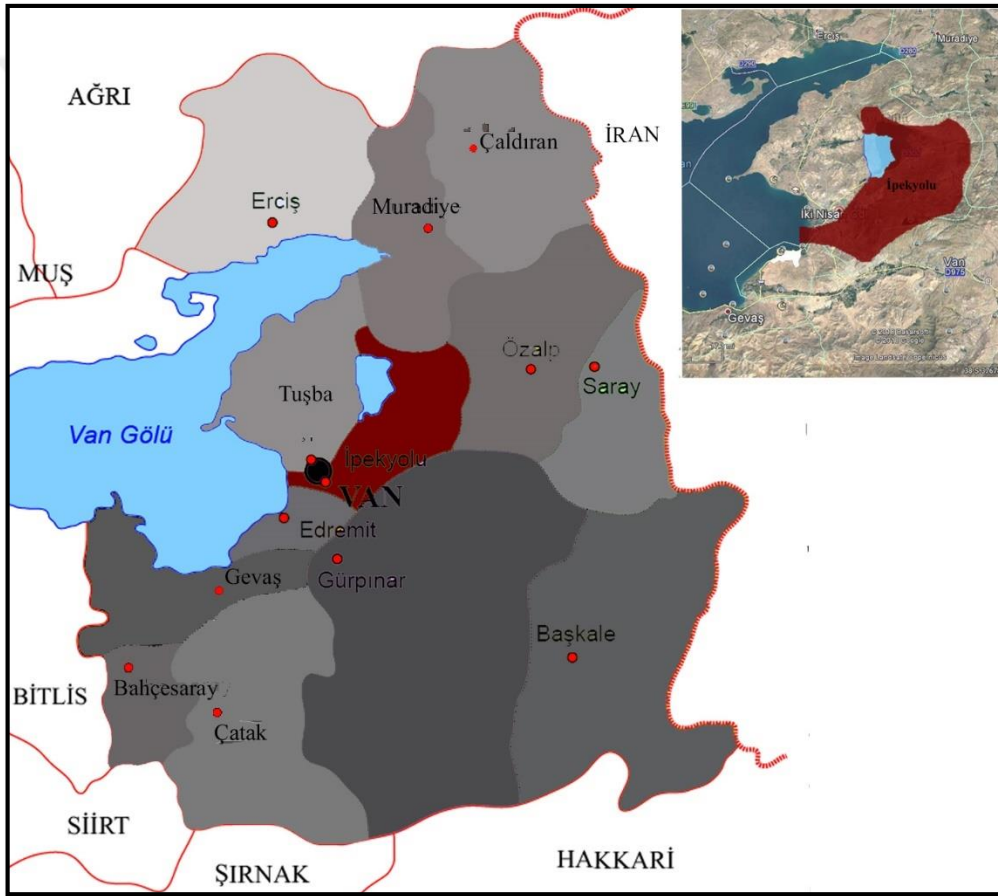

Şekil 3.9. Güneş ve gölge ilişkisi (Gehl ve Svarre, 2013).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Van, İpekyolu, Tuşba, Edremit üç merkez ilçe olmak üzere 13 ilçeden oluşmaktadır (Şekil 4.1). Van il nüfusu 1.123.784 tür (TÜİK 2018). Bu tez çalışmasında örneklem alanı olarak seçilen Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı İpekyolu Merkez ilçesinde yer almaktadır. İpekyolu, 312 244 kişi ile en kalabalık nüfusunu barındıran ilçesidir. Diğer iki merkez ilçenin nüfusları; Tuşba 160 522 ve Edremit 125.884'dir (TÜİK 2018).

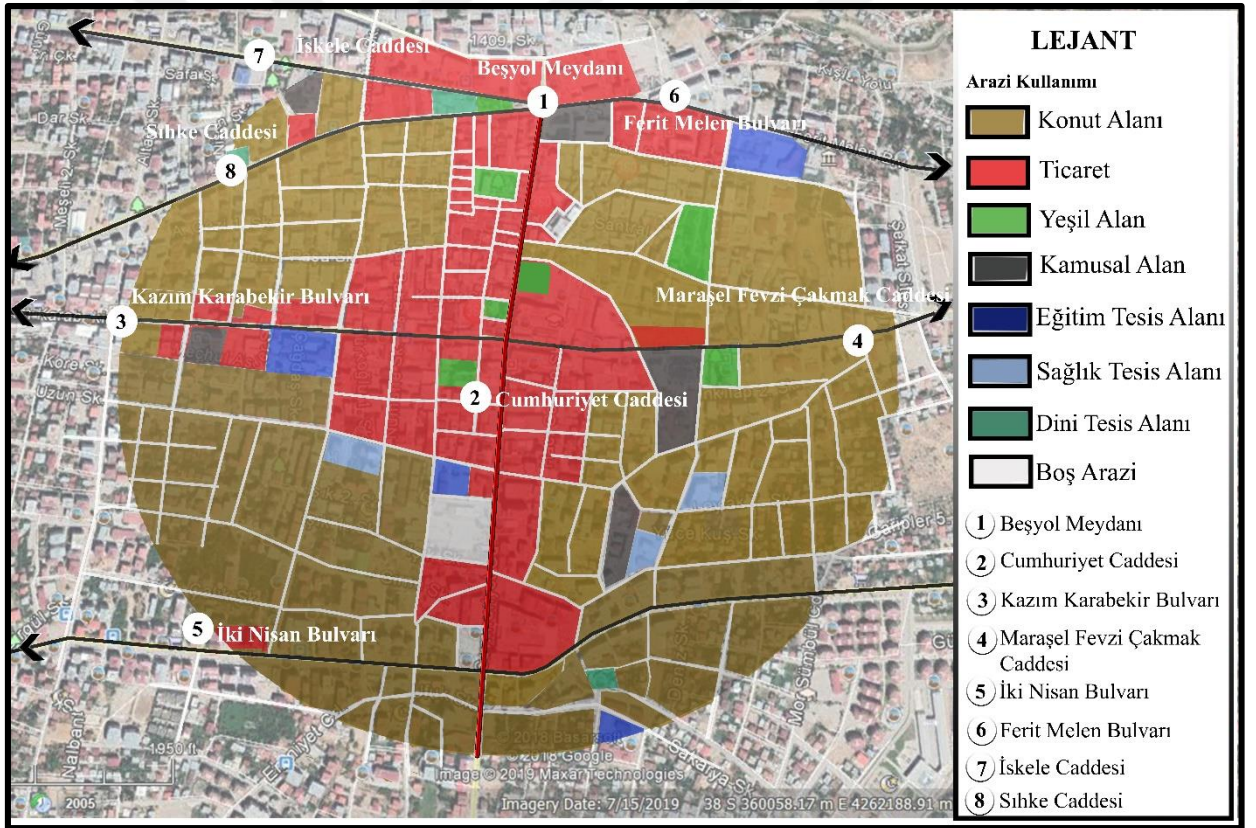

Şekil 4.1. Van İl haritası ve merkez İpekyolu İlçesinin konumu. (Haritanın altlığı http://cografyaharita.com/haritalarim/41_van_ili_haritasi.png adresinden alınarak yazar tarafından üretilmiştir.).

Bu bölümde, örneklem alanı olarak belirlenen Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı, 12 Kalite Kriteri çerçevesinde değerlendirilmiş ve kullanıcı ile yapılan anketler ile de desteklenmiştir.

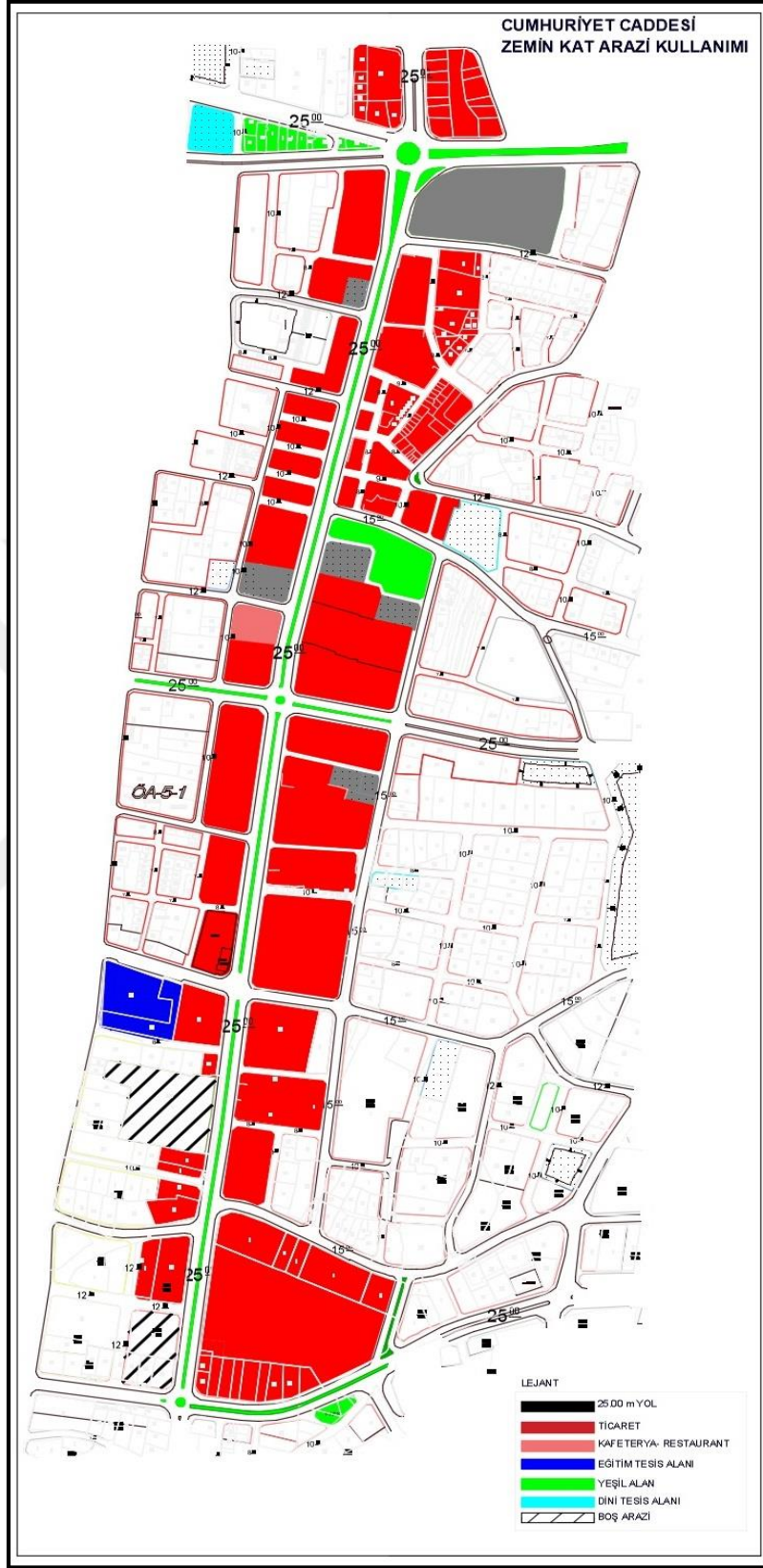
4.1. Çalışma alanının tanıtımı: Cumhuriyet Caddesi

Cumhuriyet Caddesi Merkez İpekyolu İlçesinde, kentin kuzey-güney doğrultusunda yer almaktadır (Şekil 4.2). Caddenin kuzeyde, Beşyol Meydanı ile başlayan ve güneyde kentin doğu-batı doğrultusunda uzanan İki Nisan Bulvarı ile kesiştiği kavşakta son bulan yaklaşık 1.350 metrelik bölümü çalışma alanı olarak seçilmiştir. Cumhuriyet Caddesi, kent merkezinde yer alması ve kent merkezinde doğu-batı doğrultusunda geçen ve taşıt trafiği yoğun olan İki Nisan Bulvarı, Kazım Karabekir Bulvarı, Maraşel Fevzi Çakmak Caddesi, Sıhke Caddesi, Ferit Melen Bulvarı gibi önemli trafik arterlerini kuzey-güney doğrultusunda kesen tek cadde olması sebebiyle önemli bir arter niteliği taşımaktadır (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Çalışma alanı ana ulaşım şeması ve zemin kat arazi kullanımı (Haritanın altlığı Google Earth uydu görüntüsünden alınarak yazar tarafından üretilmiştir.).

Cumhuriyet Caddesi kentli kullanıcılar tarafından oldukça yoğun kullanılan, araç ve yaya trafiği olan bir caddedir. Günün hemen her saatinde, hafta içi ve hafta sonu da oldukça yoğundur. Caddenin incelenen bölümünde yapılar iki üç katlı olup, ticaret

Şekil 4.3. Cumhuriyet Caddesi zemin kat arazi kullanımı.

yoğunluğu fazla konut oranı sayısı oldukça düşüktür. 25 metre genişliğindeki caddenin iki yönünde tanımlanmış yaya kaldırımı mevcut olup, gidiş geliş ikişer şeritten toplam dört şerit araçlara ayrılmış trafik yolu bulunmaktadır.

Kentin tarihinde önemli bir yeri olan cadde üzerinde Hükümet Binası, Merkez Bankası, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, tarihi Tekel binası, kamu bankaları, kuyumcular, mağazalar, ATM'ler, AVM'ler, oteller, kafe ve restoranlar gibi çeşitli ticaret fonksiyonları, yeni kent meydanı ile iki adet park alanı (Faki Teyran Parkı, Sanat Parkı) bulunmaktadır (Şekil 4.2.).

4.1.1. Cumhuriyet Caddesinin Jan Gehl'in 12 kalite kriteri çerçevesinde incelenmesi

Gehl'in tanımlaması ve önerisi doğrultusunda, alan çalışması kapsamında 2019 yılı Haziran ayında güneşli günlerde, haftanın değişik gün ve saatlerinde (hafta içi- hafta sonu, günün farklı saatlerinde) alanda yapılan gözlemler, çizilen eskiz ve haritalar ve fotoğraflar yardımıyla kalite parametreleri çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. 12 Kalite Kriteri alanda yapılan değerlendirmeler bağlamında "İyi", "Orta", veya "Zayıf" puanlama sistemine uygun olarak tablolar hazırlanmıştır. "İyi" kategorisi 3 puan, "Orta" kategorisi 2 puan, "Kötü" kategorisi 1 puan almıştır.

4.1.1.1. Trafik ve çeşitli kazalara karşı koruma

Kentli kullanıcıların (yayaların, bisiklet kullanıcılarının) güvenli bir şekilde hareket etmeleri, taşıt trafiği ile karşılaştığı noktalarda -karşıdan karşıya geçişlerde- güvenliğin sağlanması en önemli faktörlerden biridir. Trafik ve çeşitli kazalara karşı koruma kriteri, "Yaya Kaldırımları", "Geçiş Noktaları/Kesişimler" ve "Bisiklet Yolları" alt başlıklarında incelenmiştir. Çalışma alanında yapılan analiz ve gözlemler sonucunda parametrelerin değerlendirmesi yapılmıştır.

Yaya kaldırımları

- Zayıf (1): Çalışma alanının tamamında tanımlı ve güvenli yaya kaldırımlarının olmaması.

- Orta (2): Tanımlı ve güvenli yaya kaldırımı sürekliliğinin olmaması (eksik/yetersiz olması)
- İyi (3): Çalışma alanının tamamında tanımlı ve güvenli yaya kaldırımlarının yeterli ve sürekli olması.

Şekil 4.4. Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeydoğu bölümü (Merkez Bankası önü) yaya kaldırımını.

Cumhuriyet Caddesi, kenti doğu-batı doğrultusunda kesmekte olan caddelerin (İskele Caddesi, Sıhke Caddesi, Kazım Karabekir Bulvarı ve İki Nisan Bulvarın) taşıt trafiği akışını kent merkezine taşıyan, kent merkezini kuzey-güney doğrultusunda geçen tek cadde konumundadır. Bu nedenle, Cumhuriyet Caddesi, taşıt trafiğinin geçiş alanı olarak hem de farklı kullanımları barındırması nedeniyle taşıt trafiği fazla olan bir caddedir.

Cadde, kent merkezinin farklı kullanımlarını barındırmasından dolayı yaya yoğunluğunun oldukça fazla olduğu kamusal bir alandır. Yılın hemen her ayında, günün hemen her saatinde cadde yayalar tarafından oldukça fazla kullanılmakta olduğu dikkat çekicidir.

Şekil 4.5. Cumhuriyet Caddesi'nin güneydoğu bölümü (Van AVM yakınları) yaya kaldırımı.

Şekil 4.6. Cumhuriyet Caddesi'nin kuzeybatı bölümü (Beşyol Meydanı yakınları) yaya kaldırımı.

Caddede tamamında farklı genişliğe sahip yaya kaldırımı bulunmaktadır (Şekil 4.4, Şekil 4.5 ve Şekil 4.6). Yoğun yaya trafiğini karşılayacak, çalışma alanının tamamını kapsayan yeterli ve sürekli bir yaya kaldırımı gözlenmektedir. Sonuç olarak, Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırımı alt başlığından İYİ değerlendirmesi almıştır.

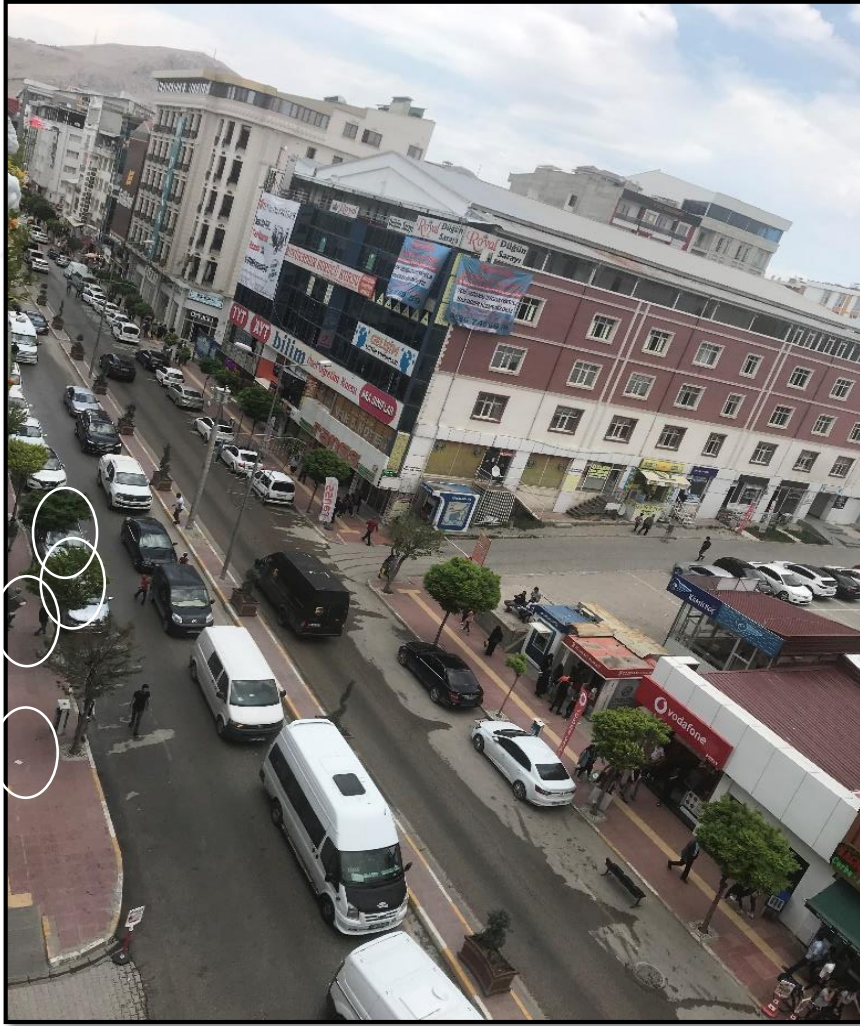
Geçiş noktaları/ kesişimler

- Zayıf (1): Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin olmaması.
- Orta (2): Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin yetersiz olması
- İyi (3): Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin yeterli ve sürekli olması.

Yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenliği için, taşıt trafiği ile kesişim noktalarında gerekli trafik ışığı, yaya geçidi, trafik işaretleri ve işaretçileri bulunmalıdır. Cumhuriyet Caddesi, kent merkezinin taşıt trafiği yoğunluğunu taşıyan kuzey-güney bağlantısını sağlayan en önemli aks niteliğinde olmasından dolayı taşıt trafiği olan bir caddedir. Böylesi bir yoğunluğa sahip caddede yayaların ve bisiklet kullanıcılarının taşıt trafiği ile karşılaştığı/kesiştigi geçiş noktalarında güvenli ve kontrollü geçiş sistemlerinin varlığı önem arz etmektedir. Ancak, çalışma alanı geçiş noktalarında, yaya ve trafiğin karşılaştığı kesişim noktalarında kontrollü ve güvenli sistemler bulunmamaktadır (Şekil 4.7). Bu nedenle, yayaların ve bisikletlilerin istedikleri alanlardan karşıya oldukça güvensiz bir şekilde geçtikleri ve trafik yolunu kullandıkları tespit edilmiştir (Şekil 4.8). Yaya geçitlerinin olduğu bazı noktalarda ise kent yönetimi ve kentli kullanıcılar tarafından güvenli geçişin engellendiği gözlenmiştir (Şekil 4.9).

Şekil 4.7. Taşıt-yaya kesişim noktalarında yayaların güvenli geçişini sağlayacak düzenlemelerin eksikliği.

Şekil 4.8. Yoğun taşıt trafiğinde yayaların kontrolsüz geçişi.

Şekil 4.9. Geçiş noktalarında yaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak düzenlemelerin idare ve/veya taşıt sürücüsü tarafından engellenmesi.

Şekil 4.10. Cumhuriyet Caddesi üzerindeki trafik işaretleri ve yaya geçitleri.

Alanda yapılan gözlem sonucunda, geçiş ve kesişim noktalarında, yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.10). Sonuç olarak, Cumhuriyet Caddesi geçiş/kesişim noktaları alt başlığından ORTA değerlendirmesi almıştır.

Bisiklet yolları

- Zayıf (1): Tanımlı ve güvenli bisiklet yollarının olmaması.
- Orta (2): Tanımlı ve güvenli bisiklet yollarının sürekliliğinin olmaması (eksik/yetersiz olması)
- İyi (3): Tanımlı ve güvenli bisiklet yollarının yeterli ve sürekli olması.

Cumhuriyet Caddesinde tanımlı, kontrollü ve güvenli bir bisiklet yolu bulunmamaktadır. Bisiklet kullanıcılarının kontrolsüz ve güvensiz şekilde taşıt yolunda seyir halinde oldukları gözlenmiştir (Şekil 4.11 ve Şekil 4.12). Sonuç olarak, Cumhuriyet Caddesi bisiklet yolu alt başlığından ZAYIF değerlendirme almıştır.

Şekil 4.11. Bisiklet kullanıcısının taşıt yolunda güvenli olmayan şekilde seyri.

Şekil 4.12. Kontrollü geçiş sisteminin olmaması nedeniyle bisiklet kullanıcısının güvensiz şekilde geçişi.

Trafik ve Çeşitli Kazalara Karşı Koruma Kriteri değerlendirmesi sonucundan toplamda ZAYIF derecesi almıştır. Bisikletli kullanıcılara yönelik yapılacak tanımlı bir bisiklet yolu ve özellikle taşıt trafiği ve yaya/bisikletlinin karşılaştığı kesişim noktalarında yapılacak olan tanımlı yaya geçidi, gerekli alanlarda trafik işareti ve trafik levhası konulması ile cadde, trafik ve çeşitli başkaca kazalara karşı güvenli hale gelecektir.

4.1.1.2. Suç ve şiddet olaylarına karşı korunma

Kamusal alanın hem gündüz hem de gece suç ve şiddete karşı güvenliği ile ilgili kriter “Arazi Kullanım-Gece-Gündüz örtüşen işlevler” ve “Aydınlatma” alt başlıklarında incelenmiştir. Alandaki kullanım çeşitliliği ve günün farklı saatlerinde kullanıcının aktivitelerine olanak sağlayan fonksiyonların varlığı kamusal alanın kullanımını ve güvenliğini etkilemektedir. Aynı zamanda, alanın aydınlatması da hem güzel bir ortam hem de güvenli hissetmeyi sağlayan unsurlardandır. Arazi kullanım ile

ilgili ofis ve alan çalışmalarının yanı sıra çalışma alanında yapılan gözlemler sonucunda değerlendirme yapılmıştır.

Arazi kullanım-gece-gündüz örtüşen işlevler

- Zayıf (1): Gece kullanım fonksiyonlarının olmayışı/az olması, Alanın yarısından azının perakende/hizmet ve karma kullanım fonksiyonlarından oluşması, boş ve kullanılmayan alanların varlığı.
- Orta (2): Alanın yarısından fazlasının (%60-%80) perakende/hizmet ve karma kullanım fonksiyonlarından oluşması.
- İyi (3): Tamamen kendini güvende hissettiren alan, alanda büyük oranda (%80) perakende/hizmet ve karma kullanım fonksiyonlarının oluşu.

Kent merkezinde yer alan çalışma alanı otel, AVM, mağazalar, butikler, kafe, restoran, bar, hükümet konağı, ofisler, banka, park alanı gibi farklı kullanımları barındırmaktadır (Şekil 4. 13). Konut kullanımını yok denecek kadar azdır. AVM, kafe restoran, bar, otel gibi gece kullanımlarının olduğu alanda suç ve şiddete karşı korunma arazi kullanım deseniyle desteklenmektedir. Bu kapsamda, Arpa (2018) da “Van Kent Merkezinde Güvenlik Algısı” adlı tez çalışmasında benzer sonuçlardan bahsetmiştir. Sonuç olarak, Cumhuriyet Caddesi günün farklı saatlerinde kullanıma olanak sağlayan kullanımların olması nedeniyle İYİ değerlendirmesi almıştır

Aydınlatma

- Zayıf (1): Güvende olma hissi vermeyen, yaya ölçekli sokak aydınlatması sistemi olmayan
- Orta (2): Gece güvenliği yeterince olmayan, kısmi aydınlatmaya sahip, sadece taşıt yolu aydınlatması olan, yaya ölçekli sokak aydınlatması sistemi olmayan veya yetersiz olan
- İyi (3): Çok sayıda ve yeterli aydınlatma elemanı olan, gece ve gündüz güvenlik hissi veren, yaya ölçekli sokak aydınlatması sistemine sahip olan.

Şekil 4. 13. Zemin kat fonksiyonların çeşitliliği.

Kamusal alanların yeterli aydınlatma sistemlerine sahip oluşu kullanıcılarda güvenlik hissini artıran etmenlerdendir. Sadece trafik yolunu kapsayan değil yaya

Şekil 4. 14. Cumhuriyet Caddesi aydınlatma sistemi.

ölçekli sokak aydınlatmaları güvenlik algısı için büyük oranda önem verilmesi gereken etmenlerdendir. Çalışma alanı genelinde yaya ölçekli sokak aydınlatma sistemlerinin

yetersiz olduğu, tanımsız, boş ve kullanılmayan alanların güvensizlik hissi oluşturduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4. 14, Şekil 4.15 ve Şekil 4.16).

Şekil 4.15. Sadece taşıt yolu aydınlatmasının oluşu, yaya ölçekli aydınlatma sisteminin olmaması güvensizlik hissi oluşturur.

Şekil 4.16. Boş alanların güvensizlik hissi oluşturması.

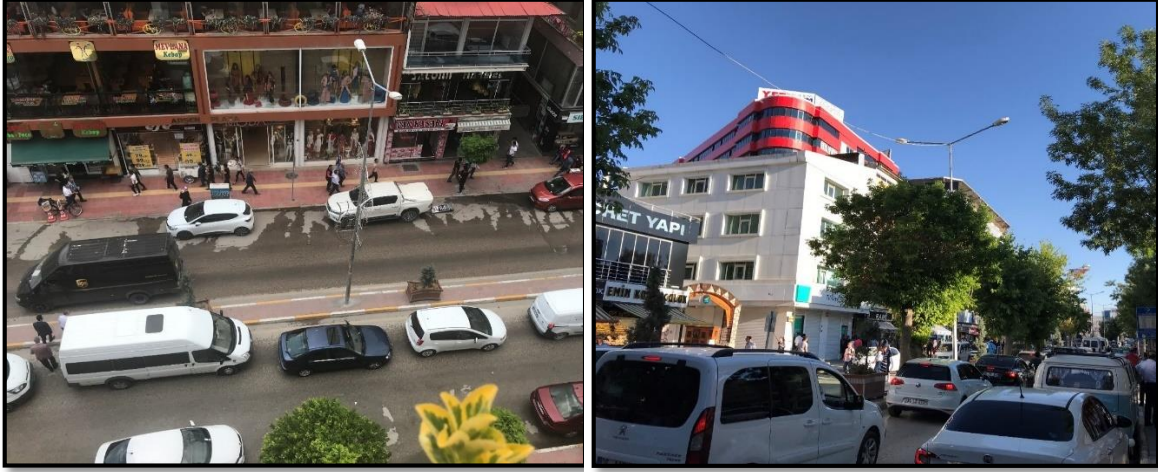
Sonuç olarak, aydınlatma sistemi taşıt yolunu aydınlatma amaçlı planlamış olup, yaya ölçekli aydınlatma elemanlarının yetersiz olması aydınlatma alt kategorisinden ORTA derecesini almıştır. Cumhuriyet Caddesi, “Suç ve Şiddete Karşı Koruma” kriterinden ORTA değerlendirmesi almıştır.

4.1.1.3. İstenmeyen duyuşsal deneyimlere karşı korunma

Kamusal alanın, kentli kullanıcıya yerel iklimin koşullarına uyum sağlaması ve kamusal alanda konforlu vakit geçirmesi için, alandaki olanaklar oldukça önemlidir. Sıcak mevsimlerde, güneşten korunmak için gölge oluşturacak kent mobilyaları ve peyzaj elemanlarının varlığı, kentlinin kamusal alanda konforlu ve güvenli vakit geçirmesi sağlar. Kış mevsimlerinde, kar/yağmur gibi meteorolojik etkilerden ve yoğun rüzgârlardan korunmak için kamusal alanın sunduğı imkânlar, mekân kalitesini ve bunun sonucunda yaşam kalitesini etkilemektedir. Benzer şekilde, kamusal alandaki oluşan gürültü, alanda oluşan kötü kokular yaşam kalitesini etkileyen kullanıcının alanda vakit geçirme süresini ve memnuniyetini belirleyen etmenlerdendir.

Ses, gürültü ve diğerkirleticilerden korunma

- Zayıf (1): Yüksek şiddetli gürültü ve kötü kokular.
- Orta (2): Orta şiddetli gürültü, yüksek sesle konuşup kendini duyurabilme.
- İyi (3): Az şiddetli gürültü, güzel kokan peyzaj unsurları, konuşabilme olanağı.

Şekil 4.17. Yoğun taşıt trafiği kaynaklı gürültü.

Şekil 4.18. Yaya yoğunluğundan kaynaklı gürültü.

Cumhuriyet Caddesi boyunca yoğun taşıt trafiği ve yaya trafiği kaynaklı gürültü kirliliği yaşanmaktadır (Şekil 4.17 ve Şekil 4.18.) Trafiğin neden olduğu egzoz salınımları nedeniyle de kötü kokular kullanıcının konforunu negatif etkilemektedir.

Cadde, yapılan gözlemler ve tespitler sonucunda bu alt kategoriden ORTA derecesini almıştır.

İklimsel koşullardan korunma

- Zayıf (1): Ağaçların az olması, güneşten, yağmurdan, kardan korunmak için üst örtülerin, tentelerin olmaması

- Orta (2): Kesintisiz bir hat boyunca 11 cm veya daha az gövde çapına sahip ağaçların varlığı, güneşten, yağmurdan, kardan korunmak için üst örtülerin, tentelerin yetersiz olması
- İyi (3): Kesintisiz bir hat boyunca 12 cm veya daha büyük gövde çapına sahip ağaçların varlığı, iklim özelliklerine bağlı olarak güneşten, yağmurdan, kardan korunmak için üst örtülerin, tentelerin olması (kış aylarında kardan ve yağmurdan yaz aylarında ise güneşten korunma olanaklarının varlığı).

İklimin istenmeyen koşullarından korunmak için kentsel donatı elemanlarının ve ağaçların sürekliliğinin çok önemli bir konfor parametresi olduğu aşikârdır. Cumhuriyet Caddesinde, kentte iklime bağlı olarak kışın yağın kar nedeniyle kullanıcıların üst örtü, tenteler gibi korunmasını sağlayacak olanakların oldukça az oluşu dikkat çekmektedir (Şekil 4.19.) Yaz mevsiminde ise güneşten korunmayı sağlayan, gölgelendirme ve hissedilen sıcaklığı ve nemi azaltılmasında yardımcı olan gölge yapan ağaçların kısmen varlığından söz edilebilir. Cumhuriyet Caddesi, iklimin olumsuz koşullarından korunmayı sağlayan kentsel donatı elemanlarının ve peyzaj düzenlemelerinin yetersiz olması sebebiyle bu alt kategori ORTA değerini almıştır.

Toplamda, cadde “İstenmeyen Duyusal Deneyimlere Karşı Korunma” kriterinden toplamda ORTA değeri almıştır.

Şekil 4.19. Yaya kaldırımında iklimin etkilerinden korunma için olanakların olmaması (Cumhuriyet Caddesi kuzey batı yönünden bir görüntü).

4.1.1.4.Yürüme olanağı

Kamusal alanın sunduğu yürüme olanakları alanın kullanımını ve bu kullanımın memnuniyet derecesini etkileyen önemli etmenlerdendir.

Yaya kaldırım genişliği

Zayıf (1): Kaldırımsız alanlar, yaya yürüme zorluğu, yaya kaldırım genişliğinin 1,20 m'den az olması.

Orta (2): Kaldırımları olan, yaya kaldırım genişliğinin 1,5 -1,8 m arası olan alanlar

İyi (3): Geniş kaldırımlı (1,8 m ve daha büyük), yaya yürümesine olanak tanıyan alanlar

Cumhuriyet Caddesi'nin doğu-batı yönündeki kaldırım genişlikleri yer yer değişmektedir. Cadde boyunca yaya kaldırımlarının genişlikleri Şekil 4.20'de harita incelendiğinde, cadde genelinde kaldırım genişliğinin 500 cm. ve üstü olduğu tespit edilmiş olup bu kategoriden İYİ derecesi almıştır.

Şekil 4.20. Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırım genişliği.

Şekil 4.21. Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırımı.

Şekil 4.22. Cumhuriyet Caddesi yaya kaldırımı.

Herkes için erişilebilirlik olanağı

- Zayıf (1): Engelli ve bebek arabası kullanıcıların erişimini sağlayan elemanların olmaması.

- Orta (2): Engelli ve bebek arabası kullanıcıların erişimini sağlayan elemanların standartlara uygun ve/veya sürekliliğinin olmaması.
- İyi (3): Engelli ve bebek arabası kullanıcıların erişimini sağlayan elemanların standartlara uygun ve/veya sürekliliğinin olması.

Kamusal alanların herkes için erişilebilir olması kent mekânının konforunu değerlendirmede önemli parametrelerden birisidir. Cumhuriyet Caddesi incelendiğinde, engelli ve bebek arabası kullanıcıları için erişim olanağını sağlayan elemanların (rampa) varlığından söz edilebilir. Ancak, erişimi sağlayan elemanların standartlara uygun olmadığı (rampaların eğimlerinin uygun olmayışı, gerekli tutunma elemanları vb. eksikliği) ve cadde boyunca (batı ve doğu yönlü her iki tarafında) sürekliliğinin olmaması dikkat çekmektedir. Görme engelli kullanıcılara yönelik planlanan yürüme bantlarının yer yer kesintiye uğradığı ve/veya engeller sonucunda (aydınlatma direği, reklam panosu, ağaç vb.) sürekliliğinin sağlanamadığı gözlenmiştir. Tüm su sorunlar/eksiklikler sonucunda bu alt kategori ORTA olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.23. Yaya kaldırımlarındaki rampalar.

Engeller

- Zayıf (1): Kullanıcıların geçişini, erişilebilirliğini, konforunu ve güvenliğini tehlikeye sokan engellerin oldukça fazla olması.
- Orta (2): Yayaaların geçişini, konforunu ve güvenliğini tehlikeye sokan engellerin olması.
- İyi (3): Yayaaların geçişini, konforunu ve güvenliğini tehlikeye sokan engellerin az olması/hiç olmaması

Konforlu, güvenli ve sürekli bir yürüyüş imkânı veren tasarım ve planlamalar kamusal alanın kalitesini etkilemektedir. Bu nedenle, yürüme yollarında engellerin (kent mobilyası, bitkilendirme ve peyzaj elemanı, pano, zemin kat kullanımların ürünleri, reklam panoları vs.) kullanıcıyı kısıtlamasına olanak tanınmasına imkân verilmemelidir.

Cumhuriyet Caddesi boyunca yürüme yollarında yayaaların konforunu, güvenliğini tehlikeye sokan engellerin varlığı gözlenmiştir. Reklam standı, elektrik panosu (Şekil 4.24), zemin kat mağazalarının ürünleri Şekil 4.25 ve Şekil 4.26), taşıt sürücülerinin taşıtlarını yaya geçişini engelleyecek biçimde uygun olmayan park etmeleri (Şekil 4.27) cadde boyunca gözlemlenen yürüyüşe engel teşkil eden etmenlerdendir. Yapılan gözlem ve analizler sonucunda cadde, bu kategoriden ORTA değerlendirmesi yapılmıştır.

Şekil 4.24. Yaya kaldırımındaki engeller.

Şekil 4.25. Zemin kat kullanımlarının yaya kaldırımlarındaki geçişi engellemesi.

Şekil 4.26. Zemin kat kullanımlarının yaya kaldırımlarındaki geçişi engellemesi.

Şekil 4.27. Yaya erişilebilirliğin taşıt sürücüsü tarafından engellenmesi.

Yaya yolu zemini

- Zayıf (1): Kullanıcılar için tehlike oluşturacak ve konforunu bozacak zemin kaplaması
- Orta (2): Kullanıcıların konforunu bozacak düzensiz, tamirata ihtiyacı olan zemin kaplaması.
- İyi (3): Rutin bakıma ihtiyacı olan zemin kaplaması.

Yaya yolu zemin kaplaması güvenliği tehlikeye sokmayan, kaymayı önleyici, kullanıcının dolaşımını bozmayan, yükseklik farklılıkları olmayan benzer yada aynı seviyede zemin olmalıdır.

Cadde genelinde zemin kaplaması genel olarak düşük kalitededir. Kullanıcının konforunu düşüren hasarlı ve tamirata ihtiyaç duyulan zemin kaplaması, seviye değişimlerinden kaynaklı güvensiz ortam ve engelli kullanıcıların ihtiyaç duyduğu standartlara uymayan zemin kaplamaları gözlemlenmiştir. Cadde, yaya yolu zemini alt kategorisi olarak ORTA değerlendirmesi almıştır.

Şekil 4. 28. Hasarlı zemin kaplaması fotoğrafı.

Şekil 4. 29. Engelli zemin kaplaması fotoğrafı.

4.1.1.5. Duraklama ve bekleme olanakları

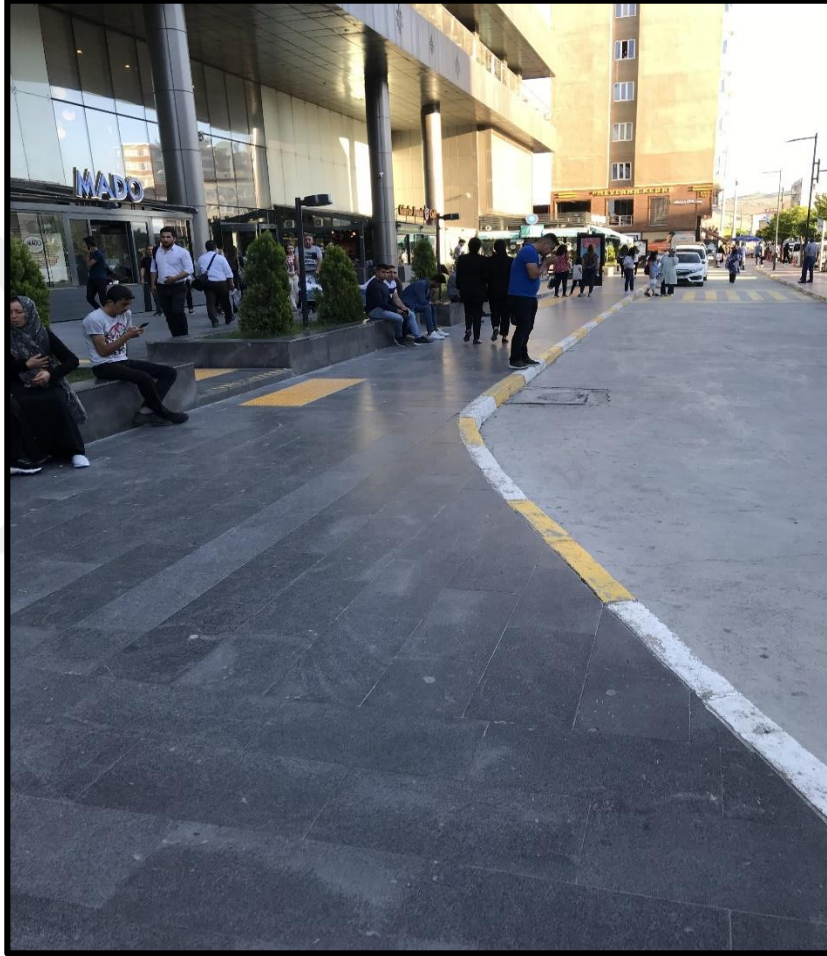
Bekleme olanakları

- Zayıf (1): Dar kaldırımlar, ayakta durabilecek alanın olmaması, oturma ve yaslanma alanlarının olmaması.
- Orta (2): Ayakta durma, oturma, bekleme ve yaslanma alanlarının kısmi olması.

- İyi (3): Ayakta durma, oturma, bekleme ve yaslanma gibi durumlar için olanakların olması.

Van AVM önünde ve Beşyol Meydanında Valilik binasının bahçe duvarlarında bekleme olanakları vardır. Cadde genelinde, bekleme olanaklarının yetersiz olduğu gözlemlenmiş ve ORTA seviye olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.30. Van AVM önünde bekleme ve oturma olanakları.

Şekil 4.31. Valilik duvarında bekleme olanağı.

Toplu taşıma bekleme olanakları

- Zayıf (1): Toplu taşıma için durakların olmaması
- Orta (2): Toplu taşıma için durakların yetersiz düzeyde olması
- İyi (3): Toplu taşıma için durakların yeterli düzeyde olması

Şekil 4.32. Cumhuriyet Caddesindeki otobüs durağı.

Alanda bir tanesi kapalı olmak üzere (Şekil 4.32) toplam üç tane toplu taşıma durağı tespit edilmiştir. Cadde, toplu taşıma için durakların yetersiz düzeyde olması nedeniyle bu alt kategoriden ORTA değeri almıştır.

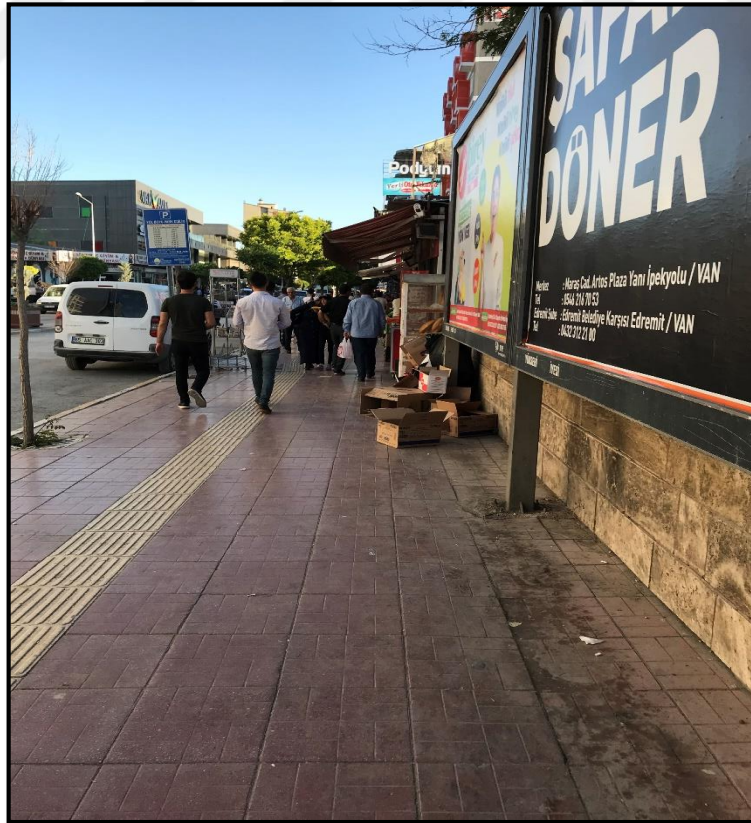
Durma ve bekleme olanaklarının yapılarla olan ilişkisi

- Zayıf (1): Durma ve bekleme olanaklarının sağlanamaması, sağır duvarların olması.
- Orta (2): Durma ve bekleme olanaklarının kısmen sağlanması.
- İyi (3): Durma ve bekleme olanaklarının sağlanması, sağır duvarların olmaması

Kullanıcıların durma ve bekleme olanakların sağır duvar, reklam panoları ile olumsuz yönde etkilenmesi kullanıcı konforunu bozmaktadır. Cadde, bu alt kategoriden ORTA derecesi almıştır.

Şekil 4.33. Yaya kaldırımının kenarında reklam panoları.

Şekil 4.34. Yaya kaldırımının kenarında reklam panoları.

Şekil 4.35. Cumhuriyet Caddesindeki park alanından oturma olanakları.

4.1.1.6. Oturma olanakları

- Zayıf (1): Kamusal oturma olanaklarının olmaması/yetersiz olması (banklar, sandalyeler, merdivenler, havuz kenarları vb.)
- Orta (2): Kamusal oturma olanaklarının yeterli olmaması (banklar, sandalyeler, merdivenler, havuz kenarları vb.)
- İyi (3): Kamusal oturma olanaklarının olması (banklar, sandalyeler, merdivenler, havuz kenarları vb.)

Cumhuriyet Caddesi, kentli tarafından yoğun olarak kullanılmasına rağmen dinlenmek için kamusal oturma, bekleme ve dinlenme alanlarının yetersiz olması dikkat çekmektedir. Caddede oturma ve dinlenme imkânı sunan sadece iki tane park alanı

bulunmaktadır (Şekil 4.35). Caddede yoğun yaya akışının dinlenme ihtiyacını karşılayacak sayıda ve nitelikte dinlenme alanları bulunmadığı tespit edilmiş ve ORTA derecesi olarak değerlendirilmiştir.

4.1.1.7. Görme olanakları

- Zayıf (1): Görsel ve estetik niteliğe sahip alanların olmaması/yetersiz olma
- Orta (2): Görsel ve estetik niteliğe sahip alanların yeterli olmaması
- İyi (3): Görsel ve estetik niteliğe sahip alanların olması.

Caddede var olan oturma olanaklarının görsel olarak ilginç ve estetik bir manzara sunmada yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, bu kategoriden ZAYIF değeri almıştır.

4.1.1.8. Konuşma dinleme olanakları

Düşük gürültü seviyesi

- Zayıf (1): Taşıt ve yaya yoğunluğu kaynaklı gürültü seviyesinin yüksek olması
- Orta (2): Taşıt ve yaya yoğunluğu kaynaklı gürültü seviyesinin kısmen yüksek olması
- İyi (3): Taşıt ve yaya yoğunluğu kaynaklı gürültü seviyesinin düşük olması/olmaması.

Cadde genelinde yoğun taşıt trafiği kaynaklı gürültü seviyesinin yüksek olmasından dolayı ZAYIF olarak değerlendirilmiştir.

Konuşma olanakları sağlayan kentsel donatılar

- Zayıf (1): Kentlilere konforlu konuşma olanağı sağlayan kent mobilyalarının olmaması/yetersiz olması
- Orta (2): Kentlilere konforlu konuşma olanağı sağlayan kent mobilyalarının yeterli olmaması

- İyi (3): Kentlilere konforlu konuşma olanağı sağlayan kent mobilyalarının olması.

Oturma olanaklarının yerleşiminin kullanıcılara sohbet etmeleri için fırsat sunması gerekmektedir. Alanda bulunan iki park alanındaki oturma olanaklarının düzeni konforlu sohbet etmede yetersiz kalması nedeniyle ORTA değeri olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.36).

Şekil 4.36. Park alanında oturma olanakları.

4.1.1.9. Oyun spor olanakları

- Zayıf (1): Kentlilere konforlu oyun ve spor olanağı sağlayan kent mobilyalarının, alanların olmaması/yetersiz olması
- Orta (2): Kentlilere konforlu oyun ve spor olanağı sağlayan kent mobilyalarının, alanların yeterli olmaması
- İyi (3): Kentlilere konforlu oyun ve spor olanağı sağlayan kent mobilyalarının, alanların olması

Gündüz gece yaz kış olmak üzere farklı zaman dilimlerinde kullanıcının sağlıklı yaşam için aktif olarak spor yapmasını ve oyun oynamasını sağlayan kent

mobilyalarının kamusal alanda yokluğundan dolayı, cadde bu kategoriden ZAYIF değeri almıştır.

4.1.1.10. Ölçek

Gehl, yüksek binaların cadde yaşamı ile yüksek katlarda yaşayanlar arasında bir kopukluk oluşturduğunu açıklıyor (Gehl, 2010). Cumhuriyet Caddesi genelinde yapılar tek, iki, üç, beş katlıdır. 10 kat üstü olan iki yapı, inşaatı devam eden binası ve alışveriş dükkânları, otel, kafe ve restoran, ofislerin yer aldığı Perihan AVM. Bu iki yapı insan ölçeği taşımadığı ve caddenin genişliğinin bu yapı yüksekliği için uygun olmamasından dolayı kullanıcılar kendilerini bu alana ait hissetmekte zorluk çektiği gözlenmektedir. Bu iki yapı dışında caddede genel olarak yapı-insan ilişkisi güçlü olarak tariflenebilir. Sonuç olarak bu kategori ORTA olarak değerlendirilmiştir.

- Zayıf (1): Cadde üzerinde yer alan yapıların en az %50'sinin üç ve/veya daha az katlı olması, yapı yüksekliklerinin cadde genişliği ile orantılı olmaması. Yapı-insan ilişkisi zayıf olması.
- Orta (2): Cadde üzerinde yer alan yapıların en az % 75'inin üç ve/veya daha az katlı olması, yapı yüksekliklerinin cadde genişliği ile orantılı olması.
- İyi (3): Cadde üzerinde yer alan yapıların büyük çoğunluğunun (%90) üç ve/veya daha az katlı olması, yapı yüksekliklerinin cadde genişliği ile orantılı olması. Yapı-insan ilişkisi güçlü olması.

Şekil 4.37. İnsan ölçeğine ve dokuya uyumsuz yapılaşma.

Şekil 4.38. Cumhuriyet Caddesinin güney-batı kısmında yer alan Perihan AVM.

Şekil 4.39. Cumhuriyet Caddesi genel görünümü.

4.1.1.11. İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar

- Zayıf (1): Yerel iklimin olumsuz koşullarından korunmak için kent mobilyalarının, peyzaj düzenlemelerinin olmaması.
- Orta (2): Yerel iklimin olumsuz koşullarından korunmak için kent mobilyalarının, peyzaj düzenlemeleri olanakları kısıtlı olması.
- İyi (3): Yerel iklimin olumsuz koşullarından korunmak için kent mobilyalarının, peyzaj düzenlemelerinin yeterli olması.

Gehl, havanın şehirlerde insanların hareket kolaylığını sağlamak için en önemli kriterlerden biri olduğuna inanmaktadır (Gehl, 2010). Yapılar, peyzaj elemanları, kent içindeki düzenlemeler yerel iklim koşullarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, yerel iklim koşullarını dikkate alan iklimle uyumlu mekân tasarımları çok önemlidir. Yüksek ısıdan korunmak, sert havalarda gölge sağlamanın önemli olduğunu açıklıyor. Siper olacak tenteler, bir bina duvarındaki niş veya otobüs barınağı biçiminde gelebilir. Yapı ölçeği, kentsel alan kamusal alan tasarımında güneşli gün sayısı, yağış miktarı, nem gibi iklimik faktörlerin tasarım aşamasında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışma alanı özelinde incelendiğinde, kentte kış aylarında kar yağışı olmaktadır. Aynı zamanda da Türkiye’de güneşli gün sayısı en fazla olan ikinci ildir. Bu nedenle, kış aylarında kullanıcı konforunu etkilememesi ve tehlike oluşturmaması sebebiyle kar yağışlarından en az seviyede etkilenmek tasarımın bir parçası olmalıdır. Bu nedenle, yapıların yüksekliklerinin birbirlerinin ve kamusal alanların (cadde, meydan vb.) güneşini engellemeyecek şekilde belirlenmesi ve planlanması önem arz

etmektedir. Buna ek olarak yaz aylarında güneşin etkisinden korunmak adına üst örtüler ve peyzaj elemanları kullanılmalıdır.

Şekil 4.40. Faki Teyran Parkında güneşten korunmaya çalışan kullanıcı.

Cumhuriyet Caddesinde güneşten korunmak için sadece peyzaj elemanları bulunmakta keza yağmur ve rüzgârdan korunmak içinde yapılmış herhangi bir unsur görünmemektedir. Van kışın kar yağın ve yazın güneşin dik gelmesiyle iklimin rahatsız ettiği bir kenttir. Kışın güneşten yararlanma, yazında güneşten korunmak için hareketli tenteler en basit çözümlerle yapılabilir. Alanın gözlem değerlendirmesi ORTA derecesi almıştır.

Şekil 4.41. Faki Teyran Parkında gölge oluşturan üst örtü ve peyzaj.

4.1.1.12. Estetik kalite algısı ve olumlu duyuşsal deneyimler

Kamusal alanın estetik kalitesi, kullanıcıya sunduğu manzara&vistalar alanın kullanım sıklığıını ve memnuniyetini belirleyen etmenlerdendir. Estetik kalite ve duyuşsal deneyimler; iyi tasarım, iyi malzeme, iyi manzara ve peyzaj alt başlıklarında değerdendirilmiştir.

İyi tasarım, iyi malzeme, iyi manzara

Başarılı ve kullanıcının, konforunu, erişilebilirliğini, güvenliğini ve iyi manzara ile estetik algısını destekleyen tasarımların varlığı kent mekânının kalitesi için önemli parametrelerdendir.

Cumhuriyet Caddesinde yer alan yapı ve yapı elemanlarının, peyzaj düzenlemelerinin estetik ve kalite açısından yeterli olmadığı gözlemlenmiştir. Alan ayrıca, kullanıcıya güzel manzara sunma açısından da yetersiz olarak değerdendirilmiştir. Bu nedenle, alan bu alt kategoriden ORTA olarak değerdendirilmiştir.

- Zayıf (1): Yapı tasarımlarının estetik olmaması, yaya kaldırım-taşıt yolu ayrımının olmaması, kamusal alanın manzara&vista olanakları sunmaması.
- Orta (2): Yapı tasarımlarının estetik açıdan yetersiz olması, yaya kaldırım-taşıt yolu ayrımının uygun olmayışı, kamusal alanın manzara&vista olanakları kısıtlı olması.
- İyi (3): Estetik yapı tasarımları, uygun yaya kaldırım-taşıt yolu ayrımı, kamusal alanın manzara&vista olanakları sunması.

Peyzaj açısından (ağaç, bitkiler ve su elemanları)

- Zayıf (1): Peyzaj tasarımının (ağaçlandırma, bitkilendirme, su elemanları) olmaması ve/veya yetersiz olması
- Orta (2): Peyzaj tasarımının (ağaçlandırma, bitkilendirme, su elemanları) yeterli olmaması, bakım ve onarıma ihtiyacı olması.
- İyi (2): Peyzaj tasarımının (ağaçlandırma, bitkilendirme, su elemanları) yeterli olması.

Şekil 4.42. Cumhuriyet Caddesi kuzey bölümü peyzaj düzenlemesi.

Cumhuriyet Caddesinin, Maraş Caddesi ve Beşyol Meydanı arasında kalan kuzey bölümü iki hem iki yönlü yaya kaldırımı boyunca hem de taşıt yolunun orta refüjde olmak üzere ağaçlandırma ve bitkilendirme açısından yeterli denilebilecek seviyededir (Şekil 4.42). Ayrıca, yine kuzey kısımda yer alan iki adet park içinde su ögesi de bulunmaktadır (Şekil 4.43). Ancak, peyzaj elemanları yeterli seviyede olmasına rağmen bakım ve onarım eksikliğinden dolayı estetik ve görsel açıdan olumsuz düzeyde olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 4.43. Faki Teyran Parkı su elemanı ve bitkilendirme.

Caddenin Maraş Caddesi ile İki Nisan Bulvarı arasında kalan güney bölümünde peyzaj düzenlemelerinin yetersiz olduğu gözlenmiştir (Şekil 4. 44). Caddenin tamamı göz önüne alındığında, peyzaj düzenlemesi açısından, kısmen yetersizlikler bulunması ve kısmen de bakım, onarım ihtiyacı olduğu gözlemlendiğinden dolayı ORTA derecesi olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4. 44. Cumhuriyet Caddesi güney bölümü peyzaj düzenlemesi.

Çizelge 4.1 Cumhuriyet Caddesinin 12 kalite kriteri değerlendirilmesi

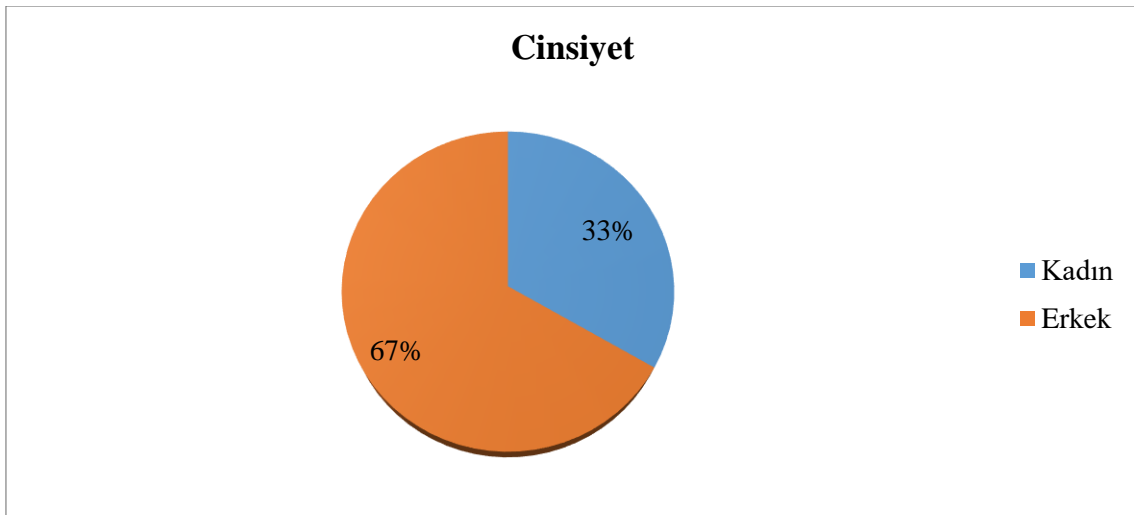
Koruma	1	Trafik ve çeşitli kazalara karşı koruma	2
	2	Suç ve şiddet olaylarına karşı korunma	2.5
	3	İstenmeyen duyuşal deneyimlere karşı korunma	2
	4	Yürüme olanakları	2.25
	5	Duraklama ve bekleme olanakları	2
	6	Oturma olanakları	2
Konfor	7	Görme olanakları	1
	8	Konuşma dinleme olanakları	1.5
	9	Oyun spor olanakları	1
Eğlence	10	Ölçek	2
	11	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için	2
	12	Estetik kalite algısı ve olumlu duyuşal deneyimler	2

4.1.2. Cumhuriyet caddesi anket çalışması sonuçları

Bu bölümde çalışma sürecinde Cumhuriyet Caddesi boyunca zamanlarda yapılmış 50 anket değerlendirmeye alınmıştır. Ankete katılanların 67% si Erkek (Şekil 4.30). 59% evli olan katılımcıların 41% si en az Üniversite mezunudur (Şekil 4.32). Ankete katılanların yaş ortalaması 34,9'dur. Bu katılımcıların 98%'si en az haftada 1 kere bu caddede 1 saatten (Şekil 4.33) fazla vakit geçirmektedir.

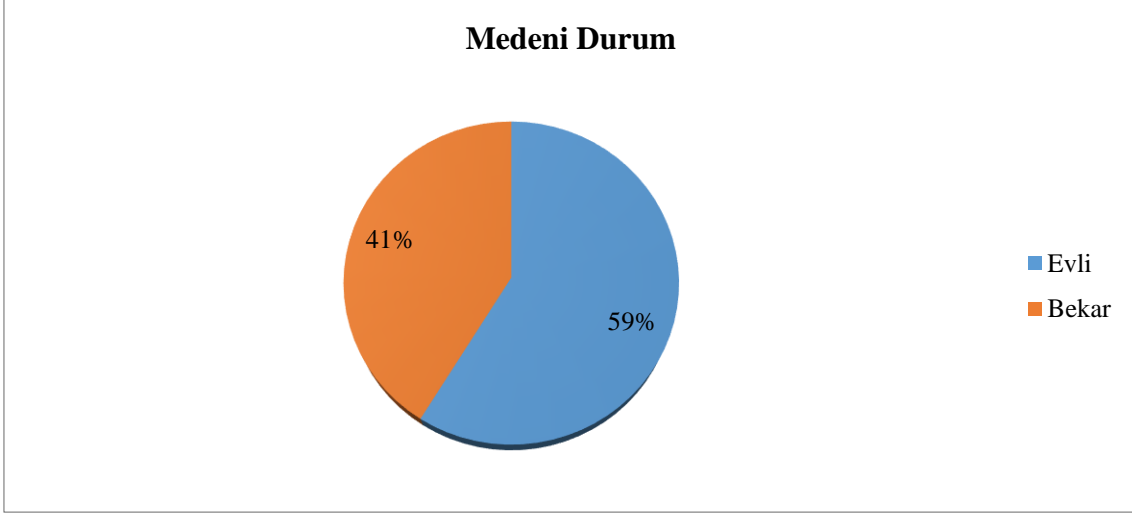
Çizelge 4.2 Anketlerin uygulanış zamanları

Anket Sayısı	Tarih	Gün
2	8.06.2019	Cumartesi
2	9.06.2019	Pazar
10	17.06.2019	Pazartesi
13	18.06.2019	Salı
15	19.06.2019	Çarşamba
9	20.06.2019	Perşembe

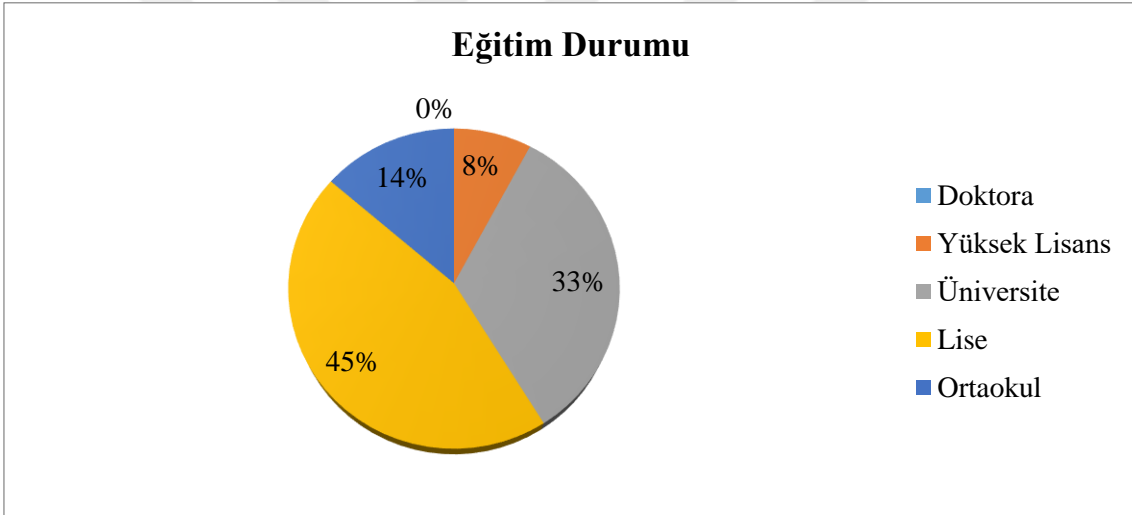

Şekil 4.45. Cumhuriyet Caddesinde ankete katılanların cinsiyet dağılımları.

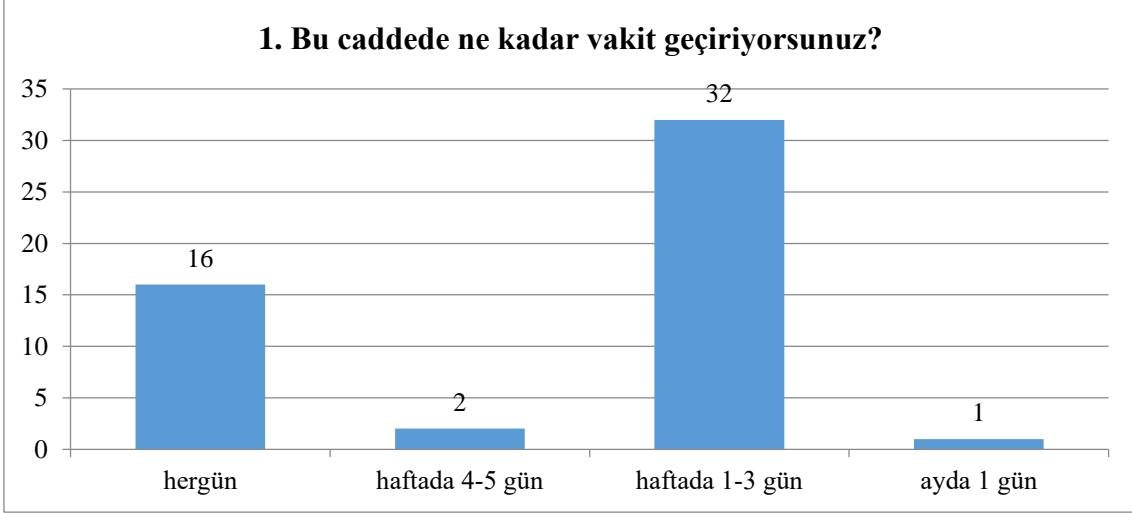

Şekil 4.46. Cumhuriyet Caddesinde ankete katılanların medeni durumları.

Şekil 4.47. Cumhuriyet Caddesinde ankete katılanların Eğitim durumları.

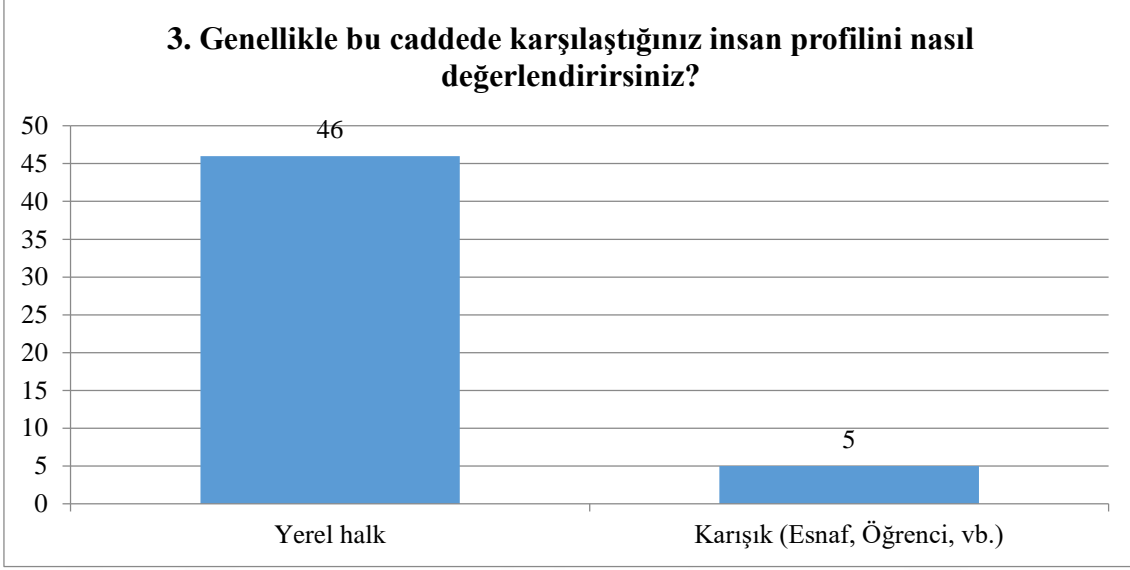

Şekil 4.48. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların vakit geçirme sıklıkları.

Şekil 4.49. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların ziyaret amaçları.

Cumhuriyet caddesi kullanıcı anketinde göze çarpan bir unsur katılımcıların büyük çoğunluğunun (96%) kendini ziyaretçi olarak (Şekil 4.49) tanımlamasıdır. Konut bölgesi az olan Cumhuriyet Caddesi civarı bu anlamda beklentiyi doğrulamaktadır. Şekil 4.50 ile birlikte ele alındığında ise bunların büyük çoğunluğunun yerel halk olarak tanımlaması ise 2 Nisan caddesinden farklı olarak Memur ve öğrenci kesiminin bu bölgede fazla vakit geçirmediğini göstermektedir.

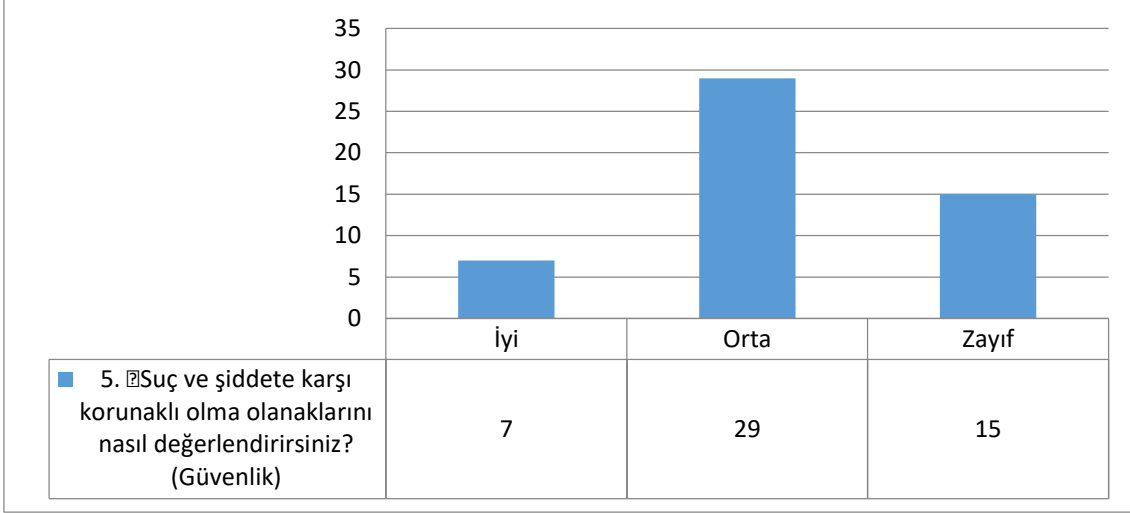

Şekil 4.50. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların insan profili algıları.

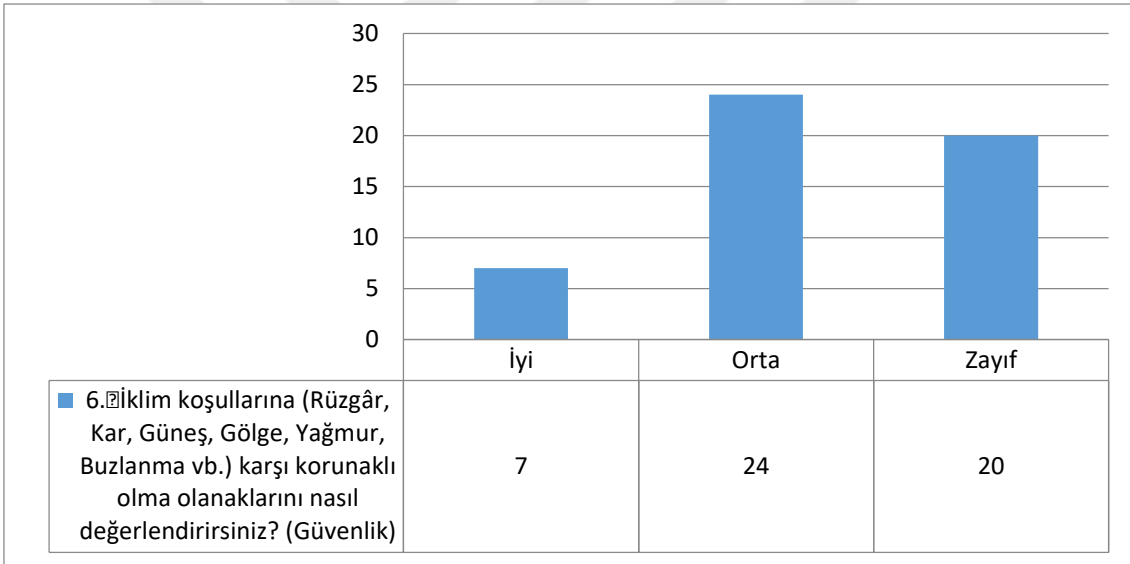

Şekil 4.51. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların yaya güvenliği algıları.

Alan gözlemine paralel olarak anket katılımcıları büyük çoğunlukla (28%) bu caddeyi trafik kazaları açısından yürüyüş ve bisiklet kullanımı kapsamında olumsuz (Şekil 4.51) olarak değerlendirmektedir. Öte yandan kişisel güvenlik algısı da oldukça zayıftır ve 86% oranında orta-zayıf olarak (Şekil 4.52).

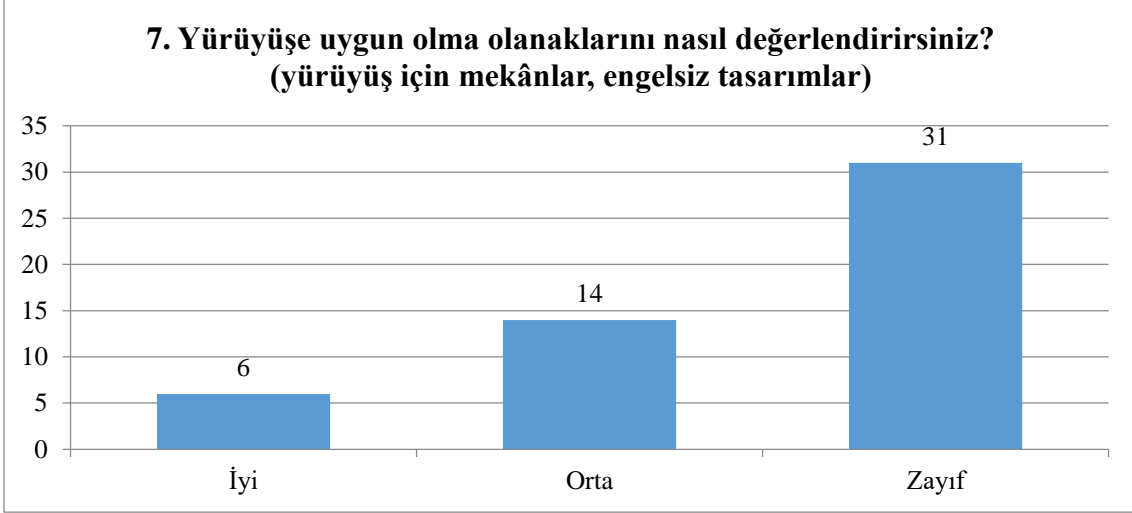

Şekil 4.52. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların şahsi güvenlik algıları.

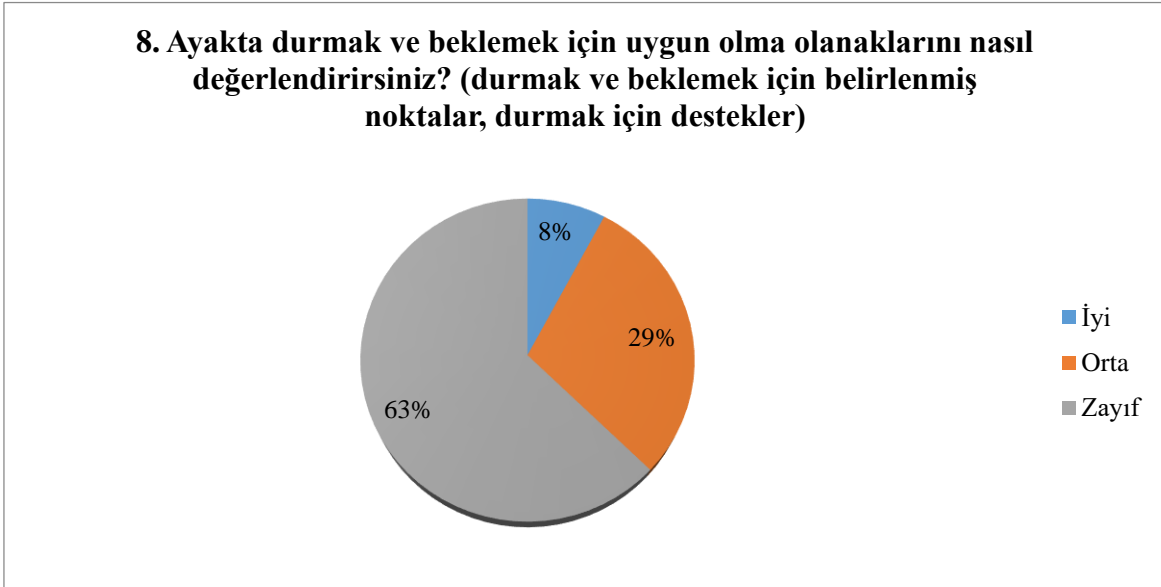
Şekil 4.53. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların iklimden korunma algıları.

İklimden korunma da ancak 14% oranında iyi olarak değerlendirilmiş ve büyük çoğunlukla kar ve yağmur özelinde korunaksız ve hazırlıksız olarak değerlendirilmiştir. Cade üzerinde güneşten korunma elemanı neredeyse hiç yoktur ve yağmur ve rüzgârlı havalara karşı sadece bina saçakları koruyucu etmen olarak kullanıcılar tarafından değerlendirilmiştir.

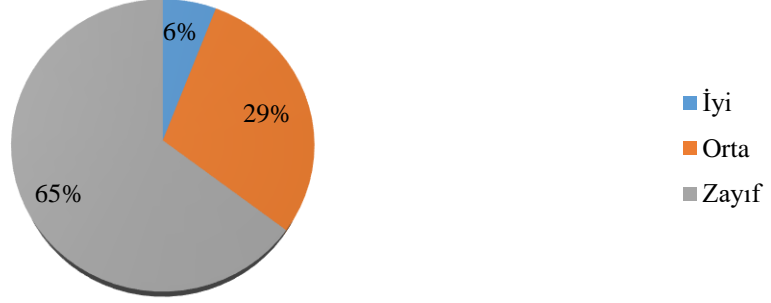
Şekil 4.54. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların yürüyüş olanakları algıları.

Cadde boyunca kaldırım bulunsa da katılımcılar sadece 6% oranında yürüyüş olanaklarını iyi olarak değerlendirmiş büyük oranda uygun olmayan bir ortam varlığı algılanmıştır (Şekil 4.54). Benzer durum bekleme (Şekil 4.55) ve oturma (Şekil 4.56) olanaklarında da bulunmaktadır. Cadde üzerinde çok küçük bir bölgede bulunan parklarda oturma ve bekleme olanağı varlığı katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir.

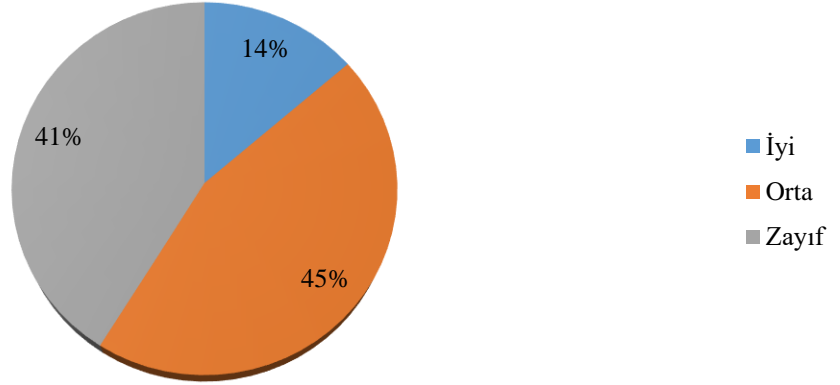
Şekil 4.55. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların bekleme alanları algıları.

**9. Oturmak için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz?
(oturma alanları, dinlenme bankları)**

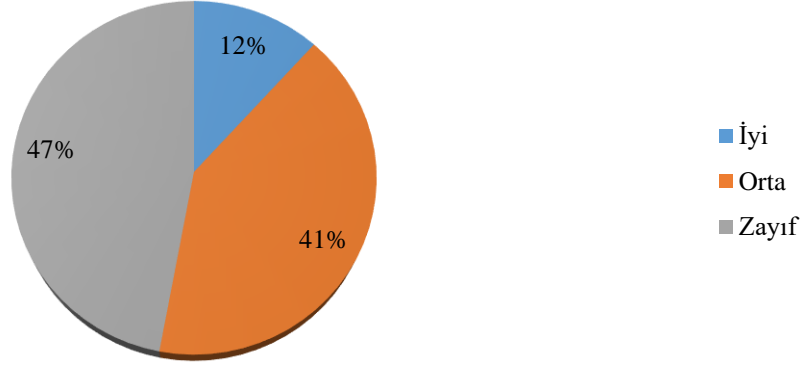
Şekil 4.56. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların oturma olanağı algıları.

**10. Görme ve görüş için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz?
(manzaralar, karanlıkta aydınlatma olanakları)**

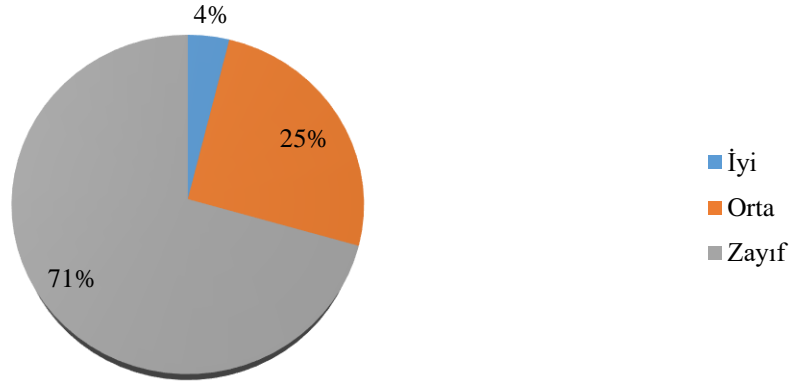
Şekil 4.57. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların görüş algıları.

11. Konuşmak ve dinlemek için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (ses seviyesi, bank düzeni uygunluğu, konuşma mekânları)

Şekil 4.58. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların dinlenme olanakları algıları.

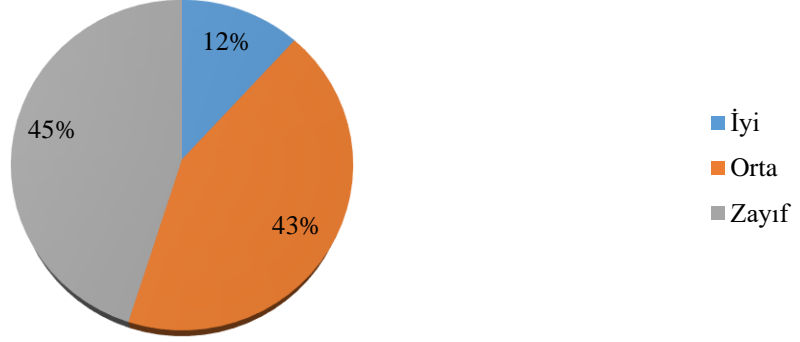
12. Spor yapmak ve oyun oynamak için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz? (yaz/kış, gündüz/gece)

Şekil 4.59. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların spor olanakları algıları.

Özellikle ticari bir alan olmasından ötürü Cumhuriyet Caddesinde spor ve oyun alanlarının varlığı çok azdır ve kullanıcılar tarafından da bu şekilde algılanmaktadır (Şekil 4.59).

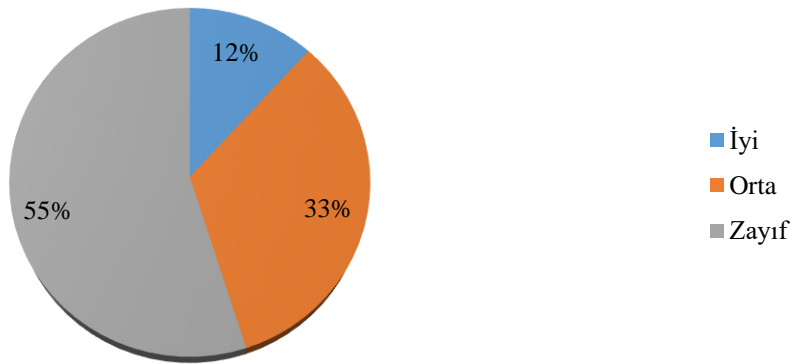
13. Sokağın ve sokağı çevreleyen binaların insan ölçeğine uygunluğunu nasıl değerlendirirsiniz? (Sokağın içinde durduğunuzda kendinizi kaybolmuş hissediyor musunuz?)

Şekil 4.60. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların ölçek algıları.

Şekil 4.60 da kullanıcıların ölçek algısı görülmektedir. Cadde boyunca kullanıcılar özellikle yeni gelişen bölgelerde insan ölçeğinden uzaklaşan yapılanmadan yakınmaktadırlar. Buna Şekil 4.61 de görülen estetik kaygıların da oldukça negatif oluşu benzerlik göstermektedir.

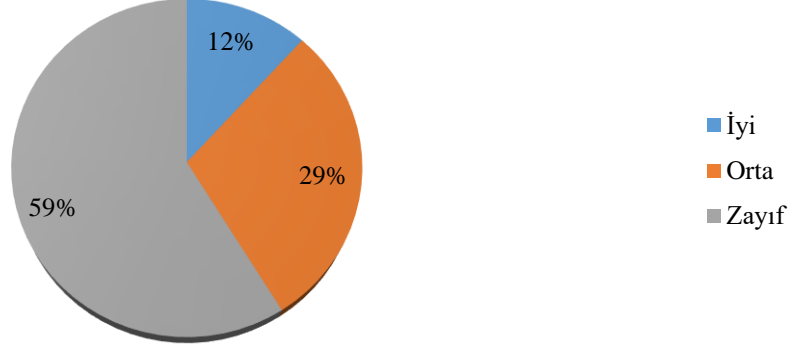
14. Olumlu iklim koşullarının keyfini çıkarabilmek için (Rüzgâr, Kar, Güneş, Gölge, Yağmur vb.) uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz?

Şekil 4.61. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların iklim kullanım algıları.

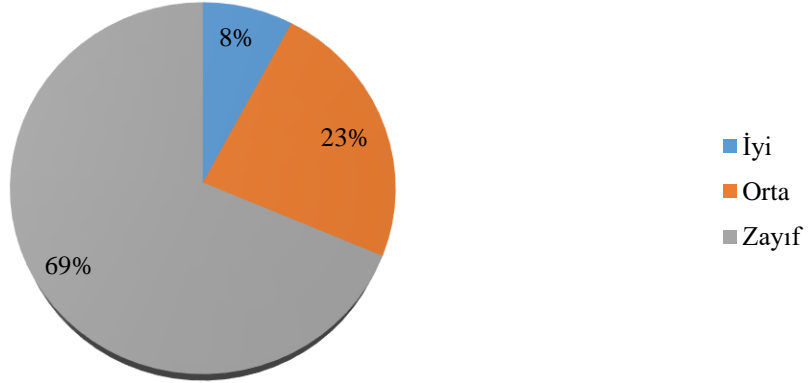

15. Estetik kalite, olumlu duyu/his ve deneyimler için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz? (iyi tasarım, görünüm/manzara, peyzaj ve bitkilendirme)

Şekil 4.62. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların tasarım algıları.

16. Engelliler ve çocuklu aileler için erişilebilirlik açısından uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz?

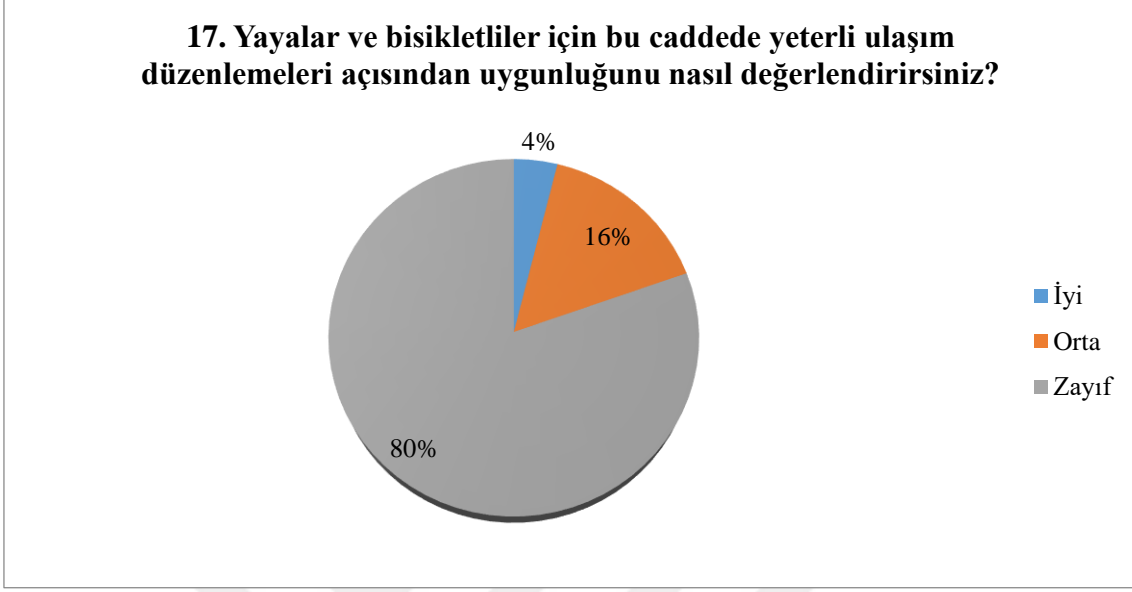

Şekil 4.63. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların engelli olanakları algıları.

Engelli olanakları (Şekil 4.63) açısından yeni düzenlemelere karşın cadde oldukça kısıtlıdır. Özellikle sokak geçişleri ve bina girişleri negatif etkiyi arttırmaktadır.

Özellikle yaya ve bisikletli kullanıcılar için oldukça negatif değerlendirilen Cumhuriyet Caddesi boyunca yürüyüş yollarının kesikli olması, bisiklet yolunun olmaması, yaya geçidi gibi düzenlemelerin yoksunluğu bunların başlıca sebebi olarak

söylenmektedir.

Şekil 4.64. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların ulaşım düzeni algıları.

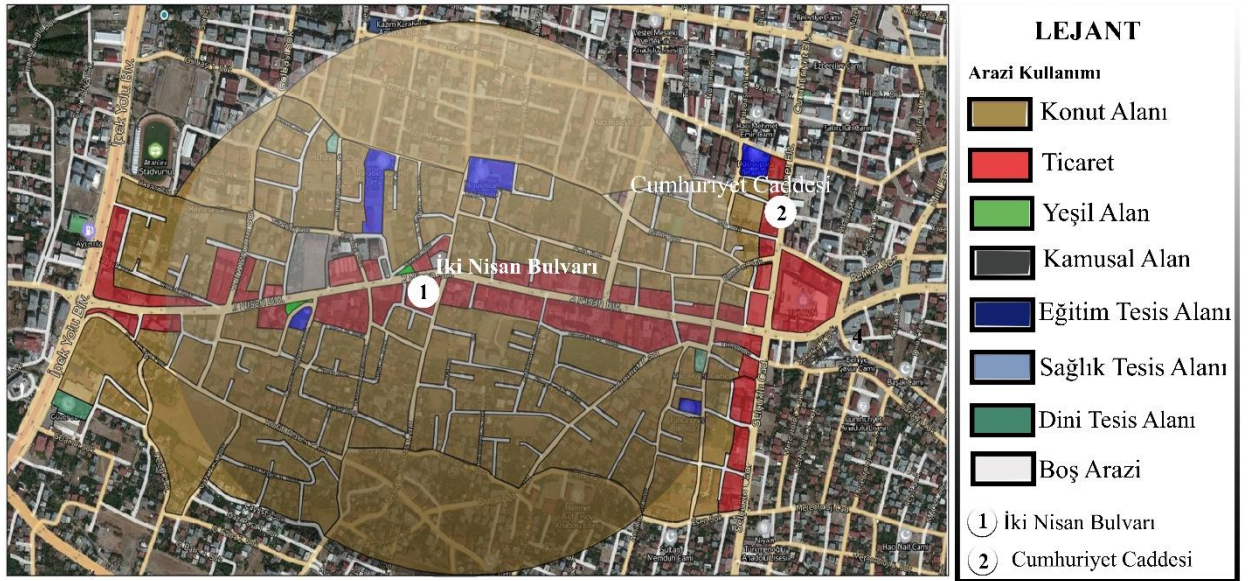

Şekil 4.65. Cumhuriyet Caddesinde katılımcıların estetik algıları.

4.2. Çalışma alanının tanıtımı: İki Nisan Bulvarı

İki Nisan Bulvarı Merkez İpekyolu İlçesinde, kentin doğu-batı doğrultusunda yer almaktadır. Bulvar, batıda Kurtoğlu Sokak ile kesiştiği kavşakla başlayan ve doğuda Cumhuriyet Caddesi ile kesiştiği kavşakla son bulan yaklaşık 1500 metrelik bölümü çalışma alanı olarak seçilmiştir. Bulvar üzerinde eğitim kurumu, park alanı, alt kat kafe ve restoran gibi çeşitli ticaret fonksiyonları ve üst katlar konut olmak üzere karma kullanımlı arazi karakterine sahiptir.

Özellikle 2011 yılındaki deprem sonrasında hazırlanan imar planı kapsamında bulvarın da içinde bulunduğu bölgenin yoğunluğu artırılmıştır. Bulvar üzerinde yeni yapılaşmalar genellikle 8 ya da 9 katlı olup, altı ticaret üstü konut kullanımdadır. Bulvar üzerinde, eğitim tesisi, kafeler, restoranlar, çeşitli ticaret fonksiyonları ve konut birimleri bulunmaktadır. Karma kullanım nedeniyle bulvar özellikle akşam saatlerinde de oldukça yoğun olarak kullanılmaktadır. Yaya olarak kullanımın çok yoğun olmadığı gözlenmektedir.

Şekil 4.66. Çalışma alanı ana ulaşım şeması ve zemin kat arazi kullanım.

4.2.1. İki Nisan Bulvarının Jan Gehl'in 12 kriteri çerçevesinde incelenmesi

İki Nisan Bulvarı, batıda İpekyolu Caddesi ile kesiştiği kavşakta başlayan ve doğuda Cumhuriyet Caddesi ile kesiştiği kavşakta son bulan yaklaşık 1900 metre

uzunluğundadır. Çalışma alanı olarak alınan bölümü ise batıda Kurtoğlu Sokak ve Canbazoğlu Sokak ile kesiştiği kavşakta başlayan ve doğuda Cumhuriyet Caddesi ile kesiştiği kavşakta (Van AVM'nin bulunduğu kavşak) sona eren yaklaşık 1500 metre olan bir alanı kapsamaktadır. Çalışma alanı olarak seçilen İki Nisan Bulvarı 2019 yılının haziran ayında güneşli günlerde, haftanın değişik gün ve saatlerinde (hafta içi- hafta sonu, günün farklı saatlerinde) gözlenmiş incelenmiş ve analiz edilmiştir. Gözlemlere dayalı değerlendirmeler alanda yapılan anket çalışmaları ile de desteklenmiştir. 12 Kalite Kriteri alanda yapılan değerlendirmeler bağlamında “İyi”, “Orta”, veya “Zayıf” puanlama sistemine uygun olarak tablolar hazırlanmıştır. “İyi” kategorisi 3 puan, “Orta” kategorisi 2 puan, “Kötü” kategorisi 1 puan almıştır.

Şekil 4.67. İki Nisan zemin kat arazi kullanımı.

Şekil 4.68. İki Nisan Bulvarı.

4.2.1.1. Trafik ve çeşitli kazalara karşı koruma

Bu bulvarda ki kullanıcıların güvenli bir şekilde hareket etmeleri, taşıt trafiği ile karşılaştığı noktalarda - karşıdan karşıya geçişlerde- güvenliğin sağlanması en önemli faktörlerden biridir. Trafik ve çeşitli kazalara karşı koruma kriteri, “Yaya kaldırımları”, “Geçiş noktaları/kesişimler” ve “Bisiklet yolları” alt başlıklarında incelenmiştir.

Çalışma alanında yapılan analiz ve gözlemler sonucunda parametrelerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yaya kaldırımları

- Zayıf (1): Çalışma alanının tamamında tanımlı ve güvenli yaya kaldırımlarının olmaması.
- Orta (2): Tanımlı ve güvenli yaya kaldırım sürekliliğinin olmaması (eksik/yetersiz olması)
- İyi (3): Çalışma alanının tamamında tanımlı ve güvenli yaya kaldırımlarının yeterli ve sürekli olması.

Trafik ve kazalara karşı korunma, yaya güvenliği için en önemli faktörlerden biridir. Kaldırımlar ve trafik arasındaki tampon bölgeler (yani, bariyer, ağaç, peyzaj elemanları ve levhaların olması) yayalar için hem fiziksel hem de algılanan bir güvenlik duygusu sağlar. Kaldırım veya gerekli tedbirler olmadığında, yayalar genellikle yüksek bir korku ve endişe duygusu hissederler. Trafik ve kazalara karşı korumasız olduklarını düşünürler.

İki Nisan Bulvarının da, yaya yoğunluğunun, genellikle sabah ve akşam iş ve okula geliş-gidiş saatlerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Gün içindeki yoğunluk ise çok fazla olmamakla birlikte akşam saatlerinde kafe ve restoranlara gelen kullanıcıların oluşturduğu bir yoğunluk tespit edilmiştir.

Bulvarın tamamında farklı genişliğe sahip yaya kaldırımı bulunmaktadır (Şekil 4.69). Genel olarak yaya trafiğini karşılayacak, çalışma alanının tamamını kapsayan yeterli ve sürekli bir yaya kaldırımı gözlenmektedir. Sonuç olarak, bulvar yaya kaldırım alt başlığından İYİ değerlendirilmesi almıştır.

Şekil 4.69. İki Nisan Bulvarı yaya kaldırımı.

Geçiş noktaları/ kesişimler

- Zayıf (1): Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin olmaması.
- Orta (2): Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin yetersiz olması
- İyi (3): Geçiş noktalarında yayaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve tanımlı geçitlerin yeterli ve sürekli olması.

Yayaların ve bisiklet kullanıcılarının karşıdan karşıya geçişlerinde, taşıt ile karşılaştığı noktalarda güvenliği sağlamak için, yeterli düzeyde trafik ışığı, yaya geçidi, trafik işaretleri ve işaretçileri bulunmalıdır.

İki Nisan Bulvarında geçiş noktalarında, yaya ve trafiğin karşılaştığı kesişim noktalarında kontrollü ve güvenli sistemler bulunmamaktadır (Şekil 4.70). Bu nedenle, yayaların istedikleri alanlardan karşıya oldukça güvensiz bir şekilde geçtikleri ve trafik yolunu kullandıkları tespit edilmiştir (Şekil 4.71).

Şekil 4.70. Taşıt-yaya kesişim noktalarında yayaların güvenli geçişini sağlayacak düzenlemelerin eksikliği.

Şekil 4.71. Yoğun taşıt trafiğinde yayaaların kontrolsüz geçişi.

Şekil 4.72. İkinci Nisan Bulvarı üzerindeki trafik işaretleri ve yaya geçitleri.

Alanda yapılan gözlem sonucunda, geçiş ve kesişim noktalarında, yayaaların ve bisiklet kullanıcılarının güvenli geçişlerini ve kontrolü sağlayacak işaret, levha ve

tanımlı geçitlerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, İki Nisan Bulvar geçiş/kesişim noktaları alt başlığından ORTA değerlendirmesi almıştır.

Bisiklet yolları

- Zayıf (1): Tanımlı ve güvenli bisiklet yollarının olmaması.
- Orta (2): Tanımlı ve güvenli bisiklet yollarının sürekliliğinin olmaması (eksik/yetersiz olması)
- İyi (3): Tanımlı ve güvenli bisiklet yollarının yeterli ve sürekli olması.

Bulvarda tanımlı, kontrollü ve güvenli bir bisiklet yolu bulunmadığından, bisiklet yolu alt başlığından ZAYIF değerlendirme almıştır.

Trafik ve Çeşitli Kazalara Karşı Koruma Kriteri değerlendirme sonucundan toplamda ORTA derecesi almıştır. Bisikletli kullanıcılara yönelik yapılacak tanımlı bir bisiklet yolu ve özellikle taşıt trafiği ve yaya/bisikletlinin karşılaştığı kesişim noktalarında yapılacak olan tanımlı yaya geçidi, gerekli alanlarda trafik işareti ve trafik levhası konulması ile cadde, trafik ve çeşitli başkaca kazalara karşı güvenli hale gelecektir.

4.2.1.2. Suç ve şiddet olaylarına karşı korunma

Kamusal alanın hem gündüz hem de gece suç ve şiddete karşı güvenliği ile ilgili kriter “Arazi Kullanım-Gece-Gündüz örtüşen işlevler” ve “Aydınlatma” alt başlıklarında incelenmiştir. Alandaki zemin kat kullanım çeşitliliği ve mesai başlangıç ve bitiş saatlerinde kullanıcının aktivitelerine olanak sağlayan fonksiyonların varlığı kamusal alanın kullanımını ve güvenliğini etkilemektedir. Aynı zamanda, bulvardaki aydınlatma elemanlarının hem araç yolunu hem de yaya yolunu aydınlatacak şekilde tasarlanması ve konumlandırılmasından kullanıcıların kendilerini güvende hissetmelerine olanak sağlamaktadır. Arazi kullanım ile ilgili ofis ve alan çalışmalarının yanı sıra çalışma alanında yapılan gözlemler sonucunda değerlendirme yapılmıştır.

Arazi kullanım gece-gündüz örtüşen işlevler

- Zayıf (1): Gece kullanım fonksiyonlarının olmayışı/az olması, Alanın yarısından azının perakende/hizmet ve karma kullanım fonksiyonlarından oluşması, boş ve kullanılmayan alanların varlığı.
- Orta (2): Alanın yarısından fazlasının (%60-%80) perakende/hizmet ve karma kullanım fonksiyonlarından oluşması.
- İyi (3): Tamamen kendini güvende hissettiren alan, alanda büyük oranda (%80) perakende/hizmet ve karma kullanım fonksiyonlarının oluşu.

Bulvar üzerinde yaygın kullanım alt kat ticaret üst kat konut olan karma kullanım şeklindedir. Konut birimlerinin zemin kat fonksiyonları kafe, restoran, çeşitli ticaret birimleri şeklindedir. Alan, bu alt kategoriden ORTA derecesi almıştır.

Aydınlatma

- Zayıf (1): Güvende olma hissi vermeyen, yaya ölçekli sokak aydınlatması sistemi olmayan
- Orta (2): Gece güvenliği yeterince olmayan, kısmi aydınlatmaya sahip, sadece taşıt yolu aydınlatması olan, yaya ölçekli sokak aydınlatması sistemi olmayan veya yetersiz olan
- İyi (3): Çok sayıda ve yeterli aydınlatma elemanı olan, gece ve gündüz güvenlik hissi veren, yaya ölçekli sokak aydınlatması sistemine sahip olan.

Şekil 4.73. İki Nisan Bulvarı aydınlatma sistemi.

Şekil 4.74. Hem taşıt hem de yaya yolunu aydınlatan sistemler.

Kamusal alanların yeterli aydınlatma sistemlerine sahip oluşu kullanıcılarda güvenlik hissini artıran etmenlerdendir. Sadece trafik yolunu kapsayan değil yaya ölçekli sokak aydınlatmaları güvenlik algısı için büyük oranda önem verilmesi gereken etmenlerdendir. Bulvar boyunca, yaya kaldırımlarında yer alan hem taşıt yolunu hem de yaya yolunu aydınlatan yeterli sayıda ve ölçeklerde aydınlatma sisteminin varlığı gözlenmiştir (Şekil 4.73 ve Şekil 4.74).

Şekil 4. 75 Boş alanların güvensizlik hissi oluşturması.

Sonuç olarak, aydınlatma sistemi hem taşıt yolunu aydınlatma amaçlı planlanmış olup, hem de yaya ölçekli aydınlatma elemanlarının yeterli olması aydınlatma alt kategorisinden İYİ derecesini almıştır. İki Nisan Bulvarı, “Suç ve Şiddete Karşı Koruma” kriterinden ORTA değerlendirmesi almıştır.

4.2.1.3. İstenmeyen duyuşsal deneyimlere karşı korunma

Kamusal alanın, kentli kullanıcıya yerel iklimin koşullarına uyum sağlaması ve kamusal alanda konforlu vakit geçirmesi için, alandaki olanaklar oldukça önemlidir. Sıcak mevsimlerde, güneşten korunmak için gölge oluşturacak kent mobilyaları ve peyzaj elemanlarının varlığı, kentlinin kamusal alanda konforlu ve güvenli vakit geçirmesi sağlar. Kış mevsimlerinde, kar/yağmur gibi meteorolojik etkilerden ve yoğun rüzgârlardan korunmak için kamusal alanın sunduğu imkânlar, mekân kalitesini ve bunun sonucunda yaşam kalitesini etkilemektedir. Benzer şekilde, kamusal alandaki oluşan gürültü, alanda oluşan kötü kokular yaşam kalitesini etkileyen kullanıcının alanda vakit geçirme süresini ve memnuniyetini belirleyen etmenlerdendir.

Ses, gürültü ve diğer kirleticilerden korunma

- Zayıf (1): Yüksek şiddetli gürültü ve kötü kokular.
- Orta (2): Orta şiddetli gürültü, yüksek sesle konuşup kendini duyurabilme.
- İyi (3): Az şiddetli gürültü, güzel kokan peyzaj unsurları, konuşabilme olanağı.

Şekil 4. 76. Mesai bitiminde yoğun taşıt trafiği kaynaklı gürültü.

İki Nisan Bulvarı boyunca yoğun taşıt trafiği kaynaklı gürültü kirliliği yaşanmaktadır (Şekil 4. 76) Trafiğin neden olduğu egzoz salınımları nedeniyle de kötü kokular kullanıcının konforunu negatif etkilemektedir. Bulvar, yapılan gözlemler ve tespitler sonucunda bu alt kategoriden ORTA derecesini almıştır.

İklimsel koşullardan korunma

- Zayıf (1): Ağaçların az olması, güneşten, yağmurdan, kardan korunmak için üst örtülerin, tentelerin olmaması
- Orta (2): Kesintisiz bir hat boyunca 11 cm veya daha az gövde çapına sahip ağaçların varlığı, güneşten, yağmurdan, kardan korunmak için üst örtülerin, tentelerin yetersiz olması
- İyi (3): Kesintisiz bir hat boyunca 12 cm veya daha büyük gövde çapına sahip ağaçların varlığı, iklim özelliklerine bağlı olarak güneşten, yağmurdan, kardan korunmak için üst örtülerin, tentelerin olması (kış aylarında kardan ve yağmurdan yaz aylarında ise güneşten korunma olanaklarının varlığı).

Kentsel donatı elemanlarının ve ağaçların sürekliliğinin sağlanması ile kullanıcıların yerel iklimin istenmeyen koşullarından korunması sağlanabilir

İki Nisan Bulvarında da Cumhuriyet caddesindeki, gibi iklim koşullarından korumaya elverişli üst örtü ve tenteler oldukça azdır. Ancak çeşitli peyzaj öğeleri ve lokal çözümlerle sıcak iklimden koruma kapsamlı kısıtlı imkanlardan söz edilebilir. İki Nisan Bulvarı, iklimin olumsuz koşullarından korunmayı sağlayan kentsel donatı elemanlarının ve peyzaj düzenlemelerinin yetersiz olması sebebiyle bu alt kategori ORTA değerini almıştır.

Şekil 4.77. Yaya kaldırımında iklimin etkilerinden korunma için olanakların olmaması (İki Nisan Bulvarı kuzey batı yönünden bir görüntü).

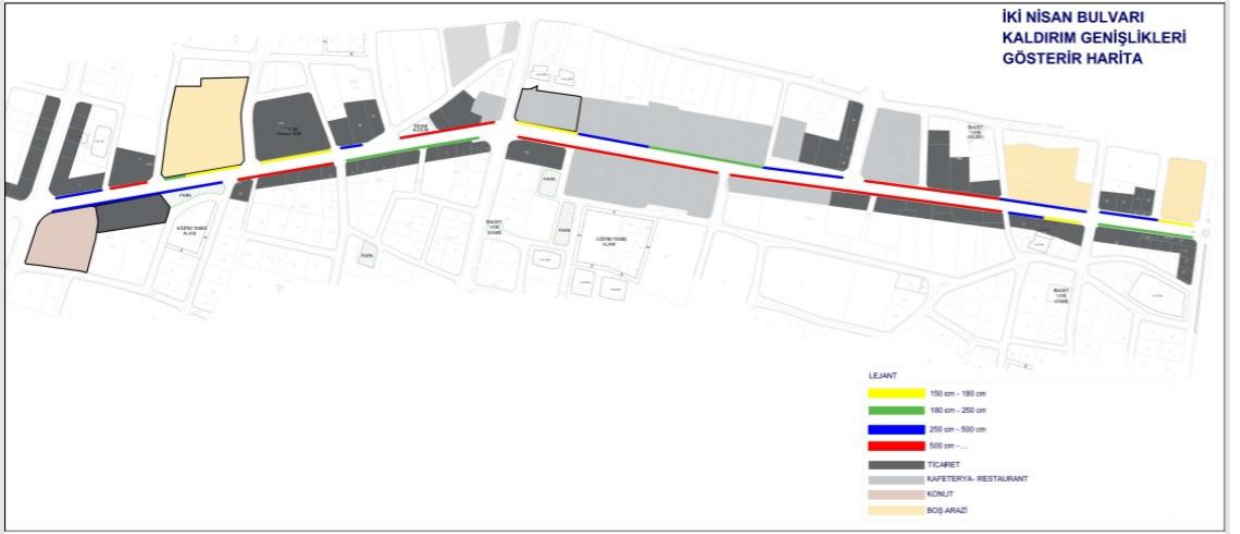
Toplamda, cadde “İstenmeyen Duyusal Deneyimlere Karşı Korunma” kriterinden toplamda ORTA değeri almıştır.

4.2.1.4. Yürüme olanağı

Bu bölüm kamusal alan içerisindeki yaya trafiğinin aktığı alanların kullanım değerlendirmesini ve memnuniyet ölçüsünü değerlendirmektedir.

Yaya kaldırımı genişliği

- Zayıf (1): Kaldırımsız alanlar, yaya yürüme zorluğu, yaya kaldırım genişliğinin 1,20 m'den az olması.
- Orta (2): Kaldırımları olan, yaya kaldırım genişliğinin 1,5 -1,8 m arası olan alanlar
- İyi (3): Geniş kaldırımlı (1,8 m ve daha büyük), yaya yürümesine olanak tanıyan alanlar

Şekil 4.78. Kaldırım genişliği haritası.

Şekil 4.79. İki Nisan Bulvarı yaya kaldırımı.

İki Nisan Bulvarı'nın kuzey-güney aksındaki kaldırım genişlikleri standart değildir. Şekil 4.78'de haritalandırılan bu genişlikler ve kaldırım bütünlüğünün olmaması sebebiyle nedeniyle ORTA değeri almıştır.

Şekil 4.80. İki Nisan Bulvarı yaya kaldırımı.

Herkes için erişilebilirlik olanağı

- Zayıf (1): Engelli ve bebek arabası kullanıcıların erişimini sağlayan elemanların olmaması.
- Orta (2): Engelli ve bebek arabası kullanıcıların erişimini sağlayan elemanların standartlara uygun ve/veya sürekliliğinin olmaması.
- İyi (3): Engelli ve bebek arabası kullanıcıların erişimini sağlayan elemanların standartlara uygun ve/veya sürekliliğinin olması.

Kentsel kamusal alanların değerlendirilmesinde önemli bir hususta erişilebilir tasarımıdır. Genel olarak İki Nisan Bulvarı üzerinde engelli ve bebek arabası kullanıcıları için erişim olanağını sağlayan elemanların (rampa) varlığından söz

edilebilir. Ancak, bu elemanların yönetmeliklerle belirlenen standartlara uyumu rampa eğimleri, genişlikleri tutunma elemanı eksikliği gibi sebeplerle her zaman sağlanamamaktadır. Görme engelli kullanıcılara yönelik planlanan yürüme bantlarının yer yer kesintiye uğradığı ve/veya engeller sonucunda (aydınlatma direği, reklam panosu, ağaç vb.) sürekliliğinin sağlanamadığı gözlenmiştir. Tüm su sorunlar/eksiklikler sonucunda bu alt kategori ORTA olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.81. Yaya kaldırımlarındaki rampalar.

Engeller

- Zayıf (1): Kullanıcıların geçişini, erişilebilirliğini, konforunu ve güvenliğini tehlikeye sokan engellerin oldukça fazla olması.
- Orta (2): Yayaların geçişini, konforunu ve güvenliğini tehlikeye sokan engellerin olması.
- İyi (3): Yayaların geçişini, konforunu ve güvenliğini tehlikeye sokan engellerin az olması/hiç olmaması

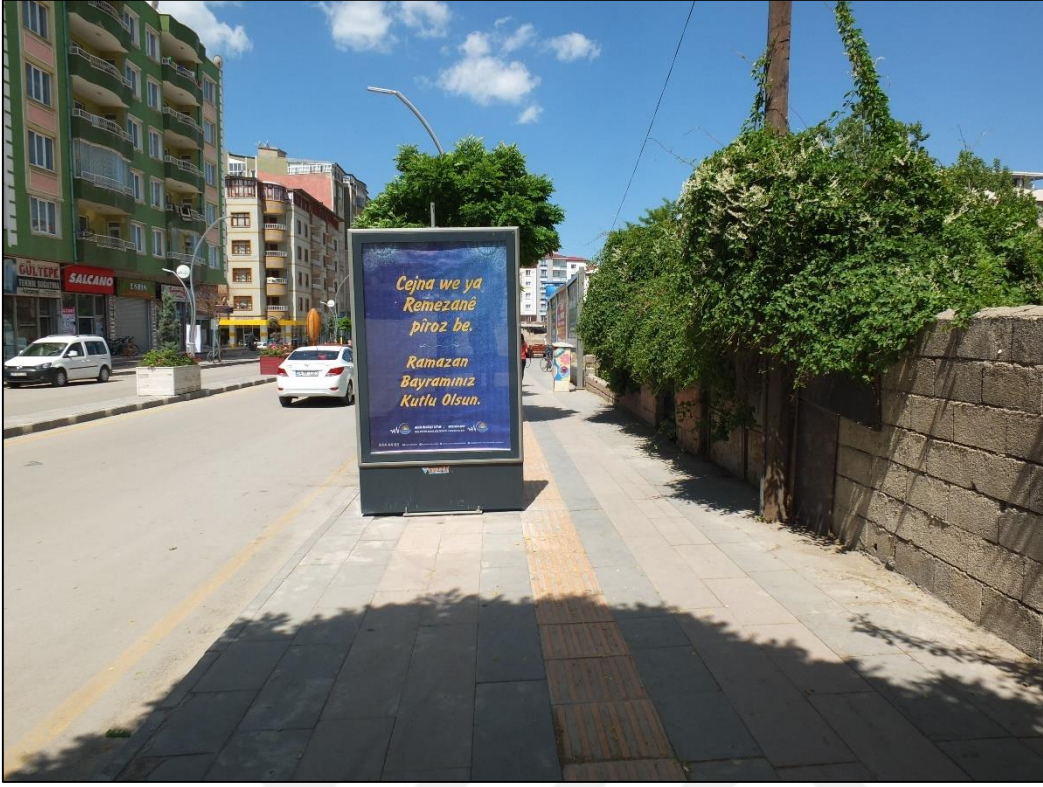
Kentsel Kamusal alanların konfor ve kalitesi yaya akışının güvenli, sürekli ve

standart yollar vasıtasıyla yapılmasına oldukça bağlıdır. Kaldırımlar üzerindeki çeşitli kentsel elemanların kullanıcıların bu konforunu etkilemeyecek şekilde yerleştirilmesi beklenmektedir..

İki Nisan Bulvarı boyunca yürüme yollarında yayaların konforunu, güvenliğini kısıtlayan bazı engel ve elemanların varlığı görülmektedir. Engelli erişimini kısıtlayan süreksizlikler, çeşitli altyapı ihtiyaçlarının kaldırımı orantısız işgali, taşıt parkları, kafe ve vb. ticari işletmelerin kaldırıma yayılmaları yürüyüşe engel teşkil eden etmenlerdendir. Yapılan gözlem ve analizler sonucunda cadde, bu kategoriden ORTA değerlendirilmesi yapılmıştır.

Şekil 4.82. Görme engelliler için yapılan hissedilebilir yüzeyin kesintiye uğraması.

Şekil 4.83. Reklam panolarının yaya kaldırımlarındaki geçişi engellemesi.

Şekil 4.84. Zemin kat kullanımlarının yaya kaldırımlarındaki geçişi engellemesi.

Şekil 4.85. Yaya erişilebilirliğin taşıt sürücüsü tarafından engellenmesi.

Yaya yolu zemini

- Zayıf (1): Kullanıcılar için tehlike oluşturacak ve konforunu bozacak zemin kaplaması
- Orta (2): Kullanıcıların konforunu bozacak düzensiz, tamirata ihtiyacı olan zemin kaplaması.
- İyi (3): Rutin bakıma ihtiyacı olan zemin kaplaması.

Kaldırımlarda kullanılan kaplamaların kaymaz, konforlu, aynı kotta ve kaliteli olması tercih sebebidir. Ancak İki Nisan bulvarı genelinde bu açılardan kaliteli kaplamalar kullanılmamıştır. Yeni elden geçirilen Bulvar boyunca kaldırım eksiklikleri, onarımlar, çeşitli altyapı çalışmaları ile bozulan kısımlar sürdürülebilir bir şekilde onarılamamıştır. Cadde, yaya yolu zemini alt kategorisi olarak ORTA değerlendirilmiştir.

Şekil 4.86. Hasarlı zemin kaplaması.

Şekil 4.87. Engelli zemin kaplaması.

4.2.1.5. Duraklama ve bekleme olanakları

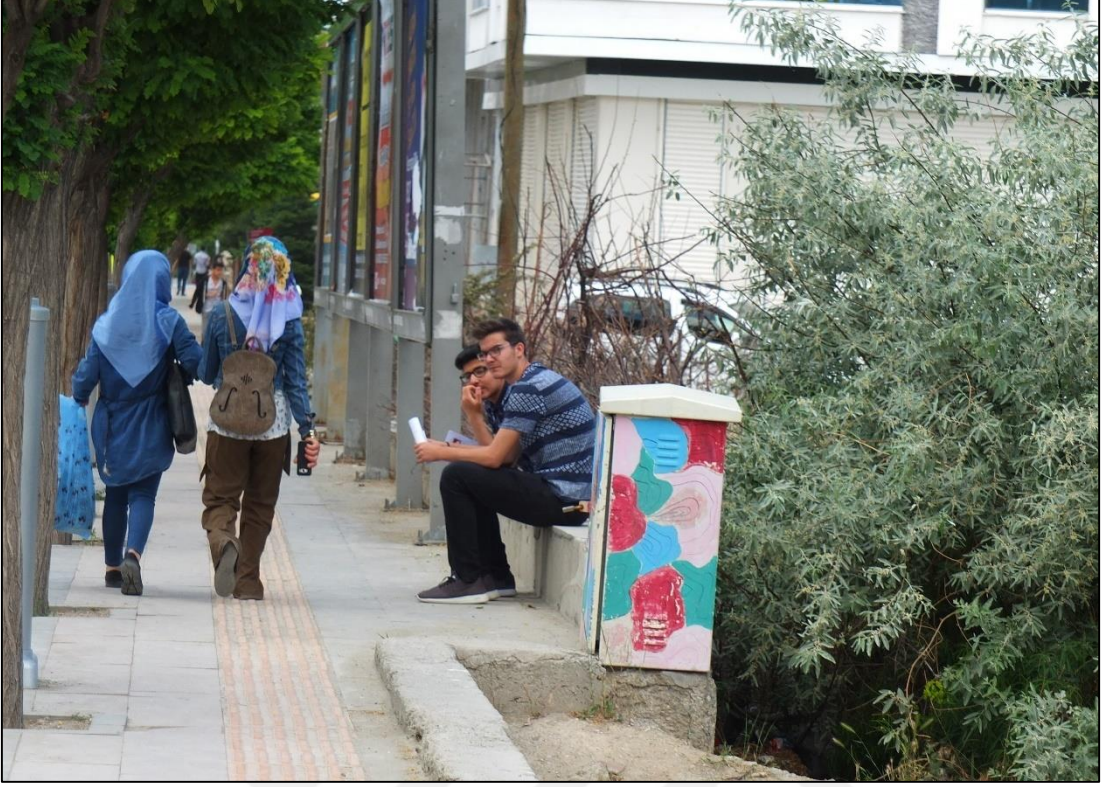
Bekleme olanakları

- Zayıf (1): Dar kaldırımlar, ayakta durabilecek alanın olmaması, oturma ve yaslanma alanlarının olmaması
- Orta (2): Ayakta durma, oturma, bekleme ve yaslanma alanlarının kısmi olması
- İyi (3): Ayakta durma, oturma, bekleme ve yaslanma gibi durumlar için olanakların olması

İki Nisanda site ve binaların bahçe duvarlarında bekleme olanakları vardır. Cadde genelinde, bekleme olanaklarının yetersiz olduğu gözlemlenmiş ve ORTA seviye olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.88. Bahçe duvarında bekleme ve oturma olanakları.

Şekil 4.89 Bahçe duvarında oturma olanağı.

Toplu taşıma bekleme olanakları

- Zayıf (1): Toplu taşıma için durakların olmaması
- Orta (2): Toplu taşıma için durakların yetersiz düzeyde olması
- İyi (3): Toplu taşıma için durakların yeterli düzeyde olması

Şekil 4.90. İki Nisan Bulvarında otobüs durağı.

Bulvarda toplam dokuz tane toplu taşıma durağı tespit edilmiş olup, bu duraklar korumasız olarak planlanmıştır. (Şekil 4.32). Cadde, toplu taşıma için durakların yetersiz düzeyde olması nedeniyle bu alt kategoriden ORTA değeri almıştır.

Durma ve bekleme olanaklarının yapılarla olan ilişkisi

- Zayıf (1): Durma ve bekleme olanaklarının sağlanamaması, sağır duvarların olması.
- Orta (2): Durma ve bekleme olanaklarının kısmen sağlanması.
- İyi (3): Durma ve bekleme olanaklarının sağlanması, sağır duvarların olmaması

İki Nisan Bulvarında durma ve bekleme olanaklarının kısıtlı olması ve sağır duvar ve reklam panolarının kısmen de olsa kullanıcı konforunu bozduğu değerlendirildiğinde sonucunda ORTA derecesi almıştır.

4.2.1.6. Oturma olanakları

- Zayıf (1): Kamusal oturma olanaklarının olmaması/yetersiz olması (banklar, sandalyeler, merdivenler, havuz kenarları vb.)
- Orta (2): Kamusal oturma olanaklarının yeterli olmaması (banklar, sandalyeler, merdivenler, havuz kenarları vb.)
- İyi (3): Kamusal oturma olanaklarının olması (banklar, sandalyeler, merdivenler, havuz kenarları vb.)

Şekil 4.91. İki Nisan Bulvarında park alanından oturma olanakları.

İki Nisan Bulvarı, kentli tarafından mesai çıkışları yeme-içme mekânlarının yoğun olarak bulunduğu cadde niteliği taşımasından ötürü kamusal oturma, bekleme ve dinlenme alanlarının yetersiz olması dikkat çekmektedir. Kısıtlı dinlenme ve bekleme olanakları sebebiyle bu kriter ORTA dereceli olarak değerlendirilmiştir.

4.2.1.7. Görme olanakları

- Zayıf (1): Görsel ve estetik niteliğe sahip alanların olmaması/yetersiz.
- Orta (2): Görsel ve estetik niteliğe sahip alanların yeterli olmaması.
- İyi (3): Görsel ve estetik niteliğe sahip alanların olması.

Bulvar genelinde yapılar ve manzara olanakları yetersiz olduğu değerlendirilmiş olup ORTA değeri almıştır.

4.2.1.8. Konuşma dinleme olanakları

Düşük gürültü seviyesi

- Zayıf (1): Taşıt ve yaya yoğunluğu kaynaklı gürültü seviyesinin yüksek olması
- Orta (2): Taşıt ve yaya yoğunluğu kaynaklı gürültü seviyesinin kısmen yüksek olması
- İyi (3): Taşıt ve yaya yoğunluğu kaynaklı gürültü seviyesinin düşük olması/olmaması.

Taşıt trafiği kaynaklı gürültü seviyesinin kısmen yüksek olduğu gözlemlenmiş olup ORTA değeri almıştır.

Konuşma olanakları sağlayan kentsel donatılar

- Zayıf (1): Kentlilere konforlu konuşma olanağı sağlayan kent mobilyalarının olmaması/yetersiz olması
- Orta (2): Kentlilere konforlu konuşma olanağı sağlayan kent mobilyalarının yeterli olmaması
- İyi (3): Kentlilere konforlu konuşma olanağı sağlayan kent mobilyalarının olması.

Şekil 4.92. Park alanında oturma olanakları.

Oturma olanaklarının yerleşiminin kullanıcılara etkili iletişim için imkanlar sunması gerekmektedir. Alanda bulunan park alanlarında oturma olanaklarının düzeni konuşma, dinlenme etkinliklerinde kısıtlı konfor sunduğu için ORTA olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.36).

4.2.1.9. Oyun spor olanakları

- Zayıf (1): Kentlilere konforlu oyun ve spor olanağı sağlayan kent mobilyalarının, alanların olmaması/yetersiz olması
- Orta (2): Kentlilere konforlu oyun ve spor olanağı sağlayan kent mobilyalarının, alanların yeterli olmaması
- İyi (3): Kentlilere konforlu oyun ve spor olanağı sağlayan kent mobilyalarının, alanların olması

Yıl boyunca gece gündüz fark etmeden kentlilerin sportif faaliyetlerine imkan verecek kent mobilyaları ve eğlence imkanlarının bulunması kentsel konfor açısından önemlidir. Bu bağlamda bu tip imkanların oldukça kısıtlı olmasından ötürü bu kategoriden ZAYIF değeri almıştır.

4.2.1.10. Ölçek

Yaya hareketleri ve zemin seviyesindeki etkinlikler ile yüksek katlarda yaşayanlar arasında etkileşimin sınırlı olduğu Gehl tarafından değerlendirilmektedir (Gehl, 2010). İki Nisan Bulvarı genelinde yapılar üç, beş, yedi ve sekiz katlıdır. Bu caddede genel olarak yapı-insan ilişkisi ZAYIF olarak tariflenebilir.

- Zayıf (1): Cadde üzerinde yer alan yapıların en az %50'sinin üç ve/veya daha az katlı olması, yapı yüksekliklerinin cadde genişliği ile orantılı olmaması. Yapı-insan ilişkisi zayıf olması.
- Orta (2): Cadde üzerinde yer alan yapıların en az % 75'inin üç ve/veya daha az katlı olması, yapı yüksekliklerinin cadde genişliği ile orantılı olması.
- İyi (3): Cadde üzerinde yer alan yapıların büyük çoğunluğunun (%90) üç ve/veya daha az katlı olması, yapı yüksekliklerinin cadde genişliği ile orantılı olması. Yapı-insan ilişkisi güçlü olması.

Şekil 4.93. Yüksek Katlı Apartman blokları.

Şekil 4.94. İki Nisan Bulvarının Genel Görünüm (Gece).

Şekil 4.95. İki Nisan Bulvarı genel görünümü.

4.2.1.11. İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar

- Zayıf (1): Yerel iklimin olumsuz koşullarından korunmak için kent mobilyalarının, peyzaj düzenlemelerinin olmaması.
- Orta (2): Yerel iklimin olumsuz koşullarından korunmak için kent mobilyalarının, peyzaj düzenlemeleri olanakları kısıtlı olması.
- İyi (3): Yerel iklimin olumsuz koşullarından korunmak için kent mobilyalarının, peyzaj düzenlemelerinin yeterli olması.

İki Nisan Bulvarında güneşten korunmak için peyzaj elemanları bulunmamakta yağmur ve rüzgârdan korunmak içinde yapılmış herhangi bir unsur görünmemektedir. Van kışın kar yağın ve yazın güneşin dik gelmesi ve yüksek rakım nedeniyle iklimin rahatsız ettiği bir kenttir. Kışın güneşten yararlanma, yazında güneşten korunmak için hareketli tenteler gibi çeşitli uygulamalar düşünülebilir. Alanın gözlem değerlendirmesi ORTA derecesi almıştır.

Şekil 4.96. Peyzaj Elamanı Altında güneşten korunmaya çalışan kullanıcı.

4.2.1.12. Estetik kalite algısı ve olumlu duyuşsal deneyimler

Kamusal alanın estetik kalitesi, kullanıcıya sunduğu görsel kalite ile alanın kullanım oranını ve memnuniyetini ortaya çıkaran faktörlerdir. Estetik duyuşsal kalite ancak; iyi tasarım, iyi malzeme, iyi manzara ve peyzaj özellikleri ile gerçekleştirilebilir.

İyi tasarım, iyi malzeme, iyi manzara

İki Nisan Bulvarı yapı kalitesi, peyzaj düzenlemeleri, kentsel elemanların kullanımları açısından değerlendirildiğinde kısıtlı düzeyde imkanlar olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle, alan bu alt kategoriden ORTA olarak değer almıştır.

- Zayıf (1): Yapı tasarımlarının estetik olmaması, yaya kaldırım-taşıt yolu ayırımının olmaması, kamusal alanın manzara&vista olanakları sunmaması

- Orta (2): Yapı tasarımlarının estetik açıdan yetersiz olması, yaya kaldırımı-taşıt yolu ayırımının uygun olmayışı, kamusal alanın manzara&vista olanakları kısıtlı olması.
- İyi (3): Estetik yapı tasarımları, uygun yaya kaldırımı-taşıt yolu ayırımı, kamusal alanın manzara&vista olanakları sunması.

Peyzaj açısından (ağaç, bitkiler ve su elemanları)

- Zayıf (1): Peyzaj tasarımının (ağaçlandırma, bitkilendirme, su elemanları) olmaması ve/veya yetersiz olması
- Orta (2): Peyzaj tasarımının (ağaçlandırma, bitkilendirme, su elemanları) yeterli olmaması, bakım ve onarıma ihtiyacı olması.
- İyi (2): Peyzaj tasarımının (ağaçlandırma, bitkilendirme, su elemanları) yeterli olması.

Bulvar, boyunca hem orta refüjde hem de kaldırımlarda çeşitli ağaçlandırma ve peyzaj çalışmaları bulunmaktadır (Şekil 4.97).

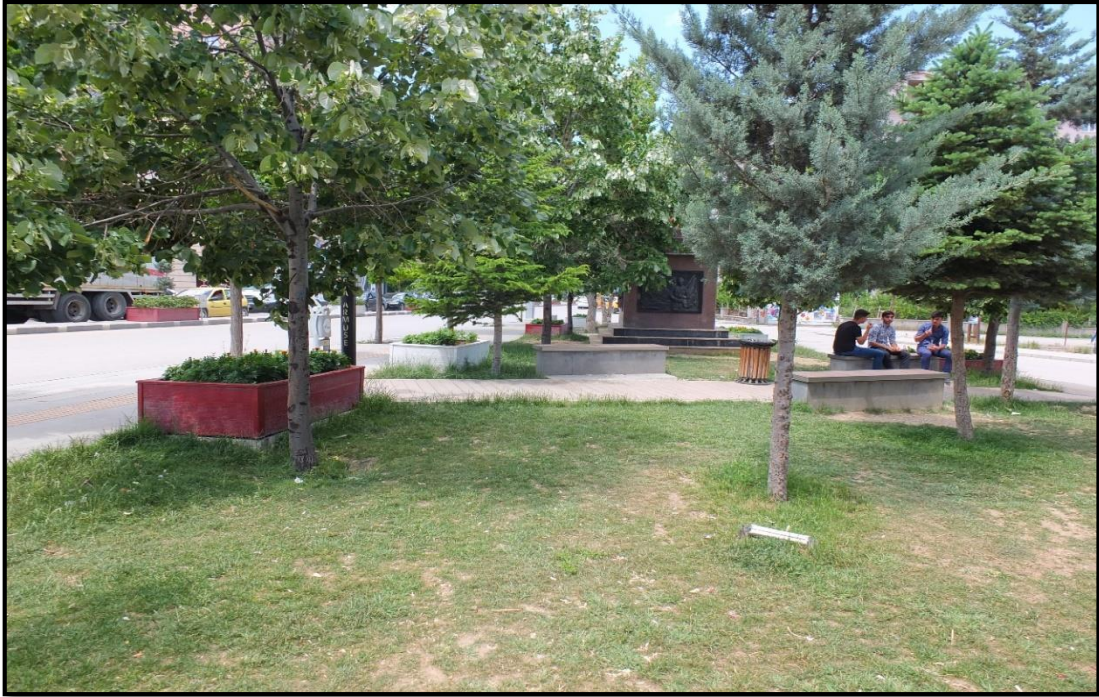

Şekil 4.97. İki Nisan Bulvarı refüj ve yaya kaldırımındaki peyzaj düzenlemesi.

Şekil 4.98. Yaya kaldırımındaki peyzaj düzenlemesi.

Şekil 4.99. Alandaki park alanındaki peyzaj düzenlemesi.

Bulvar üzerindeki peyzaj öğeleri bütüncül olarak değerlendirdiğimizde kısmen

yetersizlikler bulunsa da ORTA derecede bir varlıktan söz edilebilir.

İki Nisan Bulvarı'nın 12 Kalite Kriteri açısından değerlendirilmesi sonucunda aldığı değerler Çizelge 4.3'de verilmiştir. İki Nisan Bulvarı genel çerçevede orta sınıf bir kaliteye sahip olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 4. 3. İki Nisan Bulvarı 12 Kalite Kriteri Değerlendirmesi

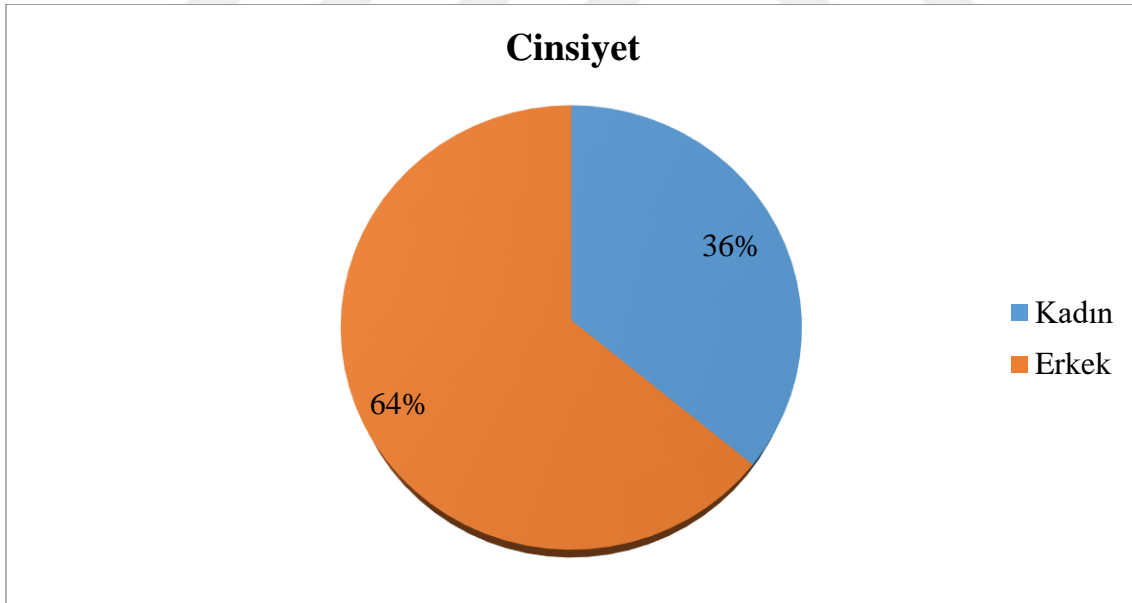
Koruma	1	Trafik ve Çeşitli Kazalara Karşı Koruma	2
	2	Suç ve Şiddet Olaylarına Karşı Korunma	2.5
	3	İstenmeyen Duyusal Deneyimlere Karşı Korunma	2
Konfor	4	Yürüme Olanakları	2
	5	Duraklama ve Bekleme Olanakları	2
	6	Oturma olanakları	2
	7	Görme olanakları	2
	8	Konuşma dinleme olanakları	2
	9	Oyun spor olanakları	1
	10	Ölçek	1
Eğlence	11	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	2
	12	Estetik kalite algısı ve olumlu duyuşsal deneyimler	2

4.2.2. İki Nisan Bulvarı anket çalışması sonuçları

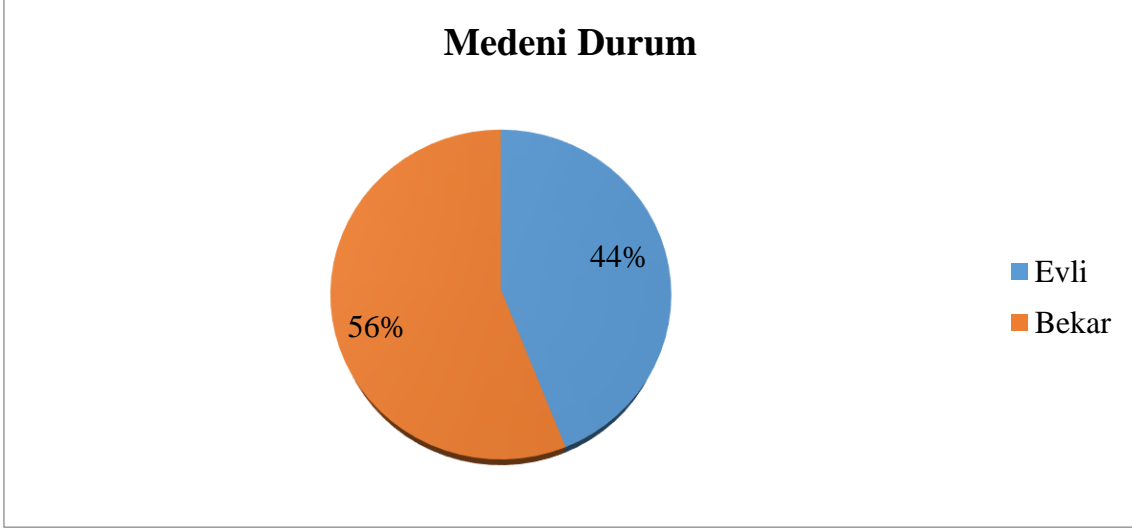
Bu bölümde çalışma sürecinde İki Nisan Bulvarı boyunca değişik zamanlarda yapılmış 51 anket değerlendirmeye alınmıştır. Ankete katılanların büyük çoğunluğu yetişkin erkeklerden oluşmaktadır Şekil 4.100. Ankete katılanların yaş ortalaması 31,9'dur. Çoğunluğu lise mezunu olan bu grup rastgele olarak belirlenmiştir ve sonuçlar incelendiğinde 95%'si haftada en az bir kere bu caddede 1 saatten fazla vakit geçirmektedir.

Çizelge 4.4. Anketlerin uygulanış zamanları

Anket Sayısı	Tarih	Gün
3	3.06.2019	Pazartesi
7	6.06.2019	Perşembe
6	8.06.2019	Cumartesi
4	9.06.2019	Pazar
2	11.06.2019	Salı
8	13.06.2019	Perşembe
6	14.06.2019	Cuma
2	15.06.2019	Cumartesi
1	16.06.2019	Pazar
11	17.06.2019	Pazartesi

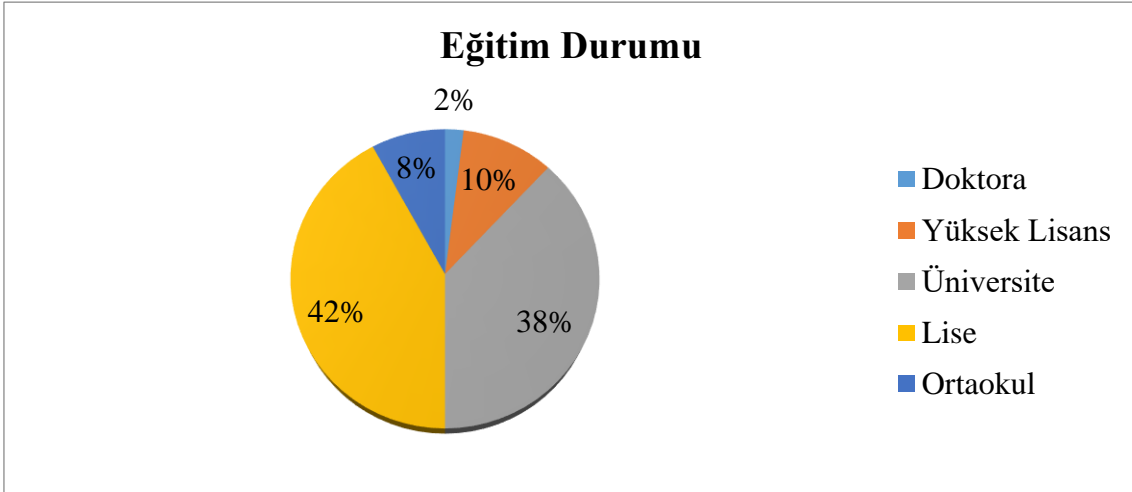

Şekil 4.100. 2 Nisan Caddesinde ankete katılanların cinsiyet dağılımları.

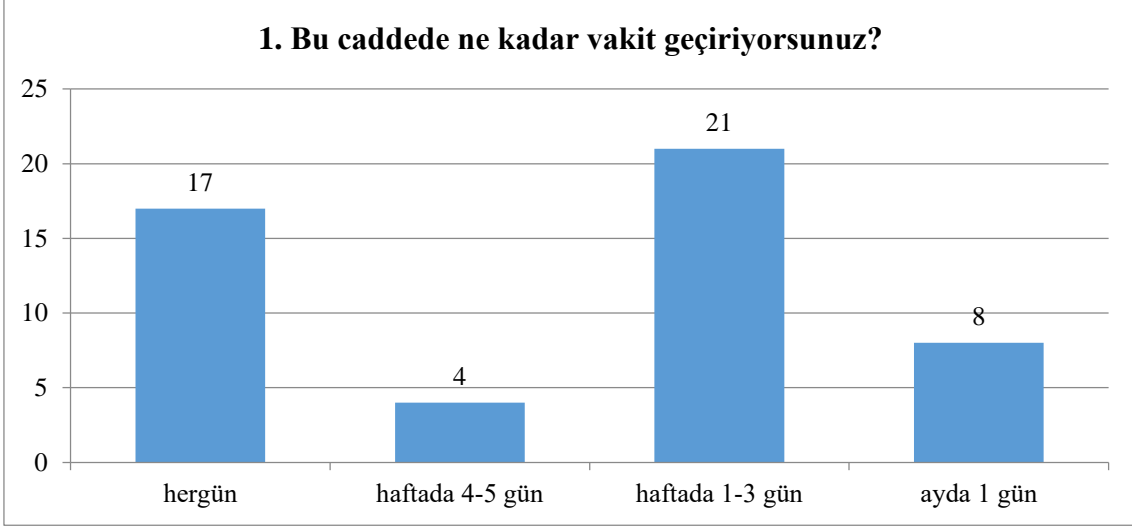

Şekil 4.101 2 Nisan Caddesinde ankete katılanların medeni durumları.

Ankete katılanların eğitim durumları dikkate (Şekil 4.102) alındığında hepsinin en az Ortaokul mezunu olduğunu ve en az Üniversite mezunu olanların oranının ise 50% olduğu görülmektedir. Buda anket sonuçlarının dikkate alınmasında yardımcı bir unsur olmuştur.

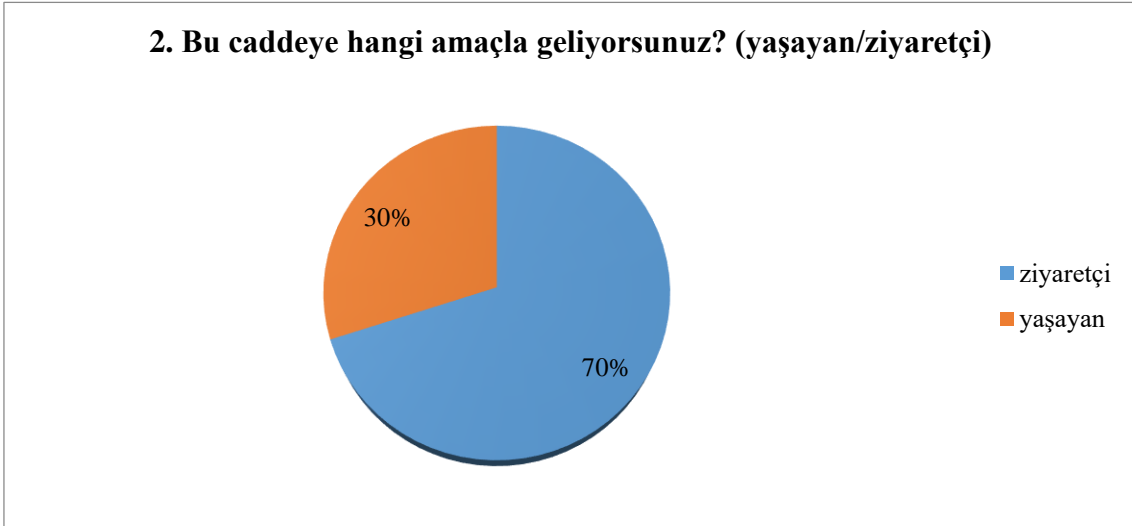

Şekil 4.102. 2 Nisan Caddesinde ankete katılanların Eğitim durumları.

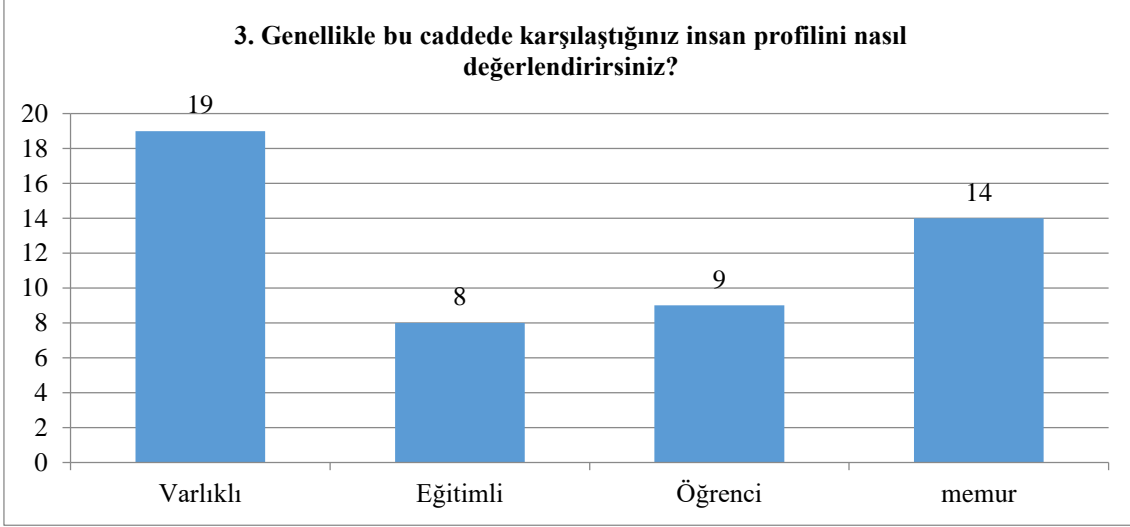

Şekil 4.103. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların vakit geçirme sıklıkları.

Gönüllülerin büyük çoğunluğu (84%) en az haftada 1 en az 1 saat 2 Nisan Caddesinde vakit geçirenlerden (Şekil 4.103) oluşmaktadır. Bunların 70% si ise hâlihazırda bu bölgede yaşamaktadırlar (Şekil 4.104). Bu durum ileriki soruların cevaplarının rastgele olarak değerlendirilemeyeceği ve sonuçların güvenilirliğine katkı sağlamaktadır.

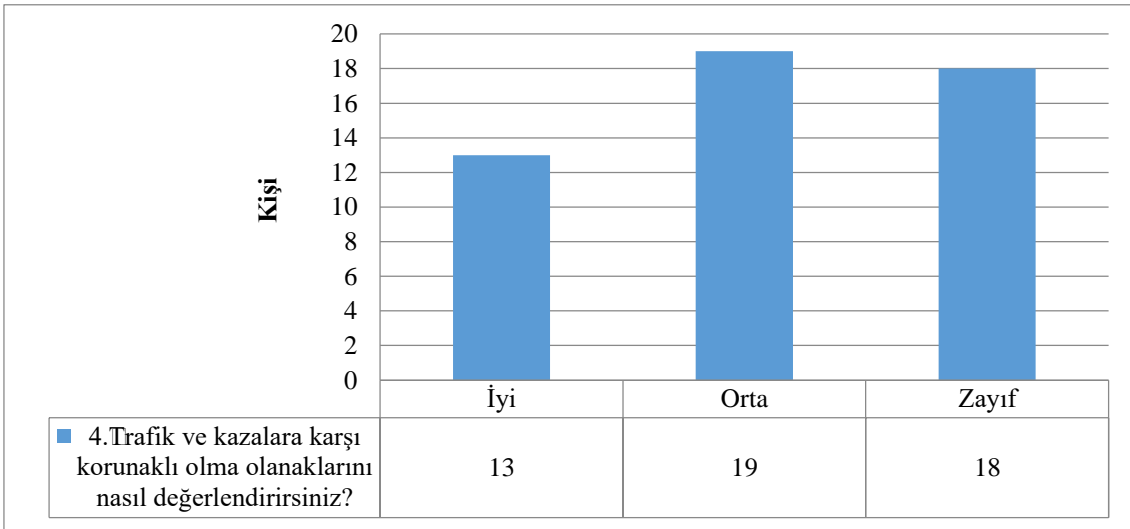

Şekil 4.104. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların ziyaret amaçları.

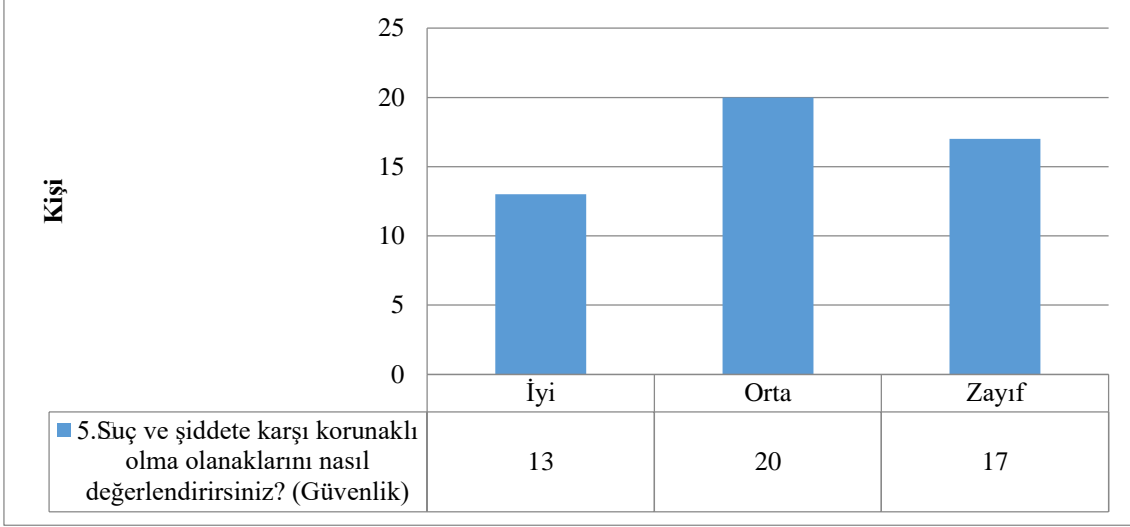

Şekil 4.105. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların insan profili algıları.

Gönüllü katılımcılar bu caddede bulunan insanların genellikle varlıklı, eğitilmiş veya memur oldukları görüşündeler (Şekil 4.105). Buda cumhuriyet caddesindeki algıdan farklı olarak daha üst segment bir topluluk algısı olduğunu göstermektedir. Hal böyle iken bu eğitimli/varlıklı gurubun bulunduğu düşünülen bölgede trafik güvenliği ve kişisel güvenlik algıları (Şekil 4.106 ve Şekil 4.107) ise son derece düşüktür. Bu yönüyle ülke genelindeki trafik/yaya güvenliği ve kişisel güvenlik algısındaki düşüklük burada da hissedilmektedir.

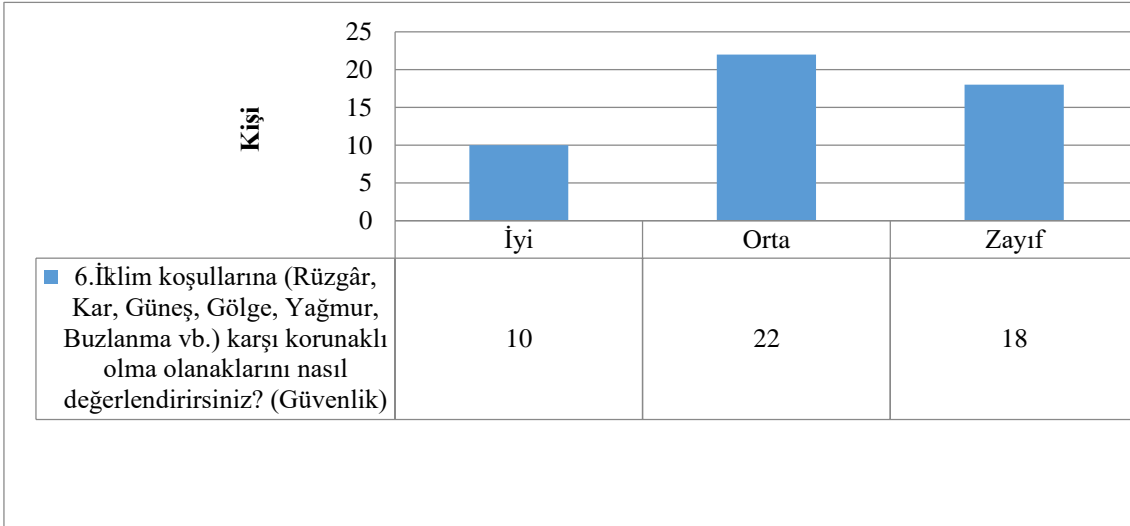

Şekil 4.106. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların yaya güvenliği algıları.

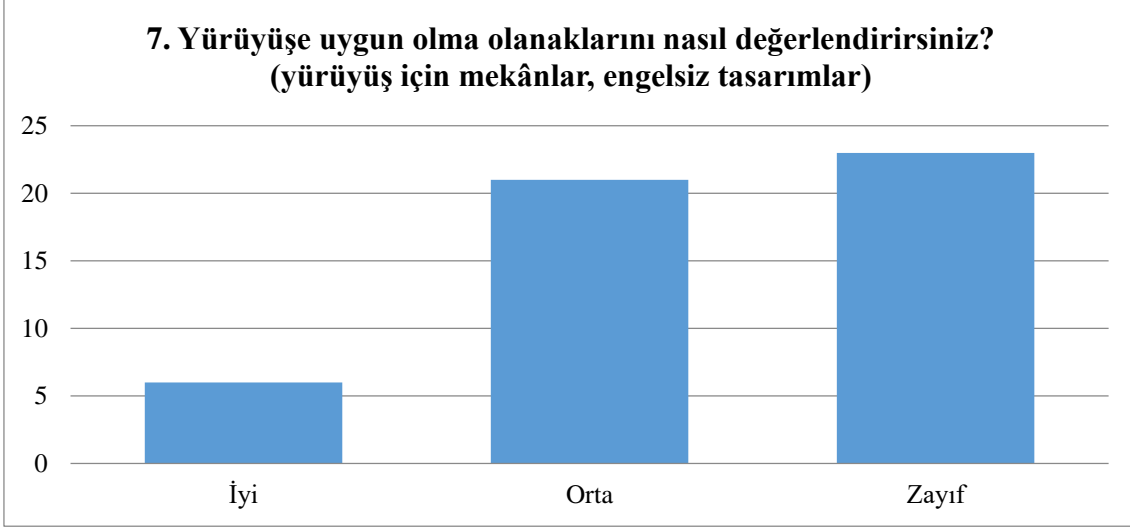

Şekil 4.107. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların şahsi güvenlik algıları.

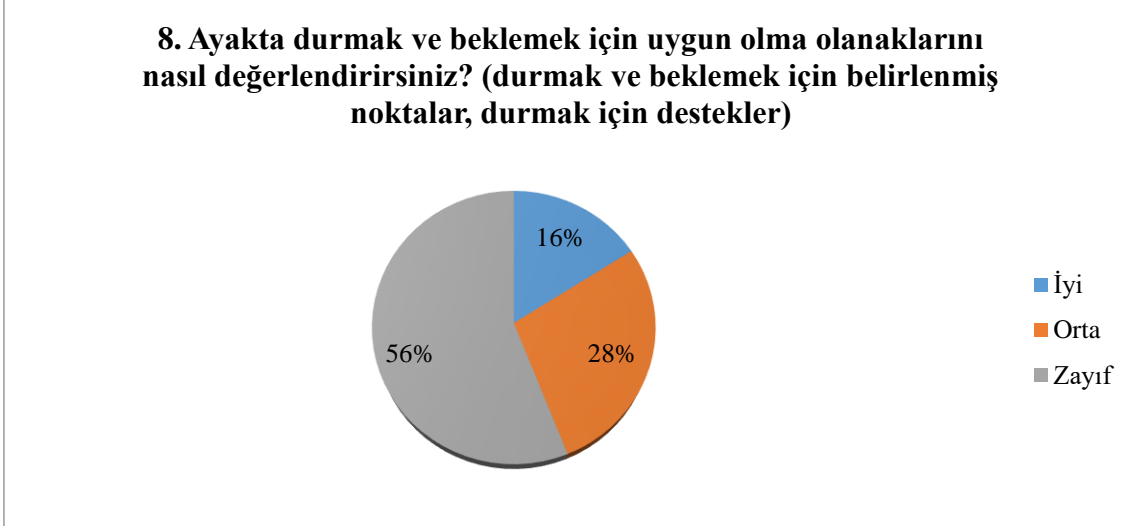
Gelişmiş ve dirençli bir şehirde olması beklenen, çeşitli iklim olaylarına karşı yerel veya caddeyi kullanan halkın daha az etkilenmesine karşı cadde üzerindeki uygulamaları gönüllülere sorduğumuzda ise gene aynı şekilde düşük bir kalite algısı görülmektedir. Özellikle soğuk ve yağışlı bir bölge olan Van'da kar ve yağmura karşı konforun yeterince oluşmadığı değerlendirilmektedir.

Şekil 4.108. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların iklimden korunma algıları.

Şekil 4.109. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların yürüyüş olanakları algıları.

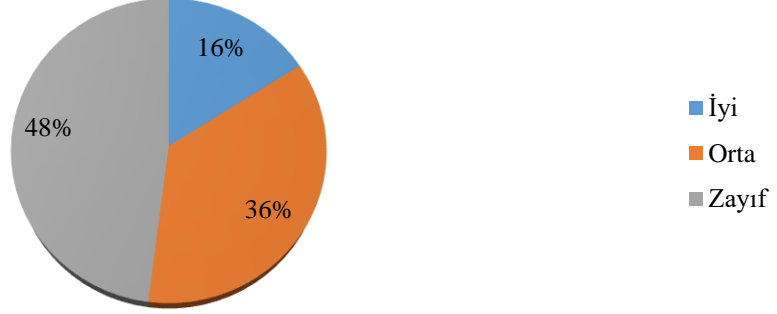

Şekil 4.110. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların bekleme alanları algıları.

Caddenin yaya kullanımını açısından en önemli iki algı ise yürüyüş, bekleme ve oturma olanakları açısından algıdır. Anket sonuçlarında (Şekil 4.109, Şekil 4.110, Şekil 4.111) ise bunun çok negatif bir görünüme sahip olduğu değerlendirilmektedir. Her ne kadar 2 Nisan Caddesi 2017 yılında baştan aşağıya yenilenmiş olsa da yeni halinin kullanıcı açısından kalite ve konfor algısının oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır.

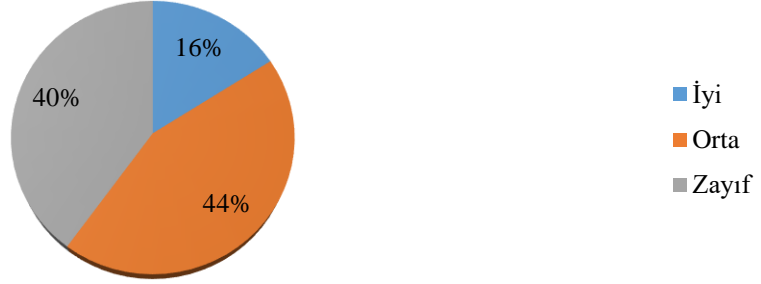

**9. Oturmak için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz?
(oturma alanları, dinlenme bankları)**

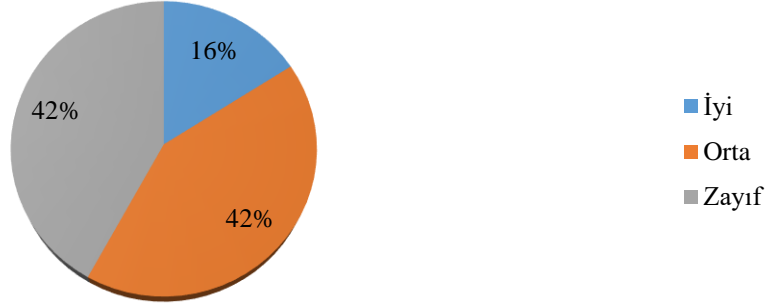
Şekil 4.111. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların oturma olanağı algıları.

**10. Görme ve görüş için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz?
(manzaralar, karanlıkta aydınlatma olanakları)**

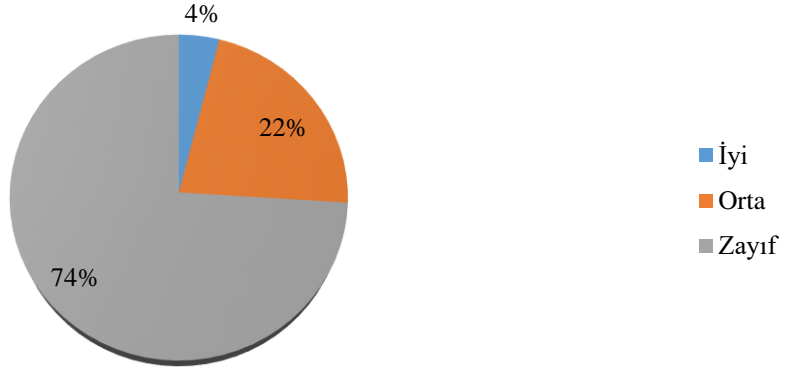
Şekil 4.112. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların görüş algıları.

11. Konuşmak ve dinlemek için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (ses seviyesi, bank düzeni uygunluğu, konuşma mekânları)

Şekil 4.113. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların dinlenme olanakları algıları.

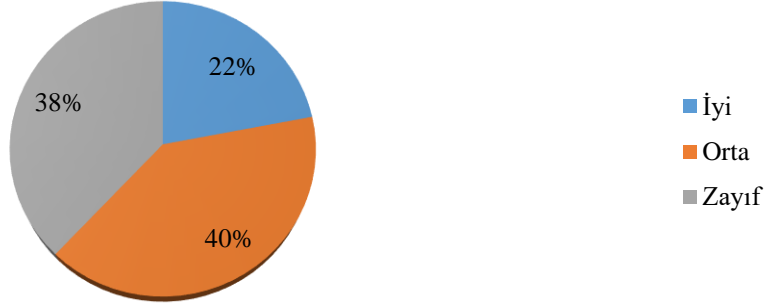
12. Spor yapmak ve oyun oynamak için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (yaz/kış, gündüz/gece)

Şekil 4.114. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların spor olanakları algıları

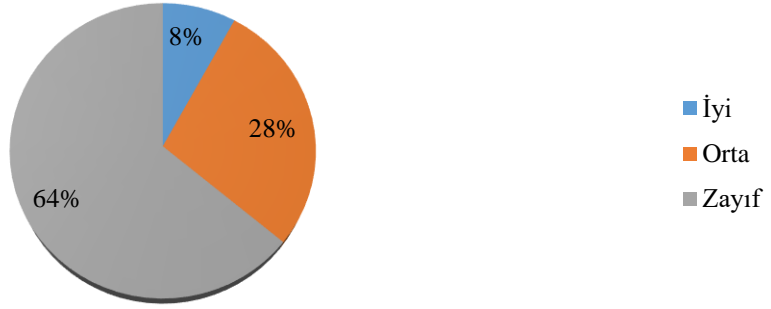
Kent genelinde park ve spor etkinliğine ulaşım eksikliği 2 Nisan caddesinde de görülmektedir (Şekil 15) . 74% oranda zayıf algıya sahip spor – oyun olanakları anket çerçevesinde bunu doğrulamaktadır.

13. Sokağın ve sokağı çevreleyen binaların insan ölçeğine uygunluğunu nasıl değerlendirirsiniz? (Sokağın içinde durduğunuzda kendinizi kaybolmuş hissediyor musunuz?)

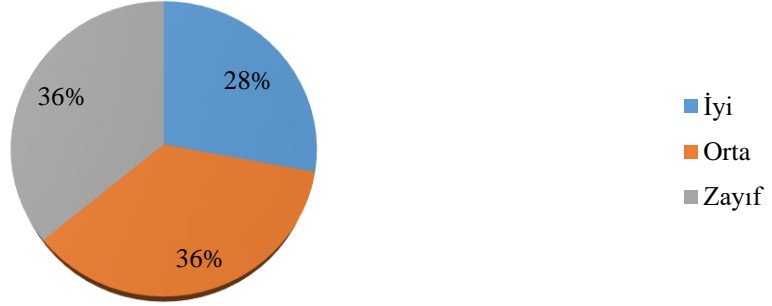
Şekil 4.115. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların ölçek algıları.

14. Olumlu iklim koşullarının keyfini çıkarabilmek için (Rüzgâr, Kar, Güneş, Gölge, Yağmur vb.) uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz?

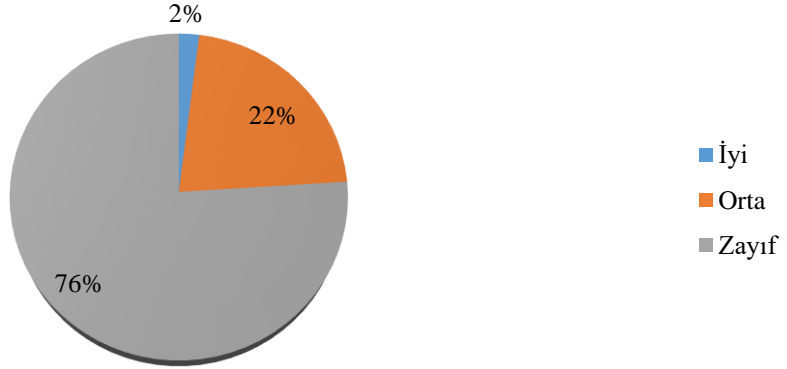
Şekil 4.116. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların iklim kullanım algıları.

15. Estetik kalite, olumlu duyu/his ve deneyimler için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz? (iyi tasarım, görünüm/manzara, peyzaj ve bitkilendirme)

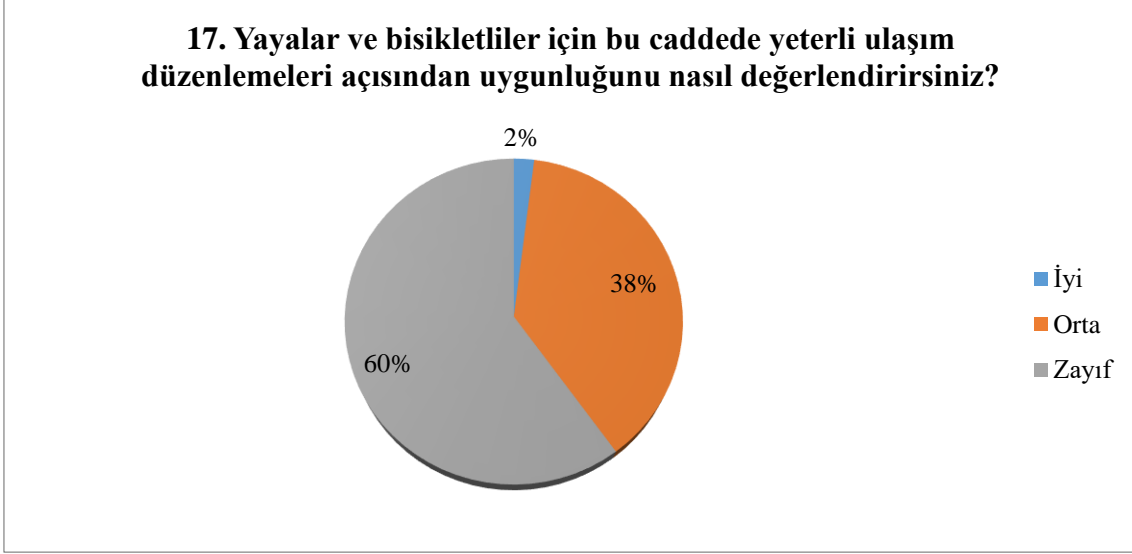
Şekil 4.117. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların tasarım algıları.

16. Engelliler ve çocuklu aileler için erişilebilirlik açısından uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz?

Şekil 4.118. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların engelli olanakları algıları.

Yeni düzenlemelerde birlikte cadde boyunca pek çok engelli duyarlı yüzey ve kaldırım olanakları bulunsa da 76% gibi yüksek bir oranla negatif görüş 2 Nisan caddesi özelinde erişilebilirlik açısından daha yapacak çok şey olduğunu tarif etmektedir.

Şekil 4.119. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların ulaşım düzeni algıları.

Şekil 4.120. 2 Nisan Caddesinde katılımcıların estetik algıları.

Genel negatif algının ötesinde yerleşme estetiği ankete katılanlara sorulduğunda ise nispeten pozitif bir algı olduğu 34% İyi ve 44% orta uygunluk değerlendirilmesiyle görülmektedir (Şekil 4.120). Benzer şekilde tasarımın iyi olduğuna ait algılarda estetik kalite anlayışı açısından yüksektir.

4.1. Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarının karşılaştırmalı değerlendirilmesi

Bu bölümde, iki kamusal alanın 12 Kalite Kriteri çerçevesinde analizi sonuçları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 4.5. Cumhuriyet Caddesinin 12 kalite kriteri çerçevesinde değerlendirilmesi

KRİTER		ALT KRİTER ve PUANI	TOPLAM KRİTER PUANI
1	Trafik ve Çeşitli Kazalara Karşı Koruma	Yaya Kaldırımları	3 Puan
		Geçiş Noktaları/ Kesişimler	2 Puan
		Bisiklet Yolları	1 Puan
2	Suç ve Şiddet Olaylarına Karşı Korunma	Arazi Kullanım-Gece-Gündüz Örtüşen İşlevler Aydınlatma	3 Puan 2 Puan 2.5
3	İstenmeyen Duyusal Deneyimlere Karşı Korunma	Ses, gürültü ve diğer kirleticilerden korunma İklimsel koşullardan korunma	2 Puan 2 Puan 2
4	Yürüme Olanakları	Yaya Kaldırımı Genişliği Herkes için erişilebilirlik olanağı Engeller Yaya yolu zemini	3 Puan 2 Puan 2 Puan 2 Puan 2.25
5	Duraklama ve Bekleme Olanakları	Bekleme olanakları Toplu taşıma bekleme olanakları Durma ve bekleme olanaklarının yapılarla olan ilişkisi	2 Puan 2 Puan 2 Puan 1.5
6	Oturma olanakları	Oturma olanakları	2 Puan 2
7	Görme olanakları	Görme olanakları	1 Puan 1
8	Konuşma dinleme olanakları	Düşük gürültü seviyesi Konuşma olanakları sağlayan kentsel donatılar	1 Puan 2 Puan 1.5
9	Oyun spor olanakları	Oyun spor olanakları	1 Puan 1
10	Ölçek	Ölçek	2 Puan 2
11	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	2 Puan 2
12	Estetik kalite algısı ve olumlu duyuşal deneyimler	İyi tasarım, iyi malzeme, iyi manzara Peyzaj açısından (ağaç, bitkiler ve su elemanları)	2 Puan 2 Puan 2

KORUMA

KONFOR

EĞLENCE

Çizelge 4.6. İki Nisan Bulvarı 12 kalite kriteri çerçevesinde değerlendirilmesi

KRİTER		ALT KRİTER ve PUANI	TOPLAM KRİTER PUANI
1	Trafik ve Çeşitli Kazalara Karşı Koruma	Yaya Kaldırımları	3 Puan
		Geçiş Noktaları/ Kesişimler	2 Puan
		Bisiklet Yolları	1 Puan
2	Suç ve Şiddet Olaylarına Karşı Korunma	Arazi Kullanım-Gece-Gündüz Örtüşen İşlevler Aydınlatma	2 Puan 3 Puan
3	İstenmeyen Duyusal Deneyimlere Karşı Korunma	Ses, gürültü ve diğer kirleticilerden korunma İklimsel koşullardan korunma	2 Puan 2 Puan
4	Yürütme Olanakları	Yaya Kaldırımı Genişliği Herkes için erişilebilirlik olanağı Engeller Yaya yolu zemini	2 Puan 2 Puan 2 Puan 2 Puan
5	Duraklama ve Bekleme Olanakları	Bekleme olanakları Toplu taşıma bekleme olanakları Durma ve bekleme olanaklarının yapılarla olan ilişkisi	2 Puan 2 Puan 2 Puan
6	Oturma olanakları	Oturma olanakları	2 Puan
7	Görme olanakları	Görme olanakları	2 Puan
8	Konuşma dinleme olanakları	Düşük gürültü seviyesi Konuşma olanakları sağlayan kentsel donatılar	2 Puan 2 Puan
9	Oyun spor olanakları	Oyun spor olanakları	1 Puan
10	Ölçek	Ölçek	1 Puan
11	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	İklimin olumlu özelliklerinden yararlanmak için olanaklar	2 Puan
12	Estetik kalite algısı ve olumlu duyuşsal deneyimler	İyi tasarım, iyi malzeme, iyi manzara Peyzaj açısından (ağaç, bitkiler ve su elemanları)	2 Puan 2 Puan

KORUMA

KONFOR

EĞLENCE

5. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, Jan Gehl'in tanımladığı 12 kalite kriteri çerçevesinde Van kentinde sıklıkla kullanılan kamusal alanların başında gelen Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı'nın mekân kalitesini değerlendirmektir. Alanda yapılan gözlem ve analizler kamusal alanda yapılan kullanıcı anketleri ile de desteklenerek kamusal alanın mekân kalitesi hem nicel hem de nitel olarak ortaya konulmuştur. Mekânlar 12 Kalite Kriteri çerçevesinde 3 aşamalı ölçekte değerlendirilmiş ve bu bulgular uzman anketleri ile de desteklenerek seçili kentsel kamusal alanların mevcut durumları ortaya çıkmıştır. Bu mekânların bağlantı noktaları, zemin katları, aydınlatma elemanları, iklimsel etkileri ve yaya endeksiyle ilişkileri gözlemlenerek değerlendirilmiştir.

Genel olarak kullanılan Jan Gehl'in 12 Kalite Kriteri mevcut olarak seçilen ve Van Merkezde yoğun olarak kullanılan Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı'nı değerlendirmeye ışık tutmuş ve başarılı sonuç elde edilmiştir. Bu kriterler kentsel bir kamusal mekânları değerlendirmek için tanımlanmış bir ölçüt setidir, bunun yanında ise aynı zamanda tasarlanacak ve planlanacak aşamalarında yol gösterici olarak da kullanılabilir. Bu yöntemlerin değerlendirilmesi ile iki kamusal mekân arasında ki benzerlik ve farklılıklar da ortaya çıkmış ve kent içerisindeki kalite çeşitliliği de değerlendirilebilmiştir. Seçili iki kamusal alanın farklı zaman dilimlerinde ve farklı kentli kullanıcılara hizmet ettiği tespit edilmiş ve kalite ilişkisi bu kullanıcılar özelinde ortaya çıkarılmıştır. Yapılan çalışma ve değerlendirme sonucunda Çizelge 4.7' gösterilen ortalama puan değerlerine ulaşılmıştır. Seçili iki kentsel kamusal mekânın karşılaştırması ise oldukça anlamlıdır. Bu alanların birbirinden farklı ve benzer noktaları olduğu Gehl'in yöntemi ile tespit edilmiştir.

Çizelge 4.7. Cumhuriyet Cad. ve İki Nisan Bulvarının 12 Kalite Kriteri Çerçevesinde karşılaştırılması

	CUMHURİYET CADDESİ	İKİ NİSAN BULVARI
KORUMA	2	2
KONFOR	1.5	2
EĞLENCE	2	1

Cumhuriyet Caddesi ve İki Nisan Bulvarı koruma kategorisinde aynı durumları yansıtırken, konfor ve eğlence bakımından farklılıklar göstermektedir. İki Nisan Bulvarı konfor kategorisine göre Cumhuriyetten daha cazip bir noktada bulunmaktadır. Ancak Cumhuriyet Caddesi eğlence kategorisinde İki Nisan Bulvarına göre kullanıcıya farklı alternatifler sunmaktadır.

Son olarak, yaya altyapı bileşeninin, kaldırımların iyi durumda olduğundan ve proje alanında kaldırım rampaları bulunduğundan emin olmak gibi temel yaya altyapı gereksinimlerine yoğunlaşıldığı gözlemlendi. Sert hava koşullarından korunma, oturma veya ayakta durma gibi, yayaların beklemelerini ve vakit geçirmelerini teşvik eden unsurlara odaklanılmadığı ve her iki caddenin de bu açılardan oldukça yetersiz “Kalitesiz” oldukları değerlendirilmiştir. Bu yönlerden bu caddelerin yetersiz olduğu ve yeniden düzenlemelerin yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Konutlar, ticari alanlar ve parklarla çevrili bu caddelerin, kullanıcı gruplarına yaya bölgesinde bir araya gelmeleri için fırsatlar sağlaması gerekmektedir. Sadece cadde/sokak hareketinden ziyade, tüm kamusal alanların değerlendirilmesi yaya alanlarını iyileştirmenin anahtarıdır. İki Nisan Bulvarı ve Cumhuriyet Caddesi gibi kamusal açık mekânların, geliştirilmesi için çok boyutlu stratejiler belirlenmelidir. Gehl’in kriterleri bu stratejilerin belirlenmesinde oldukça başarılıdır ve Van özelinde problem tespiti ve çözüm yollarının aydınlatılmasında önemli bir araç olma.

Kentsel Kamusal alanların planlama ve tasarım çalışmalarında kalite anlamında daha ileri düzeyde uygulamaların yapılması için bu çalışma ve genel olarak Jan Gehl’in yaklaşımı oldukça önemli ve faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akpınar, A., 2013. Kentsel açık alanlar: başarılı bir kentsel açık alan için gerekli olan kriterler nelerdir?. *Peyzaj Mimarlığı 5. Kongresi Bildirileri*. 14-17 Kasım 2013, Adana. 1290-1296.
- Anonim, 2019. Bina tasarım ve yapım alanında kalite olgusunun tanımlanması ve kalite geliştirme yaklaşımları. <http://www.izmimod.org.tr/egemim/55/28-31.pdf> [Erişim: 22.02.2019]
- Anonim, 2019. Competing on the Eight Dimensions of Quality. <https://hbr.org/1987/11/competing-on-the-eight-dimensions-of-quality> [Erişim: 14.03.2019]
- Asar, H., 2013. *Mimari Mekân Okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Osman Gazi Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Odunpazarı, Eskişehir.
- Aydemir, Ş., 1999. *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*, K.T.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi Ders Notları, 18.
- Aydınoy, M., 2017. *Kentsel Açık Mekân Ve Kamusal Yaşam Arasındaki Etkileşimin İncelenmesi: Koşuyolu Bahçeli Konut Yerleşimi*. (yüksek lisans tezi, basılmamış). Mimar Sinan Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Baki, E., Oğuz, D., 2017. Kent ve Konfor. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 5(2): 65-76
- Cansever, T., 2010. *Osmanlı Şehri*. İstanbul: Timaş Yayınları. Türkiye. 240.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. and Tiesdell, S., 2003. Public Place, Urban Spaces: The Dimension of Urban Design, *Harvard Business Review*, 35 (205): 23-32.
- Cullen, G. 1994. Urban design and townscape, *Urban Design Quarterly (UDQ) News Dergisi*, 52: 1-44.
- Donat, O., Yavuzçehre, Ş. P., 2016. Sakin kent (cittaslow) üyeliğinin kamusal mekânlara etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35: 115-126.
- Duffy, K. A., 2018. *Comfort, Safety, Delight & Aesthetics: An Evaluation Of S Henderson Street's Pedestrian Realm* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Washington U., Washington, USA.
- Erdönmez, M. E., 2005. *Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere - Levent - Maslak Aksı* (doktora tezi, basılmamış). Yıldız Teknik Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Ergenoğlu, S. A., 2006. *Sağlık Kurumlarının İyileştiren Hastane Anlayışı Ve Akreditasyon Bağlamında Tasarımı Ve Değerlendirilmesi*, (doktora tezi, basılmamış). Yıldız Teknik Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Erkip, F., 2003. The shopping mall as an emergent public space in Turkey, *Environment and Planning A*, 35 (6): 1073-1093.
- Garvin, D. A., 1987. Competing on the eight dimensions of quality. *Harvard Business Review*. 65(6): 15-23.
- Gehl, J., Gemzøe, L., 2006. *New City Life*. Copenhagen: Danish Architectural Press.
- Gehl, J. ve Svarre, B., 2013. *How to Study Public Life*, Karen Ann Steenhard, Island Press, Washington DC. 193.
- Gehl, J., 1987, *Life Between Buildings*, Van Nostrand-Reinhold, New York.211.

- Gehl, J., 1996, *Life Between Buildings: Using Public Space*, London: Island Press, England.352.
- Gehl, J., 2004, *Places for People City*, Urban quality consultants copenhagen, melbourne.100.
- Gehl, J., 2010, *Cities for People*, Copenhagen, Denmark.143.
- Gehl, J., 2012, *These Are Some Of The Cities We Have Worked With*, (Gehl Architects - Urban Quality Consultants). Copenhagen, Denmark.30.
- Gibson, J.J , 1978. The ecological approach to the visual perception of pictures. *Jstor Press, 11*(3): 227-235.
- Göka, Ş., 2001. *İnsan ve Mekân*. İstanbul: Pınar Yayıncılık. Türkiye. 207
- Gray, C., Gray, L., 1999. Reimaging field instruction from a spiritually sensitive perspective: An alternative approach. *Social work education, 44*(1): 371-383.
- Gülen, M., 2006. *Yüksek Yapılar Ve Kamusal Alan İlişkisi: Büyükdere Caddesi Örneği* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Yıldız Teknik Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Habermas, J., 2005, *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* . Çev: Tanıl BORA ve Mithat SANCAR, İletişim Yayınları,6.Baskı, İstanbul,2005,s.57.(Kitabın Orijinal İsmi, Strukturwandel der Öffentlichkeit).415.
- Halıoğlu, F. H., 2005. Bina Tasarım ve Yapım Alanında Kalite Olgusunun Tanımlanması ve Kalite Geliştirme Yaklaşımları. *Ege Mimarlık Dergisi, 3*(55) : 28-31.
- Hasol, D., 2005. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: YEM yayınları. Türkiye. 313.
- IfM, 2019. Quality framework. <https://www.ifm.eng.cam.ac.uk/research/dstools/quality-framework/> [Erişim: 19.05.2019]
- İnceoğlu, M., 2007. *Kentsel Açık Mekânların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi* (doktora tezi, basılmamış). Yıldız Teknik Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul
- İnceoğlu, M., Aytuğ, A., 2009. Kentsel mekânda kalite kavramı. *Megaron Dergisi, 4*(3):131-146.
- Jacobs, Allan B., 1995. *Great Streets*. Cambridge, Mass.: MIT Press.548.
- Jacobs, J., 1969. *The Death and Life of Great American Cities*, Random House, New York, USA,98.
- Kılıç, Y., 2012. Geçmişle gelecek arasında insan. *Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi dergisi, 19*(1): 77-90.
- Kostoff, S., 1999, *The City Assembled*, Thames and Hudson, London.320
- Krupa, F., 1993. *The Privatization of Public Space, The State of the Public Realm, Battery Park City; Los Angeles Gated Communities and the Mall of America*, Los Angeles.
- Lefebvre, H., 2014. *Mekânın Üretimi*, Sel Yayıncılık, İstanbul. 448.
- Lykken, A. C., 2014. *Incomplete Streets: Operationalizing Jan Gehl's 12 Quality Criteria on Ballard Avenue* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Washington U., Washington, USA.
- Lynch, K., 1960. *The Image of The City*, Massachusetts Institute Of Technology And Harvard College , Buston , USA. 215.
- Madanipour, A., 1996, *Design of Urban Space*, Wiley, New York.254

- Nalbant, M., 2016. Türkiye’de kentsel mekânlarda kamusal alanın konumu: tarihsel perspektiften bir değerlendirme. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 1(1): 12-27.
- Nazifoğlu, B., 2016. *Kentsel Yaşam Kalitesi Ve Yürünebilirlik Deneyiminin Alanya Üzerinden Okunması* (yüksek lisans tezi, basılmamış). İstanbul Kültür Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bakırköy, İstanbul.
- Özbek, A., M., 2016. *Mimari Mekânın Tanımlanması Üzerine Bir Çalışma*. (doktora tezi, basılmamış). İstanbul Kültür Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bakırköy, İstanbul.
- Özdemir, B., Ocakçı, M., 2017. Kentsel tasarım kriterlerinin mekânın algısal atmosferine etkisi. *Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 172(273): 73-90.
- Perinçek, V. S., 2003. *Kamusal alan – kamuya açık özel mekân ilişkisinde geçiş bölgeleri*. (yüksek lisans tezi, basılmamış). İstanbul Teknik Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Sarıyer, İstanbul.
- Rapoport, A., 1969. *House Form and Culture*, Prentice-Hall , Englewood Cliffs, USA. 162.
- Riley Metcalfe, B. A., 2018. *The Urban Belonging Of Public Housing Residents And The Form Of Public Space: A Case Study Of The Victoria Commons Development In San Antonio, Texas* (yüksek lisans tezi, basılmamış). THE University Of Texas At San Antonio., Texas, USA.
- Saylan, S., Erdönmez, M.E., 2017. Kamusal alanların kullanımında mekân kalitesi; eminönü mercan mahallesi. *Kent Kültürü Elektronik Dergi*, 29(1):1-18.
- Smith, E., 2016. *An Exploratory Assessment Of Parklet Usage In Seattle: Methods And Findings* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Washington U., Washington, USA.
- Speck, J., 2012. *Walkable City: How Downtown Can Save America, One Step at a Time*, North Ponit Press, NewYork. 350.
- Şahin, B.E. ve Arslan, T., 2015. Kamusal ve özel-kamusal mekânlarda kullanıcı tercihleri açısından bir inceleme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36): 997-1012.
- Şahin, M., 2010. *Stratejik Planlama Yaklaşımı Çerçevesinde Kentsel Projeler – Kamusal Alan İlişkisi: Büyükdere aksı Levent plazalar alanı örneği* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Mimar Sinan Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Beşiktaş, İstanbul.
- Tekeli, İ., 1999. *Önsöz, Katılımcı Demokrasi Kamusal Alan ve Yerel Yönetim*, İstanbul, Türkiye. 62.
- TUİK, 2019. Adrese dayalı sistem verileri. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> [Erişim tarihi: 25.11.2019].
- Uluçam, A., 2000. *Ortaçağ ve Sonrasında Van Gölü Çevresi Mimarlığı-I*. Ankara, Türkiye. 268.
- Uzgören, G., Erdönmez, M. E., 2017. Kamusal açık alanlarda mekân kalitesi ve kentsel mekân aktiviteleri ilişkisi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Megaron Dergisi*, 12(1): 41-56.
- Woolley, H., 2004. *Urban Open Spaces*, London: Spon Press.UK.248.
- Yoldaş, G. N., 2007. *Anadolu Geleneksel Konut Dokusundaki Çıkamaz Sokak İşlevinin Günümüzdeki Durumunun İrdelenmesi* (yüksek lisans tezi, basılmamış). Selçuk Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EKLER

Ek.1. Kullanıcı Anketi

KULLANICI ANKETİ

Bu anket çalışması Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Programı kapsamında yürütülen “*Kent İçindeki Kamusal Alanların, Kentsel Mekân Kalitesi Açısından Değerlendirilmesi: Van Örneği*” başlıklı tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederiz.

Muhittin Tekinyer –Mimar (Y.Lisans Öğrencisi)

Dr. Öğr. Üyesi Yelda Mert (Danışman)

Anket No:

Tarih:

Yapıldığı Yer:

Cinsiyet:	
Meslek:	
Yaş:	
Medeni Durum:	
Eğitim Durumu:	

1. Bu caddede ne kadar vakit geçiriyorsunuz?
2. Bu caddeye hangi amaçla geliyorsunuz? (yaşayan/ziyaretçi)
3. Genellikle bu caddede karşılaştığınız insan profilini nasıl değerlendirirsiniz?
4. Trafik ve kazalara karşı korunaklı olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz?

İyi (Good) **Ortalama** (Average) **Zayıf** (Poor)

5. Suç ve şiddete karşı korunaklı olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (Güvenlik)

İyi (Good) **Ortalama** (Average) **Zayıf** (Poor)

6. İklim koşullarına (Rüzgâr, Kar, Güneş, Gölge, Yağmur, Buzlanma vb.) karşı korunaklı olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (Güvenlik)

İyi (Good) **Ortalama** (Average) **Zayıf** (Poor)

7. Yürüyüşe uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (yürüyüş için mekânlar, engelsiz tasarımlar)

İyi (Good) **Ortalama** (Average) **Zayıf** (Poor)

8. Ayakta durmak ve beklemek için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (durmak ve beklemek için belirlenmiş noktalar, durmak için destekler)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

9. Oturmak için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz? (oturma alanları, dinlenme bankları)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

10. Görme ve görüş için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (manzaralar, karanlıkta aydınlatma olanakları)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

11. Konuşmak ve dinlemek için uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz? (ses seviyesi, bank düzeni uygunluğu, konuşma mekânları)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

12. Spor yapmak ve oyun oynamak için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz? (yaz/kış, gündüz/gece)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

13. Sokağın ve sokağı çevreleyen binaların insan ölçeğine uygunluğunu nasıl değerlendirirsiniz? (Sokağın içinde durduğunuzda kendinizi kaybolmuş hissediyor musunuz?)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

14. Olumlu iklim koşullarının keyfini çıkarabilmek için (Rüzgâr, Kar, Güneş, Gölge, Yağmur vb.) uygun olma olanaklarını nasıl değerlendirirsiniz?

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

15. Estetik kalite, olumlu duyu/his ve deneyimler için uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz? (iyi tasarım, görünüm/manzara, peyzaj ve bitkilendirme)

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

16. Engelliler ve çocuklu aileler için erişilebilirlik açısından uygun olma olanakları nasıl değerlendirirsiniz?

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

17. Yaya ve bisikletliler için bu caddede yeterli ulaşım düzenlemeleri açısından uygunluğunu nasıl değerlendirirsiniz?

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

18. Estetik açıdan güzel binaların bulunduğu bir yerleşme olarak uygunluğunu nasıl değerlendirirsiniz?

İyi (Good)		Ortalama (Average)		Zayıf (Poor)	
-------------------	--	---------------------------	--	---------------------	--

ANKET TAMAMLANMIŞTIR.

ÖZ GEÇMİŞ

1989 yılında Van' da doğdu. İlk ve ortaöğretimi Kasımoğlu Köyü İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Milli Piyango Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2012 yılında lisans eğitimini Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde tamamladı. 2017 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.

T.C
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 06/01/2020

Tez Başlığı / Konusu: Kent İçindeki Kamusal Alanların, Kentsel Mekân Kalitesi Açısından
Değerlendirilmesi: Van Örneği

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 138 sayfalık kısmına ilişkin, 06/01/2020 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2 (iki) dir.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit inatch size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Muhittin TEKİNYER

Öğrenci No: 169101148

Anabilim Dalı: Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Programı: Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

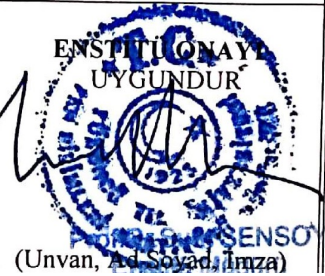
Statüsü: Y. Lisans X

Doktora

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR

Dr. Öğr. Ü. Yelda MERT

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

ENSTİTÜ ONAY
UYGUNDUR
(Unvan, Ad Soyad, İmza)